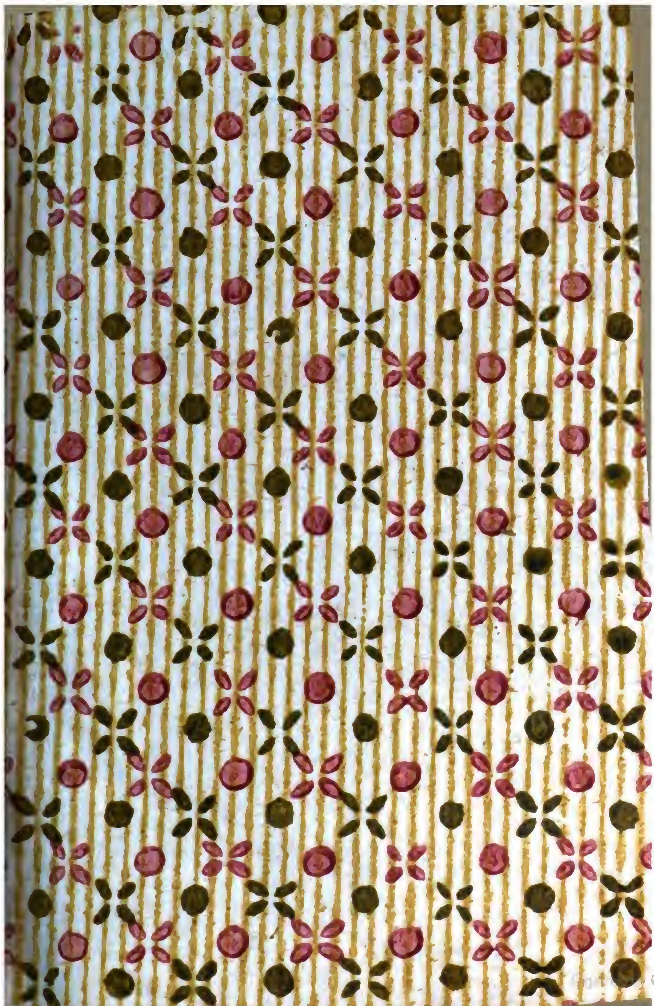

STEPHANI ALEXANDRI WÜRDTWEIN
EMINENTISS. AC CELSISS. ARCHIEP. ET ELECTORIS MOGUNT.
CONSILIARII ECCLES. ET OFFICIALIS, INSIGNIS ECCLESIAE
COLLEG. B. M. V. AD CRADUS DECANI, ACADEMIAE
THEODORO - PALATINAE SOCII,

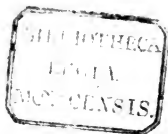
DIOECESIS MOGUNTINA
IN
ARCHIDIACONATUS
DISTINCTA
ET
COMMENTATIONIBUS DIPLOMATICIS
ILLUSTRATA

TOMUS II.

QUI CONTINET DIPLOMATA
CCLXXVI.

SIVE
COMMENTATIONES V. VI. & VII.

MANNHEMII,
TYPIS ACADEMICIS,
MDCCLXXII.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

DIOECESIS MOGUNTINA
IN
ARCHIDIACONATUS
DISTINCTA
COMMENTATIONIBUS DIPLOMATICIS
ILLUSTRATA.

COMMENTATIO
QUINTA
DE
ARCHIDIACONATU
ECCLESIAE COLLEGIATAE
S. PETRI
EXTRA MUROS MOGUNT.
È
DOCUMENTIS ORIGINALIBUS ET AUTHENTICIS
ERUTA
A
STEPHANO ALEXANDRO WÜRDTWEIN.

MANNHEMII,
TYPIS ACADEMICIS,
MDCCLXX.

BIBLIOTHECA
REGIA

DIOECESIS MOGUNTINA
IN
ARCHIDIACONATUS
DISTINCTA.

COMMENTATIO
QUINTA.

DE
ARHCHIDIACONATU
ECCLESIAE COLLEGIATAE S. PETRI
EXTRA MUROS MOGUNT.

Cœptum prosequimur iter: Præpositi ecclesiæ collegiatæ *S. Petri* extra muros Mogunt. (a) archidiaconatum mox invisuri. Is autem ab oriente præpositurae *Aschaffenburgensis* (b), à septentrione *beatae Mariae Virginis* ad *Gradus* (c), ab occidente *S. Mauritii* (d) ecclesias, à meridie *Moeni Rhenique* ripas attingit; partem cæteroquin pagoram *à Mogano Niddaque* dictorum & utriusque fluminis ostia cum tractu *Kunigesundrae* (e) complectitur. Singulare est, quod kathedraticam (f) quolibet anno bisextili (g) per terminos hujus archidiaconatûs pendi solitum ex indulto *Conradi I.* Archipræsulis Moguntini ecclesiæ S. Petri *ad ruinas ejus & Officinarum ipsius resarciendas* adsignatum fuerit An. MCXCV III. nonas Januarii. (h).

Jus istud in dubium subinde vocatum (i) ne ullo unquam tempore interturbaretur, Sanctarum Romanæ (k) & Moguntinæ (l) sedium confirmationibus cautum fuit (m).

(a) In ſuburbio ad plagam Aquilonarem. vid. Diploma *Sifridi I.* Arch. Mog. de An. MLXIX. apud *Joann. T. II. p.* 460.

(b) Conf. *Commentatio IV. Dioeceſis Mogunt. in Archidiaconatus diſtinctae* §°. ult.

(c) Id demonſtratum ibimus é regiſtris originalibus in *Commentatione VIII.* exhibendis.

(d) Vid. infr. *Commentatio VI.*

(e) *Kunigeſundra.* Occurrit in præcepto *Ludovici Pii* Imp. quo Villam *Maſſenheim* Fuldenſi eccleſiæ donat. An. DCCCXX. Nos Divina inſpiratione conpuncti & cæleſtis patriæ amore ſuccenſi ad monaſterium *S. Bonifacii* martyris in *Fulda*, ubi ipſe pretioſus Chriſti martyr corporaliter requieſcit quasdam res proprietatis noſtræ ſolenni donatione contulimus, id eſt, Villam, quæ eſt in Pago *Kunigeſundre* quæ dicitur *Maſſenheim. Schannat. Corp. tradition. Fuldenſ.* Nro. CCCXIV. pag. 131.

In alia modò fati Imperatoris donatione anno DCCCXXXIV facta refertur: conceſſimus eidem fideli noſtro *Adelberto* nomine ad proprium quasdam res, quas idem ipſe noſtro munere in pago *Wormacienſe* & *Cunigeſſunteri* hactenus jure beneficiario poſſedit id eſt in villa, quæ dicitur *Horagaheim* .... & in villa *Waldorſa* .... *Joann. Spicileg.* pag. 439. Traditio *Adelberti* monaſterio *Fuldenſi* An. DCCCXL. facta hunc pagum ſic memorat: Dono atque trado ad Monaſterium *S. Bonifacii M.* .... Ubi venerabilis *Rabanus* Abbas venerandæ congregationi fratrum præeſſe videtur, videlicet in pago qui dicitur *Kunigeshundra* in villa nuncupata *Waldaſſa* aream unam,

in

in ipſa area eſt habundanter via publica ſupra & ipſa area habundanter intrat in aquam, ubi ipſa villa *Waldaſſa* plurimum valet, in tertio latere ejusdem areæ habet Dominus Imperator, quod reliquum eſt villæ. *Schann. Trad. Fuld.* pag. 179.

In diplomate *Ottonis I.* Imperat. de anno DCCCCLXX. recenſentur: *Wikkera* & *Norenſtede* in pago & comitatu *Kunigeſundra*, cui *Numat* præeſſe videtur. *Sagitarii Antiquit. Magdeburg.* § 126 & *Lunig. Spicileg. Ecclef.* T. I. Contin. p. 20.

An. DCCCCXCII *Otto III.* prædium ſuum *Biburc. (Biberich)* & *Moſſeback (Mossbach)* nuncupatum cum omnibus pertinentiis ſuis in pago *Cunagiſſunderun* in comitatu *Aruduinti* Comitis ſitum *Salſenſi* cœnobio in honore Apoſtolorum conſtructo donavit.

Kuningeſundra, Kunigeshundra, Regis centenam, Königshundert ſignificat. Medii ævi ſcripturæ *Kuning, Kunic, Chunic, Chuning,* & *Kunig* loco *König* ponunt. *Hundra, Hundret, Hundreda* priſcam comitatuum denominationem refert. Sic enim *Joan. Stiernhookus lib.* 1. *de jure Suenonum vetuſto* pag. 30. diſtrictus ſeu comitatus apud *Uplandos* & *Suedos* Cil ſilvanos *Hundari* appellatos, quod centum ut plurimum villas vel potius colonos continerent. *Hundredorum* autem in *Anglia* inſtitutum ab *Aluredo* Rege profluxit, nam is indigenarum rapinas & eorum exceſſus cupiens compeſcere, ut auctor eſt *Ingulphus,* totius Angliæ pagos & provincias in comitatus primus omnium commutavit, comitatus in centurias id eſt *hundredas* & in decimas, id eſt trithingas diviſit, ut omnis indigena legalis in aliqua centuria & decima

exi-

exifteret, & fi quis fufpectus de aliquo latrocinio per fuam centuriam vel decuriam vel condemnatus vel inwadiatus (*pro pignore traditus*) pœnam demeritam vel incurreret vel vitaret. Eadem notat *Willelmus Malmesbur* lib. 2. *de geftis Regum Angl.* cap. 4.

Invexit equidem *Aluredus* in *Angliam* hundras, hundredas vel centenas, fed non inftituit, utpote jam prius apud *Francos* ufu receptas, ubi finguli comitatus, pagi feu territoria & regiones dividebantur in centenas, quibus præerant minores judices fub comitis difpofitione. Decretio *Chlotarii* regis cap. 1. fic: Decretum eft, ut, quia in vigilias conftitutas nocturnas fures non caperent, eo quod per diverfas intercedente conludio, fcelera prætermiffa cuftodias exercerent, *centenas* fieri, in qua centena fi aliquid deperierit, capitale qui perdiderat, recipiat & latro infequatur. Centena à centum familiis, quibus conftabat, dicta. Capitula Caroli M. lib. 3. tit. 23.

In hac *Centena* Teutonum Reges fixiffe fedem innuere videntur fontes regii, curia & caftra regia hinc inde obvia, videlicet *Altkün*, *Altkünig*, *Königftein*, *Königshof* propè *Idftein*, *Königftul* in marchâ *Wisbaden*, *Königsflos* in loco amæniffimo haud procul à *Coftheim*, Et à fede regia centenam hanc nuncupatam effe *centenam Regis* haud immerito exiftimem. De pago *Nitenfi* vid. *Beffelii Chron. Gottwic.* pag 707. & *Paullini Commentar. de pagis* pag. 246.

(f) Vid. *Comment. II.* pag. 149. not. e.

(g) Annus bifextilis intuitu Cathedratici, quod ab Archidiaconis pro Archiepifcopo colligebatur, in diplo-

diplomatibus audit: *Exitus Archiepiscopi.* Confer. *not h. & i.*

I.

(h) In nomine sancte & individue Trinitatis. *Conradus* Dei gracia Moguntine sedis Archiepiscopus *Sabinensis* Episcopus. Ut ea que nostris finem debitum sortita sunt temporibus, sine questionis scrupulo, perhenniter permaneant, notum esse cupimus tam presentis etatis, quam future posteritatis Christi fidelibus, quod cum Prepositus *Burchardus* prepositurам ecclesie *beati Petri* in Maguncia sponte resignasset, nos eam, illud nobis licere putantes, quia temporibus nostris illam vacare non contigerat, Preposito *Sifrido* attemptavimus conferre; fratres vero antefate ecclesie in hoc nobis usque resistentes, libera eleccione se debere gaudere & hoc se posse probare asseverabant & ut succincte dicamus, sufficienter hoc ab ipsis est probatum; Collacionem itaque nostram robur authorizabile non habentem, jam dictum Prepositum, quidquid à nobis receperat, oportuit resignare & ecclesia eleccionis sue libertatem obtinuit illibatam. Postmodum tamen eisdem fratribus ad eleccionem considentibus per nostre peticionis interventum eundem *Sifridum* unanimi consensu, voce concordi in eandem prepositurам elegerunt. Illud innotescere quoque volumus, quod sepedicti fratres sufficienti coram nobis obtinuerunt probacione, quod per universum pretaxate preposíture archidiaconatum *Kathedraticum*, anno qui vulgariter *exitus noster* vocatur, ecclesie ipsorum ad ipsius & officinarum ejus ruinas resarciendas debeat attinere. Nos igitur tum propter eorum

Collegiatæ S.Petri confirmatur facultas colligendi cathedratici ad usum. Fabricæ

habundantem probacionem tum propter ccclesie & officinarum ejus manifestas necessitates, quas vidimus, ob beati *Petri* reverenciam & honorem jus tale ipsis & ecclesie recognovimus, nostro assensu robur perhenne adhibentes; Et ne in futuro vel de libere eleccionis titulo vel beneficio predicti Kathedratici a quoquam successore nostro turbari possint, nos ipsis scriptum presens ad sui juris perhennem noticiam & cautelam sigillo nostro insignitum tradidimus. Testium nomina, sub quorum oculis hec facta sunt, subsequentibus scriptis continentur. De Majore Ecclesia: *Heinricus* Decanus & Prepositus Pingwensis. *Rugerus* Custos & Archidiaconus. *Prepositinus* Scolasticus. *Gotfridus* Cantor. *Waltherus* de *Scharfenstein*. *Eberhardus* de *Dorenburch*. *Heinricus* Rufus— De S. Stephano — *Heinricus* Decanus. *Wernherus* Scolasticus. *Waltherus* Cantor. de S. Vitore — *Amilius* Decanus. *Michael* Scolasticus. *Ulricus* Cantor — De S. Maria ad Gradus. *Arlewanus* Decanus Capellani nostri. *Cunemannus*. *Henricus*. Laici: *Hartmannus* de *Budingen*. *Dudo* Camerarius. *Embrico* Vicedominus. *Diterus* villicus & alii quam plures. Acta sunt hec Anno Dominice incarnacionis MCXCV. III. non. Januar. regnante serenissimo Romanorum Imperatore *Heinrico* & Rege Sicilie.

Litteras *Mathiae* Arch. Mog. de An. MCCCXXIII priorum confirmatorias vid. apud *apud Joann. Tom. II.* p. 482.

II.

Cathedraticum non ad Præpositum

(i) *Gotfridus* de *Eppenstein* Canonicus *majoris* & Prepositus sancti *Petri* ecclesiarum Magunt. Noverint uni-

universi presencium inspectores, quod cum nos Decanum & capitulum ecclesie nostre sancti *Petri* Magunt. predicte impecierimus super juribus & proventibus Synodalibus exercendis & percipiendis per universum predictum nostrum archidiaconatum & percipiendis in anno bisextili, qui annus vulgariter *exitus Domini Archiepiscopi* Magunt. vocatur, credentes ea ad nos racione Archidiaconatus nostri predicti pertinere, verum, quia per reverendum patrem nostrum Dominum *Gerhardum* Archiepiscopum Maguntinum patruum nostrum sumus informati & per prefatos Decanum & capitulum sumus plenius instructi ac per eosdem plena nobis sit facta fides, quod kathedratici & synodalium prefatorum jura & proventus exercendi & percipiendi anno supradicto ad nos non pertinet, sed ad memoratos Decanum & capitulum pertinent percipienda & exercenda & pertinuerunt ab eo tempore cujus memoria non existit, unde nos prefatam ecclesiam nolentes in suis juribus & proventibus impedire, ab hujusmodi nostra impeticione duximus desistendum, & ne inposterum inter nos & predictos Decanum & capitulum scrupulus questionis suscitari valeat super istis, promittimus & bona fide presentibus nos obligamus, quod amodo sepedictos Decanum & capitulum in exercendis & percipiendis juribus & proventibus supradictis anno prenotato impedire non attemptabimus quovis modo, sed ipsos & ecclesiam nostram sepedictam in his & aliis suis juribus pro nostro posse defensabimus ut tenemur. In cujus rei testimonium presentes litteras sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum anno Dni MCC nonagesimo sexto. VIII Idus Januarii.

sed Decanum & cap. S. Petri pertinet.

Dedit equidem *Joannis Rer. Mog Tom. II.* pag. 489. hanc chartam, ſed non accuratam ſatis; defectus idcirco ex originali ſupplevimus.

III.

Kathedratici levandi facultas à S. Pontifice confirmatur.

(k) *Martinus* Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Cuſtodi ecclesie Maguntin. ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ad hoc prout ex debito paſtoralis nobis incumbit officii libenter adhibemus diligentie noſtre partes, ut ecclesie ſingule noſtre cure commiſſe à nobis preſerventur & in ſuis juribus tueantur illeſe; cum itaque ſicut exhibita nobis nuper pro parte dilectorum filiorum capituli ecclesie *ſancti Petri* extra muros Magunt. petitio continebat, ipſe à tempore, cujus contrarii memoria non exiſtit, ſanctam ſynodum infra limites & terminos prepoſiture dicte ecclesie ſingulis annis biſextilibus celebrare conſueverint & etiam celebraverint ac commiſſarios qui prout in talibus in illis partibus moris eſt, eandem ſynodum pro tempore convocarent illique preeſſent ac de criminibus & exceſſibus perſonarum infra dictos limites conſtitutarum inquirerent & cognoſcerent illaque punirent & corrigerent, deputaverint, nec non majus cathedraticum pro illis annis exegerint, perceperint & levaverint ac in ſuos & fabrice aliosque ipſius ecclesie uſus & utilitatem converterint, idque etiam eis per plures Archiepiſcopos Magunt. qui fuerunt pro tempore, auctoritate ordinaria ſucceſſive confirmatum ac conceſſum & permiſſum nec non inconcuſſe obſervatum fuerit, tamen quia bone memorie Johannes Archiepiſcopus Magunt. ultimo defunctus hujus-

modi

modi confuetudinem & obfervantiam invitis dictis capitulo tribus duntaxat vicibus interrupit, pro parte eorundem capituli nobis fuit humiliter fupplicatum, ut hujusmodi confuetudini & obfervantie pro earum fubfiftentia firmiori robur apoftolice confirmacionis adjicere & alias ipfis capitulo fuper his oportune providere de benignitate apoftolica dignaremur; Nos igitur de premiffis certam noticiam non habentes hujusmodi fupplicacionibus inclinati difcretioni tue per apoftolica fcripta mandamus, quatinus, fi vocatis qui fuerint evocandi, ita effe inveneris, confuetudinem & obfervantiam predictas auctoritate noftra confirmes, ipfasque facias eadem auctoritate firmiter obfervari, contradictores auctoritate noftra appellatione poftpofita compefcendo; non obftantibus interruptione predicta & aliis contrariis quibuscunque feu fi aliquibus communiter vel divifim ab apoftolica fit fede indultum, quod interdici fufpendi vel excommunicari non poffint per litteras apoftolicas non facientes plenam & expreffam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Florentie kal. Febr. pontificatus noftri anno tertio.

IV.

(1) *Adolphus* Dei gracia fancte Maguntine fedis Archiepifcopus facri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius ac princeps Elector ad perpetuam rei memoriam. Decens reputamus & congruum ut predeceſſorum noftrorum ad pia opera conceffionibus paternum & benivolum favorem impertiamur & affenfum. Cum itaque dudum bone memorie finguli

Conceffio cathedratici ab Archiepifcopo Mog. approbatur.

 noftre

noſtre eccleſie Maguntinenſis Archiepiſcopi predeceſ-ſores noſtri ſufficienti & veridica per ipſos informacione recepta ſuper eo quod dilecti nobis in Criſto Decanus & capitulum eccleſie *ſancti Petri* extra muros Maguntin. ſingulis biſextilibus annis ſinodum infra terminos & limites prepoſiture dicte eccleſie per ſe vel ſuos celebrare, cathedraticum & ſinodalia aliaque jura & debita conſueta petere & levare ac in fabricam aliosque uſus & utilitatem dicte eccleſie convertere, denunciatorum exceſſus ſub penis & cenſuris eccleſiaſticis ac alios emendare, corrigere ac cetera circa illa & in eis requiſita facere & exercere conſueverant, nec non in illorum pacifica poſſeſſione vel quaſi per multos annos fuerant, quodque idem predeceſſores noſtri pia affectione moti premiſſa dictis Decano & capitulo confirmaverant & approbaverant eorundem predeceſſorum veſtigiis inherendo omnia & ſingula per eosdem ad ſingulare commodum & uſum fabrice dicte eccleſie, quam ſatis tenuem & exilem agnoverunt, conceſſa, dictis Decano & capitulo eciam conceſſerunt, conceſſionis quoque hujusmodi ac donaciones & confirmaciones per eosdem predeceſſores factas ex certa ſciencia ratificaverunt, approbaverunt, collaudaverunt & confirmaverunt prout in eorundem predeceſſorum litteris plenius continetur. Nos pii patris more predeceſſorum noſtrorum piam & devotam affectionem, quam ad dictam habuiſſe dinoſcuntur eccleſiam non minuere ſed eos imitando potius augere intendentes ſufficienti eciam per nos ſuper premiſſorum veritate ac eciam confirmacione apoſtolica per eosdem Decanum & capitulum deſuper poſt-

mo-

modum obtenta informacione recepta concessiones, donaciones & confirmaciones, observancias, consuetudines predictas ex certa nostra sciencia ratificamus, approbamus, collaudamus, recognoscimus & confirmamus per presentes mandantes ex nunc universis & singulis utriusquè sexus personis ecclesiasticis & secularibus per terminos & limites supradictos constitutis in virtute sancte obediencie & sub excommunicacionis pena trina tamen canonica monicione premissa quatenus ipsis Decano & capitulo eorumque commissariis quos ad hoc duxerint deputandos in omnibus & singulis premissis & ea concernentibus parere, assistere & favere studeant & procurent eosque benigne & benivole recipiant & pertractent & nichilominus declaramus, quod cathedraticum & jura hujusmodi ad ecclesiam *sancti Petri* & usum predictum ut premittitur duntaxat & nullum alium predictis annis spectent & debeant pertinere; volumus quoque quod de cetero in his per successores nostros aut quoscumque alios Decanus & capitulum ac ecclesia *sancti Petri* predicta nullatenus debeant perturbari, impediri seu molestari. In quorum testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum in civitate nostra *Maguntinâ* die tercia mensis Marcii Anno Domini Millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo.

Ejusdem tenoris est confirmatio cathedratici capitulo *S. Petri* data à *Diethero Arch. Mog.* Dat. in civitate nostra *Magunt.* die mensis tredecima Novembris Anno MCCCCLIX & confirmatio à *Theoderico* Arch. Mog. Dat. *Dieburg* tertia die mensis Septembris Anno MCCCCXXXV.

(m)

V.

Commisso-rium pro levando Cathedratico.

(m) *Wigandus Stalberg* Scolasticus, *Heinricus Erenfels*, *Johannes Bensheim*, *Dudo* de *Igstaid*, *Conradus Hoppener*, *Georgius* de *Igstaid*, *Petrus* de *Lyns* & *Ludovicus* de *Etstein* capitulares capitulum ecclesie *sancti Petri* extra muros Magunt. representantes ad infra scripta capitulariter congregati discretis viris Archipresbyteris & Camerariis sedium *Escheborn* & *Castel* nec non pastoribus, plebanis, vice plebanis ecclesiarum & divinorum rectoribus ac clericis quibuscunque per preposituram ecclesie *sancti Petri* antedicte & ejusdem prepositure terminos constitutis ceterisque personis quibuscunque tam ecclesiasticis quam secularibus quarum interest vel interesse poterit quomodolibet in futurum communiter vel divisim salutem in Domino sempiternam & indubiam infrascriptis fidem adhibere. Sane Reverendissimus in Christo Pater & Dominus noster gratiosissimus Dominus *Conradus* (*) sancte sedis Magunt. Archiepiscopus sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius ea que à suis predecessoribus pro utilitate ecclesiarum salubriter sunt ordinata devotione pia ductus debitum ad effectum deducere desiderans attendensque quod dudum recolende memorie *Conradus* suus predecessor tunc etiam Sabinensis Episcopus cathedraticum quod ad presbiteris clericis & laicis infra terminos prepositure predicte ecclesie constitutis ad honorem cathedre ecclesie sue Magunt. quod anno bisextili pro tempore debebatur, Decano & capitulo ecclesie *sancti Petri* predicte ex certis causis animum suum moventibus, de assensu capituli sue Ecclesie majoris, nec non cleri

colle-

collegiatarum ecclesiarum civitatis sue Magunt. concessit, dedit atque donavit, recepta etiam informatione per prius per eundem pie memorie Dominum Conradum predecessorem suum, quod cathedraticum predictum spectavit & pertinuit ab antiquo ad Decanum & capitulum ecclesie *sancti Petri* predicte, que omnia approbavit & collaudavit, voluitque de cetero per successores suos aut quoscunque alios minime in permissis eosdem debere turbari; & deinde bone memorie Mathias etiam predecessor suus recepta simili informatione donationem, confirmationem & approbationem hujusmodi ratas & gratas habens eas ratificavit, approbavit & confirmavit ac etiam declaravit cathedraticum hujusmodi ad Decanum & capitulum ecclesie *sancti Petri* prelibate & ad nullum alium pertinere. Post hoc etiam *Gerlacus* (**) predecessor suus volens Decanum & capitulum ejusdem ecclesie *sancti Petri* majoribus prosequi favoribus omnia predicta per predictos suos predecessores facto approbavit & confirmavit & ultra premissa concessit eisdem quod ipsum capitulum ecclesie *sancti Petri* de sancta synodo quolibet anno bisextili in terminis predicte prepositure celebranda ordinare & disponere possit pro capituli ecclesie *sancti Petri* commodo & usu & certos commissarios deputare, qui hujusmodi synodo presint, personas quascunque oportunas & necessarias ad hoc convocare ac de criminibus & excessibus omnium delictorum infra terminos dicte prepositure inquirere ac excessus & crimina hujusmodi corrigere penis debitis & condignis ac etiam cathedraticum majus petere exigere & recipere & quanquam

Decanum & capitulum predicti fuissent in possessione pacifica vel quasi premissa omnia faciendi & exercendi, hujusmodi tamen sua possessione vel quasi absque culpa ac desidia seu negligentia eorum per aliquos annos fuerunt destituti in non modicum prejudicium dampnum & gravamen ecclesie predicte. Volens igitur supradictus Reverendissimus in Cristo pater & Dominus noster gratiosissimus Dominus *Conradus* Archiepiscopus Moguntinus modernus vestigiis predecessorum suorum in hac parte inherere, prefato capitulo ac ipsi ecclesie *sancti Petri* pro usibus fabrice & conservatione nec non reparatione architectorum & utilitate eorundem, recepta etiam per prius per ipsum informatione sufficienti de veritate omnium premissorum, concessiones, donationes & confirmationes per supradictos suos predecessores tam pia tamque devota largitione factas ex certa sua scientia ratificavit, approbavit, collaudavit & confirmavit per patentes suas litteras & ut hujusmodi sue & predecessorum suorum predictorum littere super premissis Decano & capitulo predicte ecclesie *sancti Petri* date & concesse debitum suum sortirentur effectum, universis & singulis, quorum interest vel interesse poterit, mandavit & precipit in virtute sancte obedientie mandatque ac precepit, quatenus commissarios quos dictum capitulum ecclesie *sancti Petri* pro quolibet anno bisextili pro hujusmodi sancta synodo per prepositturam predicte ecclesie *sancti Petri* & ejusdem sancte synodi consummatione ac celebratione cum suis litteris destinare decreverint benigne recipiant eisque assistant in omnibus realiter & cum effectu & sententias quales-

lescunque quas contra personas delatas & denunciatas pro suis excessibus & criminibus protulerint, executioni debite demandent, commissariisque per ipsum capitulum ad hoc deputatis vel deputandis plenam concedens facultatem ut contra tales personas per excommunicationis, cessacionis divinorum & interdicti sentencias procedere valeant prout earundem delicti qualitas & protervia exigit & requirit ipsosque à talibus sentenciis absolvere & hujusmodi sentencias tollere atque relaxare, prout eis visum fuerit expedire. Nos igitur *Heinricus Erenfels*, *Dudo* de *Igstad*, *Conradus Hoppener*, *Georgius* de *Igstad*, *Petrus* de *Lyns* & *Ludevicus* de *Etsteyn* Canonici capitulares supradicti venerabiles & circumspectos viros Dominos *Wigandum Stalberg*, Scolasticum & Magistrum *Johannem* de *Bensheim* Custodem ac Canonicos predicte ecclesie *sancti Petri* nobiscum capitulariter congregatos & in hujusmodi nostram commissionem consencientes nec non honestos & discretos viros Dominum *Johannem Fulappel* Vicarium memorate ecclesie *sancti Petri* ac Dominum *Heinricum* plebanum in *superiori Eschebach* Maguntine Dyocesis communiter & divisim ac quemlibet ipsorum in solidum melioribus modo, forma & jure quibus melius & efficacius potuimus, fecimus & ordinavimus commissarios nostros nomine capituli nostri & ecclesie nostre *sancti Petri* predicte & per presentes facimus & ordinamus dantesque & committentes predictis Dominis *Wigando* Scolastico & Magistro *Johanni Bensheim* Custodi nec non *Johanni Fulappel* vicario & *Henrico* plebano supradictis conjunctim ac divisim & cuilibet ipsorum in solidum vi-

ces & auctoritatem capituli nostri pro hoc jam proximo instante anno bisextili sanctam synodum per prepósituram ecclesie nostre *sancti Petri* & terminos ejusdem prepositure nomine nostri capituli predicti celebrandi & jura synodalia exercendi, personas quascunque oportunas & ad hoc necessarias convocandi atque super criminibus & excessibus synodalibus personarum quarumcunque procedendi, inquirendi & excessus hujusmodi penis debitis & condignis puniendi & corrigendi, nec non cathedraticum majus, procuraciones & jura decimalia, aliaque quecunque servicia & jura synodalia petendi, exigendi & recipiendi, censuras eciam quascunque ecclesiasticas contra contumaces, rebelles & inobedientes ferendi & fulminandi easque debite executioni demandandi & demandari faciendi, ab hujusmodi eciam censuris ecclesiasticis absolvendi easque relaxandi & tollendi omniaque alia & singula in premissis vel circa ea quomodolibet necessaria vel opportuna faciendi & exercendi. Preterea tamen volumus quod Dominus *Johannes Fulappel* & Dominus *Heinricus* plebanus supradicti conjunctim vel divisim non possint aliquas ferre vel fulminare sentencias censure ecclesiastice vel eciam ab eisdem vel aliqua earundem occasione commissionis predicte absolvere sine speciali consensu scitu ac mandato venerabilium virorum Dominorum *Wigandi* Scolastici & Magistri *Johannis* Custodis supradictorum communiter vel divisim. Unde nos *Wigandus* Scolasticus, *Heinricus Erenfels*, *Johannes* de *Bensheim*, *Dudo* de *Igstad*, *Conradus Loppener*, *Georgius* de *Igstad*, *Petrus* de *Lyns* & *Ludevicus* de *Etstein* Canonici

ca-

capitulares & capitulum ecclesie *sancti Petri* predicte ad presens representantes vobis honestis & discretis viris Archipresbyteris & Camerariis sedium *Eschehorn* & *Castel* nec non pastoribus plebanis, viceplebanis ecclesiarum & divinorum rectoribus ac clericis quibuscunque per prepolituram ecclesie *sancti Petri* sepedicte & ejusdem preposlture terminos aliisque personis quibuscunque quarum interest vel interesse poterit quomodolibet in futurum communiter & divisim & cuilibet vestrum presentem capituli supradicte ecclesie *sancti Petri* commissionem ac omnia & singula in hujusmodi commissionis literis contenta nomine capituli memorati intimamus, insinuamus & notificamus vobisque & cuilibet vestrum in virtute sancte obediencie & sub excommunicacionis pena canonica tamen monicione premissa pro parte prefati capituli districte precipiendo mandamus, quatenus supradictos capituli *sancti Petri* sepefati commissarios cum ad vos venerint communiter vel divisim cum litteris commissionis ipsius capituli pro sancta synodo per preposituram ecclesie *sancti Petri* & ejusdem prepositure terminos pro anno bisextili nunc proxime instante celebranda benigne recipiatis eisque in omnibus que pro predicta sancta synodo consummanda ac perficienda fuerint quomodolibet necessaria & oportuna prout ad vos & quemlibet vestrum spectat & pertinet fideliter assistatis; Presentes insuper commissionis litteras cum & prout per sepefatos capituli commissarios communiter vel divisim requisiti fueritis, ubi, quando quibus & quotiens publice intimare & insin uare cu-

 retis.

retis. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtri capituli preſentibus eſt appenſum. Actum & datum *Maguncie* in curia noſtra capitulari *zum Ringrafen* vulgariter nuncupata ſub anno Dni Milleſimo quadringenteſimo vigeſimo tercio in vigilia *beati Laurencii* Martyris.

An. MCCCCXXV die decima ſeptima menſis Maji *Philippus Flache* de *Schwartzinberg* Cuſtos eccleſie Maguntinæ executioni dedit confirmationem privilegii de levando annis biſextilibus cathedratico collegiatæ *S. Petri à Martino V.* Pontifice conceſſam.

An. MCCCCLXXIX. in die *Tiburcy Martiris Jacobus Welder* Decanus, *Adolffus* de *Breythart* Scolaſticus, *Syfridus Liedbecher* Cantor, *Johannes Wiſsbecker*, *Johannes Kirchperg*, *Hermannus Strohut*, *Hermannus Erckel*, *Adolffus Ruwe*, *Heinricus Konig*, *Nicolaus Danſsbach*, *Philippus Hananwe*, *Heinricus Wiſsbeker*, *Conradus Konckel*, *Bertholdus Lorch*, *Conradus Sommer* & *Petrus Schurgual* Canonici capitulares *S. Petri* mandatum dedere *Johanni Kirchperg* Canonico dictæ eccleſiæ & *Bernhardo Frank* plebano in *Caſtel* celebrandi ſynodum in Archidiaconatu præpoſituræ *S. Petri* vid. mandatum ſimile ad an. 1423.

(*) Privilegium *Conradi Arch. Mog.* inſertum eſt litteris capituli *S. Petri* An. MCCCCXXIII commiſſariis ſynodalibus ejusdem eccleſiæ datis *incip. Conradus* Dei gratia ſancte Maguntine ſedis Archiepiſcopus ſacri imperii per Germaniam Archicancellarius ad perpetuam rei memoriam. Exhibita nobis nuper pro parte honorabilium virorum Decani & capituli eccleſie *ſancti Petri* extra muros

Ma-

Magunt. devotorum nobis in Christo dilectorum peticio continebat, quod dudum recolende memorie *Conradus* predecessor noster tunc etiam *Sabinensis Episcopus &c. &c.* desinit. Datum *Bopardie* undecima die mensis Maji Anno Dni MCCCCXXIII.

Privilegium hoc munitum est sigillo majori archiepiscopali. Exemplari alteri eodem anno, loco & die scripto appendet sigillum minus.

(**) Privilegium *Gerlaci A. M.* confirmatorium cathedratici narrativè saltem extat in predictis litteris capituli de An. MCCCCXXIII. Datum est *Eltvil* quarta die mensis Maji anno incarnacionis Dominice Millesimo trecentesimo sexagesimo tercio.

VI.

Aliud commissorium à collegio S. Petri datum.

Conradus Kunkel, Decanus totumque capitulum ecclesie *sancti Petri* extra muros Maguntin. honorabilibus Dominis Magisto *Cunoni Winter*, prefate ecclesie Canonico & *Paulo Carnificis* in villa *Castel* plebano in Cristo nobis dilectis salutem in Domino. Cum cathedraticum majus juraque synodalia per universos preposituire ecclesie *sancti Petri* supradicte terminos tam ex privilegiis concessionibus & confirmacionibus sedis Apostolice nobis & ecclesie predicte Apostolica & ordinaria auctoritatibus nobis factis atque concessis eciam ex antiqua & legitime introducta usque modo observata consuetudine singulis bisextilibus annis ad nos pertineat, jamque annus bisextilis prefatam synodum sanctam in prefatis prepositure ecclesie *sancti Petri* terminis convocandi, cathedraticum ac hujusmodi jura sublevandi, aliaque ad hoc tam de jure quam

quam consuetudine requisita faciendi, instare presenti anno noscatur, nostra de vestra prudentia & legalitate plurimum confisi, vos & vestrum quemlibet in solidum in nostros & capituli nostri dicteque ecclesie commissarios auctoritate prefatis omnibus melioribus modo, via, jure, causa & forma quibus possumus & debemus ac presencium tenore facimus, constituimus & deputamus, dantesque & concedentes vobis & vestrum cuilibet plenam & omnimodam potestatem synodum sanctam pro hoc jam instante anno bisextili prout consuetum est per terminos preposituræ supradicte nostro & dicte ecclesie nominibus auctoritatibusque prefatis celebrandi & jura synodalia exercendi, illique presidendi ac ad eandem quascunque personas quarum inter est, convocandi, ac super criminibus & excessibus vobis in eadem synodo delatis & accusatis quarumcunque personarum procedendi & inquirendi, easque occasione criminum & excessuum hujusmodi penis & multis debitis & condignis emendandi, puniendi & corrigendi nec non cathedraticum majus, procuraciones, decimalia & synodalia quecunque eciam alia jura, emendas & servicia in quibuscunque consistant, petendi, exigendi, & recipiendi, dictasque personas ad illa solvendi per censuras ecclesiasticas ac alia juris remedia compellendi & coërcendi, eciam si opus fuerit litteras & processus per vos fulminandos aggravandi & reaggravandi, illasque litteras & processus ac omnia & singula in eis contenta exequendi in & contra easdem personas nec non contradictores contumaces & in hac parte rebelles quoscunque, vos aut aliquem vestrum, quo minus premissa

miſſa omnia & ſingula libere & pacifice exequi poſſitis impedientes aut illis dantes conſilium, auxilium vel favorem ferendi & promulgandi litteras quoque & proceſſus quoscunque vobis ut premittitur & ecclesie veſtre deſuper conceſſos perſonis quibuscunque intimandi & publicandi & eos juxta ipſorum continenciam & tenorem atque formam pareant ac ab inobediencia & impedimentis ceſſent requirendi nec non cenſuras & ſentencias quascunque debite execucioni demandandi & demandari omniaque & ſingula faciendi, proteſtandi, diſponendi, exercendi, que in premiſſis & circa ea neceſſaria & conſueta fuerint ſeu quomodolibet oportuna, mandantes ex tunc auctoritatibus prefatis omnibus & ſingulis Archipresbyteris, camerariis, paſtoribus, plebanis, vice plebanis, altariſtis & divinorum Rectoribus clericis & aliis utriusque ſexus hominibus jurisdictioni prepoſiture ecclesie *ſancti Petri* predicte ſubjectis ac omnibus aliis quorum intereſt ſeu intereſſe poterit communiter & diviſim in virtute ſancte obediencie ac excommunicacionis pena canonica tamen monicione premiſſa, quatenus vobis & cuilibet veſtrum in premiſſis & omnibus aliis que ad dictum veſtrum commiſſariatus officium de jure vel conſuetudine pertineant, plene pareant & intendant, ac fideliter aſſiſtant vosque & capituli noſtri nominibus benigne recipiant & pertractent ac proceſſusque veſtros ac alias litteras debite execucioni demandare, inſinuare & publicare ſtudeant faciant atque procurent, abſolucionem vero omnium & ſingulorum qui prefatas & per illas in premiſſis & illorum occaſione ferendas ſentencias & pe-

D nas

nas quomodolibet incurrerint, nobis seu ad hoc per nos deputatis tantummodo reservamus. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium presentes litteras sigillo nostro, quo ad causas utimur, duximus roborandas. Datum *Maguncie* in loco nostro capitulari die lune tredecima mensis Augusti, anno Dni millesimo quadringentesimo octogesimo septimo.

§. I.

Iste est modus celebrandi sanctam synodum laicalem in anno bissextili per preposituram sancti Petri *extra muros Maguntinos.*

Primo incipit in Peterweil *in crastino* Assumpcionis beatæ Mariæ Virginis, *ubi intimata est prius tribus diebus Dominicis & per tres quindenas successive & ita intimatur in omnibus ecclesiis prepositure; & commissarii veniunt in* die Assumpcionis *hora vesperarum ad* Peterwil, *quos suscipiunt incole ibidem in valvis sepium, habentes semellum panem in manutergio mundo & medium quartale vini exhibentes ipsis commissariis reverenciam & ducunt eos ad domum, in qua facient eis debitam & solennem procuracionem, insuper & honestum stratum dormiendi. Nocte illa transacta in* crastino Assumpcionis *valde mane pulsatur ad synodum ter ternis vicibus, hoc est, nonies, & ex tunc sedebunt commissarii pro tribunali & unus commissariorum & specialiter presbyter indutus superpellicio & ornatus stola facit unam brevem collationem assumendo thema de Evangelio vel Epistola vel de aliquo, super quo possit applicare effectum synodi.*

Con-

Conclusa collacione idem inquirit: Cui fateantur pro illo tempore jus synodi sancte scilicet in anno bisextili? *ad hoc respondent, uti moris est.*

Deinde inquirit: utrum sit denunciata synodus per cancellos per plebanum vel suos tribus quindenis successivis uti moris est?

Item. Utrum sit pulsata ter tribus vicibus, *id est*, nonies ut moris est?

Item. Utrum sit tempus sedendi & celebrandi synodum?

Item. Cujus auctoritate debeat defensio fieri & proponi vulgariter beheget werden &c. *Respondent scabini ut moris est. Et tunc commissarius proponit uti sequitur*, unde behegend den send *& dicit*: In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Ego nomine Dominorum meorum Decani & capituli ecclesie sancti Petri extra muros Magunt: & auctoritatibus sancte sedis Apostolice & gratiosissimi Domini nostri Dni Maguntini ipsis Dominis meis de sancto Petro concessis impono silencium omnibus hic existentibus, ne quis aliquas faciat insolencias verbo vel facto sub pena excommunicacionis & inobediencie, ne quis pro aliquo loquatur vel respondeat sine licencia, ne quis ad sanctam synodum pertinens recedat nisi racionabili causa, donec officium compleatur, *& sic inquirat ab uno de scabinis assedentibus:* utrum bene proposuit & defensavit vel vulgariter: beheget habe den send? *qui respondent ut moris est.*

Tunc inquirit à predictis scabinis: utrum omnes sint jurati sancte synodi?

Tunc primo incipit & inquirit à plebano, ſicut ſynodus ſancta ſit inſtituta propter conſervacionem religionis Chriſtiane, quare merito debeat incipi à conſervationibus & domeſticis fidei; & ſic incipiens à plebano, qui primus eſt illius loci conſervator morum & dat ſibi ſuper juramento & ad obedientiam, quam fecit ſuperioribus ſuis: Utrum conſtet ſibi aliquid in regimine eccleſie, per quod defraudetur vel imminuatur religio Chriſtiana, quorum articuli ſunt quam plures.

Primo: Utrum corpus Dominicum & ſacramentum baptiſmatis ſint honorifice cuſtodita & clauſa?

Item: Utrum idem ſacramentum euchariſtie lumine perpetuo, ut decet, die noctuque ſit illuminatum.

It. Utrum aliquis ſit defectus ad cultum divinum ſpectans, ſcilicet in calicibus, in ornamentis, in libris miſſalibus ſeu aliis neceſſariis, in tectis, feneſtris?

It. Utrum altariſta & campanator ſint ibi obedientes in licitis ad cultum divinum miniſtrando?

It. Utrum magiſtri fabrice ſint ibi obedientes reddendo racionem de cenſibus, redditibus & eleemoſynis eccleſie, quid & qualiter expendant?

It. Utrum ſcabini ſynodi ſint ſibi obedientes, per quindenam vel menſem accuſantes, quando opportunum fuerit, perpetrata vel negligencias factas vel pretermiſſas?

It. Utrum habeat aliquem parochianum, qui utatur nominis Chriſtiani, non chriſtianè vivens, quorum articuli quam plures ſunt; quorum primus eſt, in fide dubitans.

It.

It. annuatim non confitens & corpus Dominicum non sumens?

It. Per annum in excommunicacione permanens?

It. Utrum sint aliqui, qui non dederunt sibi censsus vel decimas & offertoria.

It. Utrum sint aliqui, qui impedivissent eum in officio divino verbis vel factis?

It. Utrum aliquis molestasset seu impedivisset eum seu suum campanatorem, magistros fabrice, scabinum synodi, decimatores, quando fuissent in servicio Dei sive negociis ecclesie.

It. Utrum aliqui cohabitent matrimonialiter sine proclamacione & inthronisacione ecclesie? *Primo inquiratur sub juramento quod fecit plebano, ecclesie & parochialibus*, utrum magistri fabrice porrigant sibi coram cereos, oleum ad lampades & alia necessaria ad cultum divinum pertinencia, ne ex defectu pretactorum cultus divinus minuatur.

It. utrum omnia ad hoc officium & servicium pertinencia cedant sibi, utputa in manipulis, campanalibus panibus nec non omnibus aliis juribus huc usque introductis?

It. Utrum sint omnes ibi presentes ad illam synodum spectantes?

Primo: Utrum contentantur in cera, oleo & in proventibus: redditibus seu censibus per que possit sustentari ecclesia in cultu divino & conservacione edificii in esse?

It. utrum sit aliquis qui ecclesie census, redditus, proventus, agros, prata vel hujusmodi depredando usurpans vel surripiens violenter, manifeste vel occulte?

It. inquiratur sub juramento, utrum aliquis non decimaverit, ut debuit, vel eos in congregacione ejusdem verbo vel facto molestavit? Jr geschworn! ich geben uch off den eyt, den ir mynn herrn von Mentze getan hant, unde myme herrn dem probst, myme herrn dem pferrer und des heiligen stuls wegen, daz ir hute vorbrengent alles daz da rubar ist, eyne warheit vor eyne warheit, eyn leymut vor eynen leymut usgenomen drier hande sache und articuln die ir nit rugen sollent: uwern eigen perrer uwern eigen herrn und uwer iglicher sin eigen elige frauwe, darnach ob ymans hievorn &c. *Item continuando ut sequitur*:

Primo utrum sint aliqui, qui utantur nomine Christiano, cui contradicunt verbo vel facto, quorum articuli sunt quam plures.

Primo: si sint aliqui, qui Deum perjuriis, juramentis vel aliis blasphemiis blasphemârunt?

It. qui usuram commiserunt, vel empcionis vini, seminis, bladi, avene?

It. utrum sint, qui sunt heretici, incantatores, arioli, aruspices seu quovis modo contra fidem facientes?

It. utrum sint aliqui falsarii in modis frugum vel vini vel imminucione monete, ponderis vel libre?

Item aliqui cohabitantes in matrimonio sine proclamacione & inthronisacione?

It. Legitimati non cohabitantes?

It. Utrum sint aliqui adulteri?

It. Fornicarie cohabitantes seu occulte se visitantes?

It. Utrum sint aliqui qui per se vel parentes seu

alios

alios conjunctos in vicem matrimonium promiserint & nunc una pars aliis renuntiat sine decreto judicis?

It. Utrum aliquis legitimam suam vel aliam mulierem in puerperio molestaverit verbo vel facto de quo possit oriri periculum corporis & anime & sensuum?

It. Utrum emisset aliquis mala acquisita scilicet per furtum, per rapinam vel per publicam usuram? *Hec & alia hoc speciale & sanctum judicium concernencia assumant sibi scabini super juramenta sua exequentes, convocent parochiales & inquirant diligenter, utrum aliquis sit culpabilis in aliquo propositorum articulorum? & illa admonicio predicti exitus super scabinum fiat tribus vicibus, ut eo melius salvare possint conscientias suas. It. post tertium reditum inquirat diligenter de juribus Dominorum Maguntinorum seu Domini Prepositi. It. Inquirat de foralibus, quilibet mechanicus dat tres hallenses, faber vero quatuor babatha cum gumphis, quilibet molitor turonum suum & de rota duos capones, quilibet caupo turonum suum, qui tamen dicunt, quod noviter sit inventum, ergo per me non sunt ardue coarctati.*

Hoc facto commissarius concludit judicium ad quindenam, committens plebeno in quindena revocacionem secunde synodi. Et si paratas universitas non habuerit pecunias jurium synodalium, habebunt inducias ad quindenam & surgens commissarius legat psalmum: Deus misereatur nostri, *cum collecta de Dominica vel:* Protector in te sperantium, *vel:* Prætendo Domine,

quot

quos &c. & *intimat indulgencias ex gracia Domini Maguntinensis vel Domini Prepositi quadraginta dierum & ex parte cujuslibet sacerdotis ibidem presentis totidem, ultimatim finiendo & concludendo cum aspersione aque benedicte, sui & universi populi.*

In Peterweil *in crastino* Assumpcionis b. M.V. *circa horam octavam vel quasi pulsatur, ut moris est, & procedatur. Commissarii habebunt duas procuraciones scilicet vespere & mane valde solenniter, ut notum est. Item universitas ibidem dat tres libras, duo quartalia vini, duos grossos scriptori & octo octalia avene. Item quindecim solidos pro cathedratico dant idem. It. ibidem sunt duo molendina habentes quatuor rotas. Item* Acarben *est filia de* Peterweil & *venient ibidem; & universitas ibidem dat unam marcam, unum quartale vini, unum grossum scriptori &* [illegible]*a octalia avene. Item eadem die in vesperis in* Grünau *commissarii habebunt solemnem procuracionem alias consuetam ibid. Item universitas ibidem dat tria octalia avene. It. pro more ibidem dant duos florenos. Item quindecim soll. pro cathedratico dant idem.*

Sequenti die hora Misse in Vilwil. & *commissarii habebunt duas procuraciones alias dari solitas scilicet mane & vespere solenniter. Item universitas ibidem dat tres florenos, duo quartalia vini, duos grossos scriptori. Item pro more ibidem dant tres florenos, duo quartalia vini, duos grossos scriptori. Item quindecim soll. pro cathedratico dant idem. It. tres soll. dat molitor in* Massenheim. *It. duos Cappones dat idem molitor. It. unam myn avene dat campanator. It. una mola.*

In

In vesperis eadem die in Dorchwiler, *ibi pernoctabunt habentes duas procuraciones alias dari solitas scilicet in cena & sequenti die in prandio valde solemniter. Item universitas ibidem dat duas libras, unum quartale vini & unum grossum scriptori. Item pro more ibidem dant duos florenos, unum quartale vini, & unum grossum scriptori. Item quindecim soll. pro cathedratico dant idem.*

Sequenti die hora misse in Sulburg *& habebunt duas procuraciones scilicet vespere & mane & non datur cathedraticum, quia est filia. Item universitas ibidem dat alterum medium florenum, unum quartale vini, unum grossum scriptori & tria octalia avene. Item pro more ibidem dant tres florenos, unum quartale vini & unum grossum scriptori. Item quatuor mole sunt ibidem.*

Item eadem die in vesperis in Kirchdorff. *ibi dat universitas octo hll. pro cathedratico & opponunt ad servandam synodum de septennio in septennium. Ibi nulla est procuracio, nec cathedraticum.*

Sequenti die hora misse in Erlebach superiori, *& habebunt procuracionem alias consuetam ibidem. Item quatuor soll. dat universitas ibidem. Item quindecim soll. pro cathedratico dant pro more ibidem. Item quindecim soll. pro cathedratico dant pro more ibidem. Item duos cappones dat molitor ibidem. Item duodecim hll. dat idem molitor. It. una mola est ibid.*

Eadem die in vesperis in Erlebach inferiori *commissarii habebunt solemnem procuracionem alias consuetam ibidem. Item universitas ibidem dat duos florenos, duo quartalia vini, duos grossos scriptori & scabini rehabebunt unum quartale vini pro juribus eorum. Item pro more ibidem dant quatuor florenos, duo quar-*

talia vini, duos grossos *scriptori. Item quindecim soll. pro cathedratico dant idem.*

Sequenti die hora misse in Eschbach superiori. *Commissarii ibi habebunt duas procuraciones. Item universitas ibidem cum universitate in* Ganzenhein *dat triginta soll. medium quartale vini & unum grossum scriptori, sex octalia avene. Item pro more ibidem dant tres florenos cum dimidio, duo quartalia vini, duos grossos scriptori. It. quindecim soll. pro cathedratico dant idem. Item quatuor mole sunt ibidem, quarum una vacat.*

Anno MCCXIX. pridie idus Julii controversia Dnum *Ulricum* de *Minzinberc* inter & D. *Eberhardum Waren* super patronatu ecclesiæ in *superiori Askebach* * exorta ab arbitris cum consensu *Gerbodonis* Prepositi *sancti Petri* constitutis sic decisa est: quod predicti nobiles *D. Ulricus* & *D. E. Waro* eandem ecclesiam *Burchardo* sacerdoti, cui & ipsam *D. Ulricus* in antea contulerat, communicata manu ambo conferrent. Si autem postmodum, ambobus eis superstitibus, *Burchardo* verò sacerdote moriente, eandem ecclesiam contingeret vacare, Dno *Ulrico* de jure patronatus ejusdem ecclesie competat collatio, ita tamen, quod si Dnus *E. Waro* hoc contradicat, juramentum, sicut prius debuit & voluit D. *Ulricus*, pro sui juris conservatione, prestabit. Ceterum, si *Ulrico* moriente, Dno autem *E. Waren* superstite, contingat, eandem ecclesiam vacare, heredes Dni *Ulrici* eodem jure & condicione, quibus pater gaudebat in ipsa ecclesia, debent gaudere. Si autem D. *Ulricus* Dno

* Eschbach.

E.

E. Waren fupervixerit, eo jure, quod apud filiam fuam *Adelheidim* primogenitam emit, libere & fine conforte in eadem ecclefia gaudere debet *D. Ulricus* cum fuis heredibus. *vide de Gudenus fylloge pag.* 585.

§. II.

Item eâdem die in vefperis in Esbach inferiori *commiffarii. Item Univerfitas ibidem dat decem foll. medium quartale vini & unum groffum fcriptori. Item pro more ibidem dant quindecim foll & unum groffum fcriptori. It.quindecim foll. pro cathedratico dant idem.*

Sequenti die hora miffe in Crutzen. *Commiffarii vivunt de burfa Dominorum fuorum. Ibidem eft una mola. Item univerfitas in* Wiffenkirchen *pertinens in* Crutzen *dat duo octalia avene & unum groffum fcriptori. Item pro more in* Wifskirchen *dant unam libr. Item univerfitas in* Kaltenbach *dat tres foll. pertinens in* Crutzen. *Item pro more in* Kaltenbach *dant duos florenos. It. univerfitas in* Niederfteeten *pertinens in* Crutzen *dat duo octalia avene. Item una mola eft ibidem & he ville funt omnes filie pertinentes in* Crutzen.

An. MCCLVII. lis fuper jure præfentandi ad ecclefiam in *Crutzen* inter *G. de Eppinftein* & *Wintherum* de *Brunisheim* orta à *Wernhero S. Petri* Præpofito determinata fuit pro *G.* de *Eppinftein* VII. Idus Februarii vid. *Joan. Spicileg. p.* 283.

An. MCCCXI. *Godefridus* de *Eppinftein* Præpofitus *S. Petri* mandat Archipresbytero fedis *Efchborne*, ut *Gottfridum* de *Eppinftein* Germanum fuum

à *Sifrido* fratre præsentatum ad ecclesiam parochialem in *Crutzen* in ejusdem ecclesiæ possessionem corporalem inducat & investiat *Joan. Spicil. p.* 347. Præsentationem ad præfatam ecclesiam à *Godefrido* de *Eppinstein* an. MCCCLI. die Dominica post festum divisionis Apostolorum factam vid. *l. c. pag.* 370.

Item eadem die in vesperis in Bonemesse. *Ibi nulla est procuratio, sed vivunt de bursa Dominorum suorum. Item universitas in* Bonomesse *& in* Kalten, *que est filia, dat unam libr. hll. Item triginta soll. medium quartale vini & unum grossum scriptori. Item quindecim soll. pro cathedratico dant pro more in* Harheim *que est filia in* Bonemesse. *It. ibidem est una mola habens tres rotas. Item una mola est etiam in* Harphem.

An. MCCCCLXXVII. *Dietherus Archiep. Mog.* litteris Aschaffenburgi die sabbathi post *Johannis Baptistae* datis consulatui Francfordiensi & incolis oppidi *Bonemese* concessit potestatem ecclesiam parrochialem hactenus extra oppidum sitam intra muros transferendi. Plura continet hac de re ipsum diploma:

VI.

Facultas extruendi Ecclesiam parochialem in oppido Bonemese

Dietherus Dei gratia sancte Maguntin. sedis Archiepiscopus sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius ac Princeps Elector. Cum ecclesiastici pastoris sit officium juxta temporum qualitates gregem suum celesti pabulo, hoc est divini cultus frequentacione fideliter instruere, aciemque cogitacionis ad hoc extendere, ut nunc nova instruant, nunc instau-

rata salubrius disponant & ordinent, quo rectiori ordine cuncta dirigantur; videmus etenim frigescente ubilibet devocionis zelo, temporumque causante malicia in noxam vergere, occasionem mali prebere que veteres tam salubriter tamque pie statuerunt, habent sacra patrum decreta ut matrix ecclesia à subditis suis crebrius visitetur; cum autem nonnunquam in minime munitis locis matrices consistant ecclesie illas absque periculo visitare, ibidem sacramenta percipere & divinis interesse, ut, proch dolor, dietim conspicimus, incursus prohibent hostiles, verum quia matrix ecclesia opidi *Bonemese* nostre Diocesis non in ipso opido ubi locus munitus est, sed extra muros ejusdem opidi & in loco minime munito consistit & populus opidi sine multis periculis hujusmodi matrem ecclesiam visitare nequit ipsique opido ex eadem ecclesia in futurum dampna & pericula per insultus hostiles iusurgere possent, ut autem tam incole opidi predicti quam alii parrochiani ad hujusmodi ecclesiam pertinentes divinis tucius interesse sacramenta percipere & oraciones suas, quas Deus liberas esse amat, intrepide possunt persolvere, ideoque consulatui Frankfordensi & inhabitatoribus dicti opidi *Bonemese* auctoritate nostra ordinaria tenore presencium indulgemus atque concedimus potestatem & auctoritatem ut ipsi in eodem opido *Bonemese* in loco decenti & honesto parrochialem ecclesiam & altaria inibi necessaria edificare & construere de novo possint & valeant, quam eciam ex nunc omnibus melioribus modo via causa & formis quibus efficacius possumus in matricem & parrochialem ecclesiam erigendam duximus ac erigimus

per presentes, volentes ut omnia & singula sacramenta ecclesiastica, que in parrochiali ecclesia extra muros ipsius opidi *Bonemese* hactenus solita sunt ministrari, nunc in antea in presata ecclesia in opido *Bonemese* de novo construenda sepultura duntaxat ecclesiastica excepta de cetero ministrentur, sitque deinceps in opido *Bonemese* parrochialis ecclesia & eciam extra muros ejusdem opidi capella eidem subjecta hoc adjecto moderamine, ut in hujusmodi capella & in ejus cimiterio extra muros ipsius opidi singulis diebus Dominicis per presbyterum aliquem hora sibi convenienti fiat aspersio aque benedicte & ad minus in ebdomada una missa de tempore vel pro defunctis celebretur, insuper indulgemus presatis consulatui Frankfordensi & inhabitatoribus opidi *Bonemese* ut predictam ecclesiam extra muros *Bonemese* sitam una cum muris & tecto destruere ac lapides ejusdem in usum nove parrochialis ecclesie intra muros ibidem de novo construende vertere possint & valeant, ita tamen, quod super altari minori ejusdem destruende ecclesie capella erigatur vel aliqua pars presate ecclesie stare permittatur; volumus tamen ut consensus collatorum sive patronorum presate ecclesie extra muros *Bonomese* ad premissa accedat, alias volumus concessionem hujusmodi nullius esse roboris vel momenti, pro reparacione quoque & conservacione ipsius ecclesie de novo construende magistri fabrice per consules Frankfordenses in futurum eligantur & ordinentur, qui de edificiis & aliis ecclesie necessariis juxta ecclesie utilitatem & ipsorum consulum arbitrium provideant. In cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus

bus eſt appenſum. Datum *Aſchaffenburgi* die ſabati poſt *Johannis Baptiſtae* anno Domini Milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo.

Item in octava Aſſumptionis B. Marie V. hora miſſe in Brungesheim. *Commiſſarii habebunt ibi ſolemnem procurationem. Item univerſitas ibidem dat duos florenos, duo quartalia vini & duos groſſos ſcriptori. Item ulterius ibidem dantur duo floreni, duo quartalia vini & duo groſſi ſcriptori. Item quindecim ſoll pro cathedratico dantur ibidem.*

An. MCCLXXV commendator & fratres domus Teutonicæ in Frankfort jus patronatus capellæ in *Redelnheim* tranſtulerunt in nobilem virum *Wernherum* de *Falkenſtein* & hic memoratis fratribus jus patronatus eccleſiæ parrochialis in *Bruningesheim* verſa vice tradidit. Permutationem hanc *Wernherus Arch. Mog.* litteris apud *Seligenſtat* II nonas Januarii datis confirmavit. vid. *Gud. T. IV. pag.* 928 *& ſeq.*

It. eadem die in veſperis in Eſchersheim. *Ibi nulla eſt procuratio. Ibi eſt una mola duas habens rotas. It. Univerſitas ibidem dat quindecim ſoll. & medium quartale vini & unum ſoll. ſcriptori. It. porrigunt & ibidem dant unam marcam, unum quurtale vini & unum groſſum ſcriptori. It. quindecim ſoll. pro cathedratico dant & porrigunt ibidem & in* Ginheim. *Item in vigilia* b. Bartholomæi *Apoſtoli in* Prumheim. *Commiſſarii ibi habebunt duas procurationes hucusque conſuetas & valde ſolemnes ſcil. veſperé & mane, & quilibet molitor dat tres ſoll. It. univerſitas ibidem dat*

tres

tres florenos, duo quartalia vini & duos grossos scriptori. Item pro more ibidem dabunt mediam marcam. It. quindecim soll. pro cathedratico dant idem. It. una mola in inferiori Ursel *que est filia & una in* Prumheim *habet tres rotas pertinens ad dominum ibidem. It. una mola est in* Husen *que est filia. It. universitas in* inferiori Ursel *dat unum octale avene & est filia in* Prumheim. *Item ulterius ibidem dant unum florenum & unum quartale vini & unum grossum scriptori. It. pro more in* Rettelheim *dant unum florenum & est filia in* Prumheim.

An. MCXXXII *Adelbertus Arch. Mog.* ordinavit, ut Præpositus de domo præsit investituræ ecclesiæ in *Prumheim. Gud. T.* 1. *p.* 105.

Item eadem die in vesperis in superiore Ursel. *Commissarii habebunt procurationem. It. universitas ibidem dat quatuor florenos, duo quartalia vini & duos grossos scriptori & sex octalia avene. It. quindecim soll. pro cathedratico dant idem. It. ibidem est una mola Martini sacerdotis, dat duos capones. Item die Hohemühl dat quatuor cappones. Item mola Sigfridi dat duos cappones. Item una mola est in* Gozenhan *dat duos cappones.*

VII.

Jus patron. in superiore Ursel conceditur colleg. S. Bar-

Emericho Dei gracia Prepositus & Canonicus ecclesie Frankenvordiensis viris providis & honestis Decano totique ejusdem ecclesie capitulo salutem in Domino. Ut vobis nostre subvencionis auxilium & beato

Bar-

Bartholomaeo ecclesie vestre patrono honorem & reverenciam impendamus & ut ob hoc eciam apud vos perpetuo nostri memoria habeatur. jus patronatus ecclesie in monte *Ursele*, quod ad nos & prepositos Frankenvordenses pertinere dinoscitur pleno jure, vobis & per vos ecclesie vestre conferimus cum universis suis pertinenciis & appendiciis in perpetuum obtinendum, ita ut, cum primum parochiam ipsam vacare contigerit ex morte vel resignacione ejus, qui nunc tenet eandem, proventus ipsius ecclesie vestris communibus usibus libere & perpetuo applicetis, eamque officiari faciatis per idoneum sacerdotem, assignantes ei de proventibus ipsius parochie congruam porcionem, per quam honeste valeat sustentari, diocesani & loci Archidyaconi per omnia jure salvo. In cujus rei memoriam & perpetuam firmitatem damus vobis presentes litteras sigilli nostri munime roboratas.

tholomæi in Francofurt.

Nos eciam Decanus totumque capitulum ecclesie Frankenvordensis in recompensam hujusmodi gracie nobis facte, presato domino nostro Preposito & omnibus successoribus suis conferendi prebendam in ecclesia nostra Frankenvordensi perpetuis temporibus damus liberam potestatem de omnium nostrorum beneplacito & consensu cum primum ad id obtulerit se facultas. In perpetuam igitur memoriam premissorum & stabilem firmitatem sigillum ecclesie nostre presentibus de omnium nostrorum certa sciencia duximus appendendum. Datum & actum anno Dni MCC nongentesimo septimo XIII kalendas Aprilis.

VIII.

Dicti juris patronatus confirmatio archiepiſcopalis.

Gebhardus Dei gracia ſancte Maguntine ſedis Archiepiſcopus ſacri Imperii per Germaniam Archicancellarius dilectis in Chriſto Decano totique capitulo eccleſie Frankenfordenſis ſalutem in Domino ſempiternam. Ponentes coram oculis mentis noſtre, quod eccleſia corporalis, quemadmodum ſanctorum Patrum verenda teſtatur auctoritas ſine rebus corporalibus in modico immo pocius in nullo proficit, ſicut nec anima ſine corpore corporaliter vivit & quod ſervi Dei, quanto eis habundancius in temporalibus eſt proviſum, tanto ardentiori ſtudio celeſtia ſicientes, vacare poſſint debitis officiis divinorum, illam quoque graciam ſpecialem, qua vos & eccleſiam veſtram proſequimur, intuentes, parochialem eccleſiam in monte *Urſele*, cujus jus patronatus ad Prepoſitum eccleſie veſtre hactenus pertinebat, de expreſſo conſenſu honorabilis viri *Emerchonis* Scolaſtici Maguntine nunc Prepoſiti veſtri cum omnibus proventibus, redditibus, cenſibus, decimis, obvencionibus & aliis ſuis juribus & pertinenciis univerſis eccleſie veſtre Frankenfordenſi perdicte unimus, incorporamus, unitam & incorporatam eſſe volumus perpetuis temporibus in futurum, ita tamen quod de redditibus ſupradictis perpetuo vicario, quem loci Archidiacono, cum vacaverit ipſa eccleſia, preſentabitis prebenda ſive porcio competens relinquatur, unde poſſit jura epiſcopalia perſolvere, hoſpitalitatem congruam facere & competentem vite ſuſtentacionem habere, reſiduo in augmentum prebendarum veſtrarum per diviſionem canonicam convertendo ſine juris prejudicio

alieni,

alieni, dantes vobis has literas in teſtimonium ſuper eo ſigilli noſtri robore communitas. Datum *Maguncie* anno Dni milleſimo ducenteſimo nonogenteſimo ſeptimo, tercio kalendas Maji.

Hanc incorporationem *Otto* Decanus totumque capitulum majoris eccleſiae Moguntinæ confirmavit eod. an. XVI kal. Maji.

IX.

Godefridus de *Eppenſtein* Dei gracia Archidiaconus in eccleſia Treverenſi nec non Cuſtos majoris & Prepoſitus *ſancti Petri* eccleſiarum Magunt. viris diſcretis & honeſtis Decano totique capitulo eccleſie Frankenſordenſis Mag. Dioc. ſalutem in Domino ſempiternam. Cum honorabilis vir Dnus Emmericho de *Schoneke* veſter Prepoſitus eccleſiam parochialem in monte *Urſele* dicte Dioc. Mag cujus collacio ſeu preſentacio ad ipſum pertinebat, vobis in aucmentum prebendarum veſtrarum donaverit & tradiderit pleno jure, vosque obtinuiſtis per reverendum patrem ac Dnum *Gerhardum* Dei gracia Arch. Mog. dictam eccleſiam parochialem vobis & eccleſie veſtre uniri favorabiliter & incorporari, ſecundum quod in literis prefatorum Dominorum plenius vidimus contineri, nec non conſenſum noſtrum & ratihabicionem ad hujusmodi donacionem & tradicionem petiveritis adhiberi, nos devotis precibus veſtris annuentes donacionem & tradicionem prefatam ſecundum tenorem litterarum venerabilis patris & Dni noſtri *Gerhardi* Arch. Mog. prefati & Domini Prepoſiti ſupradicti ratam habemus & gratam & eam preſenti litterarum Conſenſus Archidiaconi.

teſtimonio approbamus. In cujus rei teſtimonium litteras ſigillo noſtri Archidiaconatus Treverenſis, quia ſigillo prepoſiture *ſancti Petri* caremus, duximus ſigillandas. Datum & actum anno Dni milleſimo trecenteſimo ſeptimo in vigilia converſionis *ſancti Pauli* Apoſtoli.

X.

Preſentatio ad eccleſ. paroch. in ſuperiore Urſel.

Honorando Domino ſuo Dno *Gotfrido* de *Eppinſtein* Cuſtodi majoris & Prepoſito *ſancti Petri* eccleſiarum Moguntin. ſeu vices ejus gerenti *Philippus* Decanus totumque capitulum eccleſie Frankenfordenſis ſervicium ſuum cum omni reverencia & honore. Cum eccleſia parochialis in villa *Urſule* de conſenſu quondam venerabilis Dni ac patris Dni *Gerhardi* Archiepiſcopi Mogunt. Dni *Emichonis* olim Prepoſiti eccleſie Frankenfordenſis, ad quem preſentacio rectoris ad eccleſiam predictam in *Urſule* pertinuit, eccleſie noſtre Frankenfordenſi prelibate dudum incorporata fuerit & unita, prout in litteris ſub ſigillis dictorum Dominorum ſuper hoc confectis plenius continetur, ac Cuno olim rector eccleſie in *Urſele* prenotate ipſam eccleſiam reſignaverit & eidem renunciaverit pure & ſimpliciter propter Deum, reſignacionem hujusmodi nobis benevole transmittendo, honeſtatem veſtram rogamus humiliter & devote, quatenus Wernherum Vicarium dicte eccleſie in *Urſule* preſencium exhibitorem noſtro & eccleſie noſtre predicte nomine, de ipſa eccleſia in *Urſel*, prout ad veſtrum ſpectat officium, dignemini inveſtire, ipſumque nomine quo ſupra in poſſeſſionem dicte eccleſie inducentes corporalem ſeu

indu-

induci mandantes, adhibitis ad hoc sollemnitatibus debitis &consuetis. Sigillo causarum ecclesie nostre prefate utimur in hac parte. Datum anno Dni MCCCXV. XVII kalend. Aprilis.

XI.

Gotfried de *Eppenstein* Dei gracia Custos majoris & Prepositus *sancti Petri* ecclesiarum Mogunt. dilecto nostro archipresbitero sedis in *Escheburg* salutem in Domino. Cum ecclesia parochialis in monte *Ursule* vacans ex libera resignacione *Cunonis* de *Houe Wyssele* canonici ecclesie *sancti Petri* Moguntine rectoris quondam ejusdem jam longe tempore transacto per honorabilem virum Prepositum ecclesie Frankinvordensis quondam ipsius ecclesie verum patronum cum consensu quondam reverendi patris ac Dni nostri *Gerhardi* Archiepiscopi Moguntini honorabilibus viris Decano & capitulo ecclesie Frankinvordensis incorporata sit & unita, prout in ipsorum literis super hoc confectis vidimus plenius contineri, ipsosque Decanum & capitulum predictos instituimus de eadem, mandantes vobis, quatenus ipsos in prefate ecclesie possessionem ducatis corporalem, facientes nihilominus à parocho ibidem eisdem obedienciam debitam in omnibus exhiberi, adhibitis circa hoc solemnitatibus debitis & consuetis. Datum anno Domini MCCCXV feria secunda proxima post festum *Palmarum.*

Decanus & cap. possessionem ecclesie in Ursel accipit.

XII.

P. Dei gratia sancte Maguntine sedis Archiepiscopus sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius devoto suo Cantori sancte Marie ad gradus Mogunt. salutem

Injungitur ecclesie Francof. ut ecclesie in

Urfel de paftore provideat.

tem in Domino. Ad aures noftras de novo pervenit, quod *Kuno* qui fe gerit pro rectore ecclefie in *Urfele* Mogunt. dioc. ipfam ecclefiam in fue falutis periculum & plurimorum fcandalum occupet & jam tanto tempore occupaverit ad facerdotii ordinis, quos idem requirit beneficium, ftatutis temporibus non promotus, quod ejus ad nos fit provifio devoluta & nichilominus quod idem *Kuno* pro eo quod in dicta non refedit ecclefia pluribus fit fententiis innodatus, verum quia audivimus, quod eadem ecclefia ecclefie Frankfordenfi, quando vacaret, incorporata exiftat, in cujus Frankfordenfis ecclefie prejudicium circa provifionem dicte ecclefie in *Urfele* aliquid prepropere innovare & exceffum predictum fine debita correccione tranfire nolentes, difcrecioni tue committimus & mandamus, quatenus predicto Cunone nec non Decano & capitulo ecclefie Frankfordenfis ad tui prefenciam evocatis inquiras de predicta incorporacione & aliis premiffis diligencius veritatem, & fi de ipfis tibi conftiterit, Decano & capitulo ecclefie Frankfordenfis predicte denuncies, ut de predicta ecclefia in *Urfele* juxta incorporacionis fue indultum infra menfem à denunciacione eis facta computandum provideant, ordinent & difponant; alioquin ex tunc alicui perfone ydonee nos dę ipfa curabimus providere, contradictores quoslibet & rebelles per cenfuram ecclefiafticam racionę previa compefcendo, teftes eciam qui nominati fuerint, fi fe gratia, odio vel timore fubtraxerint, cenfura fimili cogas veritati teftimonium perhibere. Datum *Wormacie* anno Dni MCCCXV quarto idus Januarii.

XIII.

XIII.

Cantor ecclesie sancte *Marie ad gradus* Magunt. judex seu executor in hac parte à reverendo in Christo patre & Domino Dno *P.* sancte Magunt. sedis archiepiscopo specialiter deputatus discretis viris plebano in *Frankinfurt* & Custodi ecclesie *sancti Petri* Magunt. vel eorum vicesgerentibus salutem in domino. Noveritis nos literas prefati Dni Archiepiscopi recepisse & continencie in hec verba: *Petrus* Dei gatria &c. (vide litteras immediate præcedentes). Harum igitur auctoritate literarum vobis plebano in *Frankinfurt* mandamus, quatenus Dominos Decanum & capitulum, vobis vero custodi, quatenus *Cunonem* canonicum ecclesie *sancti Petri* prefatos citetis peremptorie, quos & nos citamus peremptorie per presentes, ut feria quinta proxima post octavam beate *Agnetis* virginis compareant coram nobis ipsi Decanus & capitulum de incorporatione predicta & ejus tenore in presencia dicti *Cunonis* nos legitime instructuri & alias super premissis processuri, quantum de jure fuerit procedendum cum intimacione eis facta quod prefato Dno nostro archiepiscopo insinuare volumus, quidquid in premissis fecimus & in posterum faciemus. Restituite literas sigillatas vestris sigillis in signum executionis. Datum anno Dni MCCCXV, III idus Januarii.

Executio modo dicti mandati.

XIV.

Cantori ecclesie sancte *Mariae ad gradus* Mogunt. judex seu executor in hac parte à reverendo in Christo patre & Dno Dno *P.* Archiepiscopi Mog. speciali-

Executor terminum citationis prorogat.

liter deputatus causam incorporacionis seu inquisitionis negocii super ecclesia *de Ursule* nobis à predicto Dno commissam de consensu procurationis Decani & capituli ecclesie Frankinfurt. & Dni *Cunonis* pastoris predicte ecclesie de *Ursule* usque in feriam tertiam proximam post Dominicam *Letare* ad faciendum omnia & singula, que proximus terminus requirebat, presentibus prorogamus. Actum anno Dni MCCCXV, II kal. Febr.

XV.

Resignatio parochiæ in Ursel.

In nomine Dni Amen. Ego *Cuno* de *Houe Wizsele* Canonicus *sancti Petri* Mag. & pastor parochialis in *Ursule* ecclesiarum universis presencium inspectoribus cupio fore notum quod considerans ex instinctu divino salutem anime mee, quia ecclesiam meam predictam in *Ursule* non potui nec possum congruis & debitis officiis officiare, ipsam ecclesiam in *Ursele* honorabilibus viris Decano & capitulo Frankf. ecclesie, cui ecclesie Frankf. prelibata ecclesia in *Ursule* dudum est incorporata & unita prout in instrumento super eo confecto lucidius continetur, resigno liberaliter propter Deum renuncians nichilominus omni juri quod mihi in prefata ecclesia *Ursele* competebat simpliciter & precise literas per presentes, transmittens prelibatis Decano & capitulo in signum resignacionis & renunciationis hujusmodi literas has meo sigillo sigillatas in testimonium super eo. Actum & datum anno Dni M°CCC°XV, VI idus Marcii.

XVI.

XVI.

Hi ſunt reditus perpetui vicarie in Urſule, qui anno Domini MCCCLI per Sifridum plebanum ibidem ſunt conſcripti. Primo reditus bladi notantur:

Redditus parochiæ in Urſel, in ſiligine.

Primo tercia pars decime majoris ville Bomersheim inferioris & terminis ejusdem ſine omni ſervicio ſinodi & olei ad lampades & prevalet aliis partibus in uno maldro ſiliginis annuatim. Item i oċtale tritici & i oċtale ſiliginis de univerſitate ville Bomersheim ſuperioris die beati Michaelis. It. i oċtale ſiliginis & iii ſolid. hll. de curia dicta Crebuz & bonis dictis Abengut in feſto natalis beati Martini Epiſcopi in Bomirsheim ſuperiori prenotato. It. i oċtal. ſiliginis primo anno i ſecundo anno ſex ſomern avene gehufet, tercio anno nichil dat Wernherus de Caldebach de quibusdam agris ibidem & totidem plebano in Bonemeſe. It. i oċtal. ſiliginis primo anno ſecundo anno unum oċtal. havene tercio anno nichil plebano & fabrice ſimul ville Urſele predicte de agris Hartmudi dicti rode ſitis in terminis Caldebach jam notatis. Item vi oċtal. ſiliginis de j manſo in Horheym dat Heinricus Karbin ibidem, cujus hi ſunt agri primo V. quartal an den bygen wegen. It. iii quartal. in den erlen de hys dat Metza Heilbochern i oċtal. ſiliginis. It. v quartal. ein anwender an dem anreyne. It. iii. quartal. apud viam Frankfordenſem by der alden Smyden i de his dat Conrad Holzheimer de Rodeheim unum oċtale ſiliginis. Item ii jugera tendencia ad ortum dicti Velwiler de quibus Heilmann frater Kerbers i oċtal. ſiliginis. It. ij juger an dem bygen wegen. It. j juger uff der holen verſus Kaldebach.

Item iii quartal. an dem anwege. It. v quart. an dem Anreyne. It. iii jugera juxta viam Moguntinam tendencia ultra viam dictam Meneweg, de hys dant heredes Herburdi & Metze dictorum by der beche iii. octalia filiginis. Item v octalia filiginis. dat dictis schone Culman de Dorveldem superiori de j manso sito in terminis ejusdem ville nunc dant heredes Wentzonis sculteti ibidem. It. xxv jugera in campo superiori Bomersheym versus Steden. Item v jugera versus Eschebach. It. xviii jugera versus Ursele inferiori. It. xviii jugera in campis Ursule superioris. It. xi jugera uff dem blatzenberge. It. iii jugera pratorum ibidem. It. ii jugera pratorum by der Oleymolen. It. ii jugera pratorum by dem Nossbaume in Bathenhoven.

In pecunia. Hi sunt redditus pecuniarum dicte Vicarie cecedentes in festo natali beati Martini Episcopi. Primo ij marca Den. levium Decanus & capitulum ecclesie sancti Bartholomæi Frankfordensis racione incorporacionis ecclesie in Ursule & idem plebanus videlicet ibidem solvet de suo subsidia. It. i marc. iiii den. dat Johannes Welker & i pullum de molendino ortis & pratis suis molendino videlicet Walgmole sito in Gattinhoff legavit Hartmudus miles de Heidersheim. It. vi den. levium de pratis mansi dotis & sunt iii jugera & decimant plebano, legavit Antzelo Drewer. It. vi hll. de duobus jugeribus dotis. It. Vij sol hll. Kuntzela dicta herpen de manso monasterii in Throno sito in tarminis ville Stierstad. It. xiiii. sol. hll. fogil de Gattinhofen, legavit idem plebano de orto Wintheri militis. It. v solid. den. heredes

redes Conradi dicti Wegeheubit. It xiii fol. cum ii hll. Kulinus Refe, It. xiiii col. duas aucas, duos pullos herburdus Wener. It. in Bomirsheym fuperiori primo v folid. hll. cum tribus pullis heredes Bertoldi textoris. It. vi fol. den. cum iii pullis dicta die Stumpen. It. x fol. hll. Heilman fartor ibid. It. ii fol. hll. Johannes Huppe Schuch. It. iii metretas vulgariter Meften filiginis cum xv Col. faber ibid. It. v fol. den. cum ii. aucis textris de Sulburg. It. v fol. den. lev. Dnus Jacobus Flemyng miles de Steden de bonis fuis ibidem fitis videlicet uno manfo. It. iii fol. den. lev. Dnus Rudolfus miles de Prumheim de j manfo Schelmonis in inferiori Urfele fito. It. xv Col. den. de domo quondam Ifengardis Begine fita in Urfele apud Cymitherium. It. xiiii Col. de domo dicti Gewinner. It. v fol. hal. die Slyfhutten magiftri Hertlini de Maguncia. It. vi fol. hll. Bender von der Slyffhutten die Affumpcionis Marie. It. iii *fol. hll.* domus Hantzonis Dabegker. It. vij *fol. hll.* dictus Oberndorfer de agris, pratis & areis fuis. It. v fol. den. lev. manfus dotis & decimat plebano, dat Johannes Blaffinberger Walkun molendinarius & dictus Huruz. It. v fol. den. lev. Waltherius magnus. It. ix den. lev. idem de bonis fuis in inferiori Bomirsheym videlicet j jugere prati fito ibidem Nydewendig des Steynes, legavit Wentzel Rode plebano. It. xv Col. den. Sibrach Drewer. It. vii den. lev. Idem de domo fua quam inhabitat. It. i fol. den. lev. Gumpe Dabegker. It. i fol. den. lev. Hantzo Fleucheman. It. iii fol. den. lev. de iii jugeribus dat Reinhardus fcultetus in Ur-

ſele legavit Guntramus ſcultetus plebano i horum jugerum unum ſitum apud viam dictam Gruneſtraze, aliud juxta curiam Heinrici dicti zu der Weſen, tercium in campo Urſule apud viam que ducit Steden. It. I ſol. hll. de area Domini Petri plebani in Viſchebach. It. III ſol. hll. Irmengardis Welkener. It. VI den. lev. eadem. It. v ſol. hll. minus den. lev. Alheidis Roden. de inferiori Bomersheym de iij jugeribus arabilibus ſitis apud ortum crucis, legavit Wentzel Rode plebano. It. xv den. lev. eadem. It. ii ſol. hll. Ludewicus opilio de Stierſtad. It. ii. ſol. hll. de orto ibidem quem poſſidet die Gryenen. It. ii ſoll. hll. Gumplo molendinarius. It. I ſol. den. lev. Drudela de Gattinhof. It. ſol. den. lev. Helwicus textor de Frankinford. It. iii ſol. hll. Kuntzela filia Ludowici Opilonis de Stierſtad de agro dicto der Molenmorge.

In vino. Hi ſunt redditus vini vicarie memorate cedentes & ſunt xv quartalia in univerſo. Martini datur primo xv dualia Drudela de Gattinhof dicta Blaſſinbergern. It. IX quartalia cum I. dual. Reinhardus Gryſo de Gattinhof. It. II quartal. Kuntzela Hirppen nunc Happo der Fulczen de Stierſtad & cedunt hec xv quartalia vini die natali beati Martini Epiſcopi de uno manſo terre arabilis ſito in terminis ville Gattinhofen dicto der Greppen.

Hi cenſus omnes ſunt inſcripti libro mortuorum in Urſule & legancium anniverſaria peraguntur prout occurrunt & ibidem agri, prata, aree, orti & domus pro ſub pignoribus reddituum predictorum poſiti nominatim & diviſim plene conſcripti inveniuntur.

Si-

Similiter agri dotis, perſone poſſidentes libro reperiuntur in eodem & unus manſus inter agros preſcriptos ſpectat ad curiam Fronhof Prepoſiture Frankf. & datur de eodem I octale tritici & I octale avene gehuſit, i pullus ſex ſol. hll. IX ova cum ovo j & reperiuntur in libro miſſali ibidem circa XIII. libri olei ad coquinam. It. III pulli in Wizenkirchen & nota, quod omnes cenſus, oblaciones & legata & alia in pecunia conſiſtencia usque ad ſummam xxx. libr. hll. & ultra. Et ſumma fructuum circa LXXX octalia ſiliginis & ultra ſimiliter eſtimantur. Et collacio parochie ejusdem ſpectat ad Decanum & capitulum eccleſie ſancti Bartholomei Frankford.

XVII.

Nos Johannes Prepoſitus, Reinhardus Decanus totumque capitulum eccleſie S. Bartholmæi Frankenfordenſis & Fridericus miles advocatus in Urſele recognoſcimus & tenore preſencium publice profitemur, quod cum alias inter nos mutuo queſtio lis ſeu controverſia ſuper decimis quorundam agrorum certorum in campis ſeu terris villarum videlicet Bomersheim ſuperioris & inferioris, Wizenkirchen & Mitteln Urſele ſitorum aliquamdiu verteretur, tandem ſuper lite hujusmodi in honeſtos & diſcretos viros dominos Fridericum Scolaſticum eccleſie predicte ex parte Friderici militis antedicti ex una nec non ex parte Prepoſiti & eccleſie predictorum in Rulmannum dictum Wiſſe de Lympurg ſcabinum Frankfordenſem tamquam in arbitros arbitratores ſive amicabiles compoſitores & in honorabilem virum Reinhardum Deca-

Compromiſſum in controverſiæ circa decimas in Bomersheim &c.

num predictum tamquam in personam mediam concorditer sub pena quinquaginta marcarum denariorum Coloniensium tribus hallens. pro denario quolibet computatis & sub periculo cause fuit. compromissum verbotenus nunc vero propter majorem certitudinem & hujusmodi compromissi modo ut premittitur, initi efficaciam pleniorem compromissum hujusmodi in scriptis redegimus & redigimus per presentes dantes & concedentes eisdem nostris arbitris arbitratoribus sive amicabilibus compositoribus & persone medie ut prius auctoritatem liberam & plenam in dicto negocio pronunciandi & diffiniendi in amicitia vel in jure, stando vel sedendo, die feriato vel non feriato, summarie & de plano, ita tamen quod quecumque parcium predictarum contra predictam pronunciacionem quam dicti arbitri arbitratores seu amicabiles compositores aut media persona decreverint facienda, venerit in parte vel in toto, penam pretactam & periculum cause solvet & incurret ipso facto parti arbitrium seu pronunciacionem hujusmodi observanti. In premissorum omnium testimonium & debitam firmitatem nos Johannes Prepositus prepositure nostre predicte officialitatis, Decanus vero & capitulum ecclesie ad causas sigilla una cum sigillo proprio mei Friderici militis antedicti presentibus literis duximus appendenda. Actum & datum anno Dni M°CCC°XL. XIII kalendas Julii ante prandium.

XVIII.

Laudum. Fridericus Scolasticus ecclesie sancti Bartholomæi & Rulmannus dictus Wize de Limpurg scabinus Frankenfordensis arbitri arbitratores seu amicabiles compo-

sito-

ſitores una cum honorabili viro magiſtro Reynhardo Decano ejusdem eccleſie promedia perſona inter honorabiles viros Dominos Prepoſitum Decanum & capitulum antedicte eccleſie ſancti Bartholomæi Frankenford. ex una & ſtrenuum virum Fridericum militem advocatum in Urſele parte ex altera electi pariter & aſſumpti notum eſſe volumus univerſis preſentes literas inſpecturis, quod in cauſa compromiſſi que vertitur inter antedictas partes ſuper decimis quorundam agrorum in certis & expreſſis locis ſitorum, videlicet tria jugera que quondam fuerunt dicti Har in campis & terminis ville Wizenkirchen. Item unum juger cum dimidio, que quondam fuerunt Hermanni dicti Schelmen. Item ſex jugera cum dimidio que ſunt plebani in Steden & ſita ſunt in terminis ville Bomersheim ſuperioris. Item tria jugera ſita ſunt an dem Bubinſtucke que pertinent ad decimam ville Bomersheim ſuperioris. Item tredecim jugera Conradi militis de Bomersheim in terminis ville Mitteln Urſule. Item duo jugera que quondam fuerunt Weczelonis. Item dimidium jugerum quod eſt Irmengardis ſororis Gerlaci Wollinkaufer. Item duo jugera que quondam fuerunt magiſtri Nicolai dicti Roſen. It. tria jugera que ſunt Humberti. Item unum jugerum Nicolai dicti Rodelnheimers. It. quinque jugera que quondam fuerunt Heinrici dicti Rode de Kaldebach. Item tria jugera Hermanni de Kaldebach. It. ſeptem jugera Hartungi piſtoris de Frankenford. It. quatuor particule terre arabilis que quondam fuerunt dicti Keyſer. Item teſtes quos dicte partes hinc inde pro ſuis intentionibus fundandis produxerunt juratos re-

cepi-

cepimus diligenterque examinavimus eosdem & ipsorum dicta in scriptis redegimus & ipsorum defensiones hinc inde omnes & singulas audivimus, prout ad nostrum in hac parte spectabat arbitrium, excepcionibus & defensionibns omnibus à sepedictis partibus renuntiatis ac demum in dicta causa arbitrali per nos concluso dictis partibus nobiscum voluntarie concludentibus in eadem statutoque per nos sabbato proximo post viti & modesti ad pronunciandum in eadem ac dicto sabbato, causa sanioris deliberacionis habende usque in feriam secundam proximam immediate sequentem prorogato, jurisperitorum freti consilio ac penes nos deliberacione prehabita diligenti; nos igitur visis dicte cause meritis diligenter & consideratis, & quia invenimus intencionem predictorum actorum per dicta testium legalium & bonorum sufficienter fore fundatam, sub debito eciam nostri juramenti dicimus & pronunciamus in hys scriptis, bona prescripta omnia & singula decimare debere dictis actoribus pleno jure & eadem partim pertinere ad decimam ville Bomersheim superioris & partim Bomersheim inferioris per presentem nostram pronunciacionem sententialem arbitralem & per omnia concordem reo predicto super peticione & usurpacione decime agrorum predictorum perpetuum silencium imponentes neutram partem in expensas litis hujus ex certis causis nos ad hoc moventibus sub pena quinquaginta marcarum denariorum Coloniensium tribus hall. pro den. quolibet computatis, condempnando. Lecta & lata est hec pronunciatio arbitralis & sententialis anno Dni M°CCC°XL, feria secunda supradicta.

Su-

Superiori Urſel contermini ſunt agri villæ *Bommersheim*, ubi olim inſtituta fuit miſſa perpetua teſte chartâ ſequente.

XIX.

Decanus & capitulum eccleſie ſancti Bartholomæi in *Frankinſurt*. Ad inſtitucionem miſſe perpetue inſtitute per honorabilem virum *Heinricum* militem de *Bomirsheim* Burggravium in *Stralenberg* & *Irmengardem* collateralem ejusdem in caſtro *Bomirsheim* noſtrum conſenſum plenarium adhibemus, ita videlicet quod capellanus ejusdem caſtri, qui pro tempore fuerit, plebano in *Urſule* noſtro perpetuo vicario quicunque fuerit, univerſas oblaciones & ſingulas, que ipſi cappellano antedicto in manifeſto oblate fuerint vel occulte vel eciam legata aut teſtamenta, ſi qua ſupradicto cappellano à parochialibus quibuscunque predicte parochie in *Urſele* attinentibus legata fuerint, offerat & preſentet integraliter & in toto, cum eciam ipſe Capellanus nulla de premiſſis, quia eſſet in prejudicium parochialis eccleſie, de jure debeat retinere. In cujus rei evidens teſtimonium ſigillum noſtre eccleſie ad cauſas preſentibus duximus appendendum. Datum anno Dni MCCCXIX°, v idus Auguſti

Capellanus in Bomersheim parocho in Urſel tenetur præſentare oblationes &c.

Proventus hi notantur: iiij octalia ſiliginis. Item tres manſi terre arabilis ſiti in terminis ville *Bomirsheim*. Item curia cum ortis & aliis pertinenciis. Ita referebat *Udalricus* primus dicte capellanie capellanus preſentibus Dno *Reinhardo* Decano, *Johanne* de *Petterwil* officiato Frankinſ. plebano in *Urſule ſuper*.

Conrado dicto *Kaltys* publico notario anno Domini MCCCXLVII, craftino *beati Nicolai* Epi gloriofi.

§. III.

In die fancti Bartholomæi *Apoftoli hora miffe in* Heckftat. *Commiffarii habebunt ibi duas procuraciones confuetas fcilicet vefpere & mane & valde folemniter. Item univerfitas ibidem dat duodecim foll. medium quartale vini & unum foll. fcriptori.*

Item univerfitas in Schœnberg, *que eft filia in* Heckftat *dat duodecim foll. medium quartale vini & unum foll. fcriptori. Item pro more dant duos florenos. It. quindecim foll. pro cathedratico dant idem. It. mola magiftri Ginges facerdotis dat duos cappones.*

Item eadem die in vefperis in Efchborn. *Ibi nulla eft procuracio. It. univerfitas ibidem dat u... n florenum, duo quartalia vini & duos groffos fcriptori. Item fcabini rehabebunt unum quartale vini. Item pro more ibidem dant unam marcam. Item quindecim foll. pro cathedratico dant idem.*

Item univerfitas in Steinbach, *que eft filia, dat unum octale avene. Item à quolibet legitimo cedit unus hll. fed fcabini funt exempti & vocantur* Mützegeld.

Sequenti die in Schwalbach *hora miffe. Commiffarii ibi habebunt duas procuraciones folemnes hucusque confuetas fcil. vefpere & mane. Item univerfitas ibidem dat unam libram hll., duo quartalia vini, duos groffos fcriptori. Item pro more ibidem dabunt quatuor libr. hll. duo qartalia vini, duos groffos fcriptori. Item quindecim foll. pro cathedratico dant idem. It. ibidem eft una mola habens duas rotas.*

It.

Item eadem die in vesperis in Solzbach. *Commissarii habent duas procuraciones solemnes scil. vespere & mane. Item universitas ibidem dat tres florenos, duo quartalia vini & duos grossos scriptori & scabini rehabebunt unum quartale vini. Item more consueto ibidem dant quatuor florenos. It. quindecim soll. pro cathedratico dant idem. It. ibi est una mola habens duas rotas.*

Item universitas in Schneckenhan *& in* Altenhan *dant decem soll. unum quartale vini, & unum grossum scriptori. It. duos grossos dat quilibet molitor & quindecim soll. pro cathedratico dant idem.*

XX.

Capella in Neuenhain separatur a matrice in Sultzbach & in parochialem eccles. erigitur.

In nomine Domini Amen. *Reinhardus* Cantor ecclesie *sancti Bartholomaei* Frankenfurtensis executor ad infra scripta à reverendo in Christo patre ac Domino nostro Dno *Mathia* sancte Magunt. sedis Archiepiscopo specialiter deputatus. Noverint universi presencium inspectores, nos litteras infra scriptas reverendi patris ac Domini nostri Dni *Mathie* S. Magunt. Sedis Archiepiscopi recepisse in hec verba: *Mathias* Dei gratia S. Magunt. sedis Archiepiscopus, Imperii per Germaniam Archicancellarius honorabili viro Cantori ecclesie *S. Bartholomaei* Frankfurtensis devoto nostro dilecto salutem in Domino. Ex parte discreti viri *Theoderici* dicti *Frys* canonici ecclesie Aschaffenburgensis ac rectoris parochialis ecclesie in *Sulzbach* nobis extitit supplicatum, quod cum villa dicta zu *Neuenhain* infra limites parochialis ecclesie in *Sulzbach* predicte sita tantum distet ab eadem ecclesia, quod incolis

ejusdem ville *Neuenhain* non ſine diſpendio more & laboris difficultate maxime hyemali ac inundacionis aquarum tempore adeundi prediċtam matricem ac parochialem eccleſiam patet acceſſus, nec ſacerdos ſeu paſtor ipſius eccleſie parrochialis tanta voluntate infirmis diċte ville *Neuenhain*, ſicut ſepe expeteret, poſſit ſuccurrere & eisdem absque more periculo ſacramenta eccleſiaſtica miniſtrare; quatenus propter has & alias rationabiles cauſas eandem villam *Neuenhain* à prediċta parochiali eccleſia ſeparare & capellam ejusdem ville conſtruċtam & per incolas ipſius ville de propriis ipſorum facultatibus ſine prejudicio ipſius matricis eccleſie pro ſuſtentacione unius ſacerdotis ſufficienter dotatam in eccleſiam parochialem erigère & dotationem prediċtam confirmare de noſtra auċtoritate ordinaria dignaremur; volentes itaque mandatum ſingulorum reverenter exequi, ut tenebamur, diċtam villam zu *Neuenhain* perſonaliter acceſſimus & convocatis incolis ejusdem ville & aliis, quorum intererat, iidem incole & ſingule perſone aſſignaverunt reditus quinque marcarum cum portione denariorum Colonienſ. quolibet denario pro tribus hallenſibus computato in bonis ſubſcriptis ſitis in terminis ville ejusdem in feſto *beati Martini* Epiſcopi cedentes, videlicet: viginti oċto jugera ſita in monte Sanċtorum dabunt quindecim ſolidos denariòrum levium, quodlibet jugerum ſex denar. lev. preter duo jugera, que poſſidet Johannes de Monſter. ſcultetus . . . Item duo jugera que poſſident *Rodermel* & *Byſeln* . . It. an dem *Schnodelberg* unum jug. dabit IX. den. quod legavit reliċta *Paulini*. It. tria an dem *Queckhard* dabunt tres ſolidos,

quod-

quodlibet jugerum unum ſolidum. Item dicta *Wofſeley* de uno jugere ibidem an dem *Quanhayn* unum ſolidum. It. *Wolffsemi* de duobus jugeribus ibidem unum ſolidum den. lev. Item *Hilz* ſex den. leves de uno jugere ibidem. It. *Hartmud Külbe* unum ſolidum den. lev. de duobus jugeribus ibidem. It. *Arnoldus* de *Altenhayn* novem den lev. de vinea & ſolidum unum denariorum de una area ſita in dem *Altenhain*. It. Dni *ſancti Jahannis Jheroſoymitani* domus in Frankfurdia octo ſolidos denar. lev. de vineis, quas locavit dicta *Greda*. Item *Hermannus Urſeler* cum ſuis heredibus unum ſolidum den. lev. de vinea ſita an dem *beſtebuchole*. Item *Fridericus Blum* unum ſolidum denar. de vinea ibidem. It. *Rudolfus* unum ſolidum den. de vinea ibid. It. *Conradus Ruegel* unum ſolidum den. de vinea ibid. It. *Quillmannus piſtor* quindecim den. Colon. de uno jugere ibidem. It. *Arnoldus* centurio quindecim den. Colon. It. *Henrich* de *Hatſtein* unum ſolidum den. de vinea. It. *Hartmundushube* unum ſolidum den. Colon. de dimidio jugere *in dem Kummer*. It. *Gineltz* de dimidio jugere ibidem tres ſolidos den. lev. It. *Botzge* zu Altenhain tres ſolidos den. de dimidio jugere ſito *in dem Grundt*. It. *Heilmannus Lydenleby* unum fertonem de vinea ſita an der *Schonhelden*. It. *Ruſa* dicta *Gramſterin* quindecim den. lev. It. *Dni de S. Antonio* novem ſolidos den. lev. cum dimidio de quinque jugeribus ſitis prope curiam *Höx*. It. *Urſuler* ii ſolidos den. lev. de bonis . . It. de area ſita in *Schwalbach* unam libram hall. quam colit *Conradus* Molendinarius. It. Dude quatuor den. lev. dem *Gilbery*. It. *Hiltz* unum fertonem

nem de prato ſito zu *Heyſenburn.* Item filius *Erhardi* fertonem unum de prato ibid. It. *Henricus Kerber* tres ſolidos den. lev. de prato ibid. *Mengeborn.* Item *Arnoldus* Armiger 11 den. cum dimidio lev. de prato. It. relicta *Kintzele* dabit tres obulos. It. *Wolferamus Armbrüſter* duos ſolidos lev. de prato in dem *Anger.* It. *Hartwig Letterſack* quindecim den. lev. de prato ibid. It. *Rudolfus Stumpf*, quindecim den. lev. de prato ibid. Item *Heilmannus Urſeler* fertonem de prato ſito bey Sunttenborn. It. *Rodermelle* unum ſolidum hall. de prato ſito bey *Berbzoloche.* It. *Urſeler* quindecim den. Colon. de prato *bey der Harth.* It. *Roſenmantel* tres ſolidos den. lev. de prato ſito in der *Altenhainer grundt.* It. unum ſolidum den. de area ſita ibid. Item tres ſolidos den. de area juxta crucem, nec non ipſa univerſitas redditus trium marcarum denariorum Colon. tribus hallenſibus pro quolibet denario computatis ſimiliter aſſignarunt & tradiderunt pro ſuſtentacione & prebenda ſacerdotis & capellani capelle ejusdem ville in futurum officiantis & de eadem inveſtiti, eligentes ipſa univerſitas, majores & jurati ipſius ville, qui quocunque anno in decollacione *S. Johannis Baptiſtae* negligentes eſſent in ſolutione trium marcarum predictarum, poſſent per reverendos ſancte Maguntine ſedis judices ſeu per Dnum Prepoſitum eccleſie *ſancti Petri* Magunt. ſeu ejus officiales, in cujus prepoſiture centro eadem capella ſita eſt, ad ſolucionem trium marcarum quolibet judiciorum ſtrepitu quieſcente compelli eccleſiaſticam per cenſuram; que quidem bona ſupra ſcripta omnes majores dicte ville per juramentum requiſiti confeſſi ſufficientia ſubpignora pro

red-

redditibus ſupra dictis requiſivimus etenim *noſtris litteris* ſuper hujusmodi ſeparatione & erectione capelle in Neuenhain reverendum Dnum Abbatem Monaſterii *Lympurgenſ.* ſpir. Dioc. ordinis *S. Benedicti* patronum parrochialis eccleſie in *Sultzbach* matricis eccleſie dicte capelle in *Neuenhain*, qui ſuper hoc benevolum ſuum adhibuit conſenſum & de conſenſu rectoris matricis eccleſie in *Sultzbach* fecimus ordinationem de recompenſatione, oblationem incolarum dicte ville *Neuenhain*, que hucusque cedebat plebano officianti predictam eccleſiam matricem, videlicet quia Capellanus, qui fuerit pro tempore inſtitutus, in dicta capella recipiat oblationes incolarum ejusdem ville & alia jura habet, que iidem incole ſuo plebano ſolvere & preſtare conſueverunt & in futurum preſtare voluerint & tenentur. Et ſolvet ipſe capellanus inpoſterum perpetuo plebano matricis eccleſie ſedecim ſolidos denariorum Colon. ſingulis annis videlicet octo ſolidos den. Colon. in feſto nativitatis Dni & reliquos octo ſolidos den. Colon. in feſto Paſche anni ejusdem. His itaque per nos peractis & inquiſitis de cauſis rationabilibus & neceſſariis ſeparationis preſcripte, habito ſuper eis jurisperitorum conſilio & tractatu & penes nos deliberatione competenti, quia invenimus dictam ſeparationem & erectionem ex cauſis rationabilibus faciendam eſſe . . . . . Nos Dei nomine invocato dictam villam in *Neuenhain* ab eccleſia prefata in *Sultzbach* authoritate à predicto Dno Maguntino nobis tradita ſeparandam duximus & in Dei nomine ſeparamus & dotationem dicte capelle confirmamus in his ſcriptis, ipſam capellam in eccleſiam parrochia-

lem

lem erigentes, ſepulturam, baptismum & alia jura parochialia tribuendo eidem ita quod incole dicte ville in *Neuenhain* venient & ibunt perpetuo ad ſynodum ad eccleſiam ſuam matricem in *Sultzbach* predictam & contribuent ad edificia ejusdem eccleſie ſue matricis modo & forma prout hactenus contribuere conſueverunt. Datum anno Dni milleſimo trecenteſimo viceſimo ſexto in vigilia beate *Eliſabethe* Landgravie.

Item in ipſa die ſanctorum Herenei *&* Habundi *Martyrum in* Niede *hora miſſe. Commiſſarii habebunt unam procurationem ſolemnem. It. univerſitas ibidem dat quinque florenos & duo quartalia vini & duos groſſos ſcriptori. Item pro more ibidem cum filiabus annexis dant ſex florenos, duo quartalia vini & duos groſſos ſcriptori. It. quindecim ſoll. pro cathedratico dant idem. It. una mola eſt ibidem.*

Anno MCCXVIII. *Sigefridus* Arch. Mog. confirmavit translationem juris patronatus eccleſiæ in *Nithe* in capitulum *beatae Mariae Virginis* ad gradus Moguntiæ factam, vid. *Joan. T.* 2. *p.* 655.

It. eadem die in veſperis in Höchſt. *Ibi nulla eſt procuratio. It. univerſitas ibidem dat duodecim ſoll. unum quartale vini & unum groſſum ſcriptori. Et Dnus Maguntinus dat tredecim cum dimidio hll. ratione Prepoſiture ibidem. Item pro more in* Höchſt *dant ſoll. denariorum.*

It. univerſitas in Zeilsheim, *que eſt filia, dat unum florenum auri & quinque minas avene. It. una mola eſt ibidem pertinens Domino Maguntino.*

Quo-

Quomodo Basilica *sancti Justini* (a), quæ est in *Hosteden*, (Höchst) (b) in jus & potestatem *sancti Albani* transierit sub *Ruthardo* Arch. Mog. anno MXC. vid. ap. *Joann. T. 2. p.* 737. ubi insimul notatur: „ ut locus hic religioni monachorum traditus nullum „ advocatum habeat . . . . nullus Chorepiscopus in il- „ lum potestatem exerceat, nisi ab Abbate fuerit vo- „ catus, tunc quinque solidi in ejus sumptus dentur; „ Archipresbyter vero semel in anno sinodum ibi „ propter corrigendas animas celebrans, solidum „ unum ad expensas prandii sui accipiat.

(a) *Papebrochius in actis SS. ad diem* XVI. *Junii in commentario de S. Aureo & Justina* solicite cupit edoceri. *Quaenam sit illa Heostedinensis sancti Justini Basilica unde ablatum vel corpus vel insignis reliquia indicatur. Hactenus nihil propius occurrit quam Hoogstetten in Suevia; sed nimis incerta est conjectura in sola nominis affinitate fundata?* dubium hoc abstergit diploma *Ruthardi* supra allatum.

(b) In chartis antiquioribus audit: *Hochstedin, Heostedin, Hosteden, Hosten, Osten,* in nummis ibi cusis: *Hoëst supra Mogunt.*

Anno MCXLV *Heinricus I.* Archiepiscopus Mog. incorporationem ecclesiæ *S. Justini* in *Hoëchst à Ruthardo* Archipræsule monasterio *S. Albani* factam confirmat vid. *Joann. T. 2. p.* 750.

An. MCCCCXLI, *Theodericus* Arch. Mog. ecclesiam hanc parrochialem fratribus *S. Antonii* sub certis modis, statutis & ordinationibus tradidit regendam. *Gud. T. 4. p.* 276.

§. IV.

Item sequenti die hora misse in Sindlingen *commissarii habebunt unam procurationem solemnem. Item universitas ibidem dat unam marcam, unum quartale vini, unum grossum scriptori & unum malterum avene mensure pingwensis. Item pro more ibidem dant novem soll. It. quindecim soll. pro cathedratico dant idem.*

Item eadem die in vesperis in Acrifftel *commissarii ibi habebunt unam procurationem solemnem valde, scilicet, vespere. It. universitas ibid. dat tres libr. hll. duo quartalia vini & duos grossos scriptori & unum malterum avene. Item pro more ibid. dant quatuor florenos in auro, duo qaartalia vini & duos grossos scriptori. It. quindecim soll. pro cathedratico dant idem. It. una mola duas habens rotas. It. nota de mola in* superiori Heidensheim.

Seqnenti die hora misse in Crüfftel. *Commissarii ibi habebunt procurationem solemnem. It. universitas ibid. dat alteram dimidiam libram hll., duo quartalia vini, duos grossos scriptori & tria octalia avene. It. pro more ibidem dant tres florenos in auro, duo quartalia vini & duos grossos scriptori. It. quindecim soll. pro cathedratico dant idem.*

XXI.

Jus patronatus in Crüfftel ceditur capitulo b.M.V. ad gradus.

Wir *Conrad* an dem Berge Probist *Heinrich* Dechan und der convent gemeinlichin des stiftes und closters zu unser frauwen berge *bie Folde* sant *Benedictus* Ordins bekennen uffinlichin an diessem briesse und tun kunt allen luten die yn ummer sehent odir horent lesen, das wir mit rechten wissen willen rate und verhencke-

nisse

niſſe des erwirdigen in Gotte vatter und herren unſers lieben gnedigen herrn herrn *Friderichs* Apts und der geiſtlichen herrn herrn *Karln* Dechans und des gantzen capitels des Stifftes zu *Folde* des ſelbin ordins gemeinlich in unſerm capitel in capitels wiſe das wir darzu gemacht hatten nach unſers cloſters gewonheid ubirkomen ſyn vor uns und alle unſere nachkommen und umb Gottes willen und umb beſunderen liebe und fruntſchafft die wir han lange zyt gehabt und noch han zu den erbern Herrn dem Dechanten und dem capitel des ſtiftes *unſer fruuwen* zu den *Gredden* zu *Mentze* und auch umb dienſt und furderniſſe die ſie uns getan han und noch tun mogen zu zyten, ſo han wir yn den kirchſatz der kirchen des dorfes zu *Crüfftel* by *Hoveheim* by de me *Meine* gelegen in Mentzer biſchtum mit wolbedachtem mude und ſynnen wiſſentlichen und willechen gegeben und geben yn auch und irem ſtiffte den mit craffte dieſſes brieſſes ummer eweclichen zu behaben und zu beſitzen mit allen rechten, friheiden, gewonheiden und zugehorde, als wir und unſere vorfarn convent und cloſter denſelbin kirchſatz bisher gehabt und von alder herbracht han, auch virzihen wir fur uns und unſer convent cloſter und alle unſre nachkommen uff denſelbin kirchſatz und uff alles das recht, das wir bisher darzu gehabt han wiſſentlichen willeclichin gentzlichin und gar und mit dieſem geinwirtigen briffe, und han geſatzet und ſetzen ſie fur uns und alle unſer nachkommen in den kirchſatz und in rechte ware ewige beſitzunge deſſelbin kirchſatzes mit crafft und macht unſer worte wercke und dieſſes brieſſs und globin in guten truwen by

rechter warheit fur uns unſer convent und alle unſer nachkommen und cloſter widder die vorgeſchriben giffte virzihunge und alle andere vor und nachgeſchriben artikele ſtucke und poncte nummerme zu tun, noch ſchaffen darwidder werden getan in deheinewys mit worten odir wercken heimelichen odir uffinlichen mit gerichte odir ane gerichte, geiſtlichin oder werntlichin wie man die genennen odir erdencken mochte ane alle argeliſt und geverde, und des zu urkunde ſo han wir *Conrad* Probiſt unſer probiſtie und wir *Heinrich* Dechan und der convent vorgeſchriben unſers conventes groſen ingeſiegel an dieſen brieff gehencket und han wir *Conrad* Probiſt *Heinrich* Dechan und der convent des obegenannten cloſters unſer frauwenbergs by *Folde* gelegen gemeinlich mit gantzem ernſte und vliſſe gebeden den vorgenanten unſern erwirdigen in Gotte vatter und herren herrn *Fridrich* apt und die geiſtlichin herrn *Karln* Dechan und das capitel des vorgenannten ſtiftes zu *Folde* das ſie zu merer ſichirheid aller vorgeſchrieben ſtücke und artickele eweclichen ſtede und veſte zu halden und uns und alle unſere nachkommen zu beſagen ir ingeſigele zu den unſern an dieſen brieff hant gehangen und wir *Friederich* von Gottes gnaden Apt, *Karle* Dechan und das gemeine capitel des ſtifftes zu *Folde* vorgenannt bekennen uffinlichen und tun kunt allen lüden mit dieſſem brieffe das die egenannte gabe virzihunge und inſazunge und alle ander vorgeſchriben ſtücke artikel und poncte getan und geſcheen ſyn von dem vorgeſchriben probiſte Dechan und convent unſer frauwenbergs vorgeſchriben unſere untertanen mit

un-

unſerm gůten willen, unſerem rate, heiſſe und rechtem verhenckeniſſe und beſtedigen ſie auch ſo wir aller rechtiſte und beſte konnen mogen und ſollen, und des zu einer rechten warheid und merer ſichirheit ſo han wir *Friederich* von Gottes gnaden unſer aptie groſs ingeſiegel und wir *Karle* Dechan und das capitel unſers ſtifftes und capitels gros ingeſiegel durch bede willen der vorgenannten *Conrad* Probiſtes *Heinrich* Dechans und des conventes gemeinlichen unſer Frauwenberge vorgenant unſer untertanen by ire ingeſigele an dieſſem brieff gehencket, der gegeben wart da man zalte nach Chriſtus geburt drutzehenhundert jar und nůn und achczig jar uff des *heilgen cruzes* tag als es herhaben wart.

XXII.

In nomine Domini Amen. Anno a nativitate ejusdem milleſimo quadringenteſimo triceſimo octavo indictione prima die vero Martis ſexta decima menſis Aprilis pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri Dni *Eugenii* divina providentia Pape quarti anno octavo in mei notarii publici teſtiumque infra ſcriptorum ad hoc ſpecialiter vocatorum & rogatorum preſentia perſonaliter conſtitutus honorabilis vir Dominus *Bernhardus Wolmerthuſen* paſtor parochialis eccleſie in *Crůſtel* Mag. dioc. omnibus melioribus modo & forma quibus melius & efficacius potuit & debuit matura deliberatione ut dixit prehabita omnia & ſingula occaſione impetrationis certarum literarum à venerabilibus & circumſpectis viris Dominis Decano & capitulo eccleſie *beate Marie* ad *gradus* Magunt. dicte

Mandatum pro capienda poſſeſſione parochiæ in Crůſſtel.

paſtorie collatoribus & alia quecunque ratione & occaſione ipſius paſtorie per honorabilem virum magiſtrum *Henricum Grimar* Canonicum eccleſie ſancti *Severi* Erfforden. dicte dioceſis que nomine ipſius Domini *Bernhardi Wolmerthuſen* paſtoris facta acta dicta geſta ſeu procurata fuerint ratificavit, approbavit & collaudavit ac ea rata atque grata expreſſe habuit ac ſe habere velle dixit & nichilominus omnibus melioribus modo & forma premiſſis quibus potuit & debuit fecit conſtituit creavit & ſolemniter ordinavit ſuos veros certos legitimos & indubitatos procuratores actores factores negotiorumque ſuorum geſtores ac nuntios ſpeciales & generales ita tamen quod ſpecialitas generalitati non deroget nec e contra, videlicet providos & diſcretos viros dominos *Henricum Roſt* beate Marie ad *gradus* Magunt. predicte, *Theodericum Renboge* ſancti *Albani* extra muros Magunt. perpetuos vicarios & *Conradum Raſons* de *Gudensberg* laicum dicte dioc. abſentes tanquam preſentes & eorum quemlibet in ſolidum, ita quod non ſit melior condicio occupantis nec deterior ſubſequentis ſed quod unus eorum incepit alter eorundem id proſequi valeat mediare & finire ad dicti domini conſtituentis nomen & pro eo ſe ad dictam paſtoriam per predictos dominos collatores vel quemcunque alium ad hoc poteſtatem habentem inveſtiri ſeque in corporalem realem & actualem poſſeſſionem ipſius paſtorie juriumque & pertinentiarum omnium ejusdem induci recipi & ut moris eſt induci petendum & faciendum nec non ipſam poſſeſſionem cum omnibus juribus & pertinentiis ſuis arreptandum capiendum adipiſcendum nanciſcendum manu-

manutenendum regendum & gubernandum & ipſam paſtoriam in divinis laudabiliter deſervire faciendum, fructus quoque redditus & proventus ex dicta paſtoria provenientes à quibuscunque debitoribus levandum petendum extorquendum & recipiendum ipſosque & ipſam quibuscunque honeſtis perſonis dandum concedendum & ad firmam ſeu continuam penſionem tradendum & locandum de habitis quoque & receptis finem & pactum de ulterius nil petendo faciendum & pro premiſſis omnibus & ſingulis ſi neceſſe fuerit in quacunque curia tam eccleſiaſtica quam ſeculari coram quibuscunque Dominis judicibus eccleſiaſticis vel ſecularibus quacunque auctoritate fungentibus pro ipſo domino paſtore & ejus nomine comparendum & agendum ipſumque & ejus jus defendendum litem ſeu lites conteſtandum libellum ſeu libellos & quascunque ſummarias petitiones dandum & recipiendum, darique & recipi videndum, de calumpnia vitanda & veritate dicenda cum omnibus & ſingulis capitulis in & ſub calumpnie juramento contentis & quocumque alterius generis licitum & honeſtum juramentum in animam ipſius domini conſtituentis preſtandum ponendum & articulandum ponique & articulari videndum & quoscunque alios terminos de jure vel conſuetudine ſervari ſolitos & conſuetos ſervandum & obtinendum, ſententiam & ſententias tam interlocutorias quam diffinitivas ferri & promulgari petendum & obtinendum & ab ea ſeu eis ex quocumque alio gravamine appellandum & provocandum, appellationes & provocationes ſuas publicandum inſinuandum & notificandum, unum quoque vel plures

pro-

procuratorem ſeu procuratores loco ſui & cuilibet ipſorum ſubſtituendum eumque vel eos revocandum & onus procuratorium hujusmodi in ſe reaſſumendum totiens quotiens ipſis ſeu eorum alteri viſum fuerit expedire; & generaliter omnia alia & ſingula faciendum que in premiſſis neceſſaria fuerint ſeu etiam quomodolibet oportuna & que ipſemet dominus paſtor & conſtituens faceret ſive facere poſſet ſi premiſſis omnibus & ſingulis preſens & perſonaliter intereſſet etiam ſi talia forent, que mandatum exigerent magis ſpeciale quam preſentibus eſt expreſſum. Promittens nichilominus idem dominus paſtor ſe ratum gratum atque firmum perpetuo habiturum totum id & quicquid per dictos ſuos procuratores actum dictum geſtum procuratumve fuerit in premiſſis & quolibet premiſſorum relevansque & relevare volens dictos ſuos procuratores & eorum ſubſtitutos ab omni onere ſatisdandi judicio ſiſti & judicatum ſolvi ſub obligacione & ipotheca omnium bonorum ſuorum preſentium & futurorum. Super quibus omnibus premiſſis dictus dominus paſtor petiit ſibi & dictis ſuis procuratoribus fieri unum vel plura publicum ſeu publica inſtrumentum ſeu inſtrumenta. Acta ſunt hec *Fritzlarie* in collegiata eccleſia ſancti *Petri* anno, indictione, die, menſe & pontificatu premiſſis preſentibus providis viris domino *Johanne Nebelung* dicte eccleſie vicario presbitero & *Henrico May* clerico Magunt. dioc. teſtibus ad premiſſa rogatis ſpecialiter & vocatis.

Et ego *Johannes Roder* de *Fritzlaria* clericus Mag. Dioc. publicus Imperiali auctoritate Notarius quia pre-

predictorum ratificationi & approbationi, procuratorum constitutioni & ordinationi potestatis traditioni, promissioni & relevationi omnibusque premissis dum sicut prefertur fierent & agerentur una cum prenominatis testibus presens interfui eaque sic fieri vidi & audivi, ideoque hoc presens instrumentum manu mea propria scriptum exinde confeci & in hanc publicam formam redegi signoque & nomine meis solitis & consuetis signavi rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium premissorum.

XXIII.

Investitura super dicta ecclesia.

Officialis prepositure ecclesie sancti *Petri* extra muros Magunt. Nobis in Christo dilectis Archipresbytero & camerario sedis *Eschborn* ceterisque plebanis & divinorum rectoribus nobis subjectis & presertim plebano in *Crüfftel* salutem in Domino sempiternam. Cum ad parochialem ecclesiam in *Crüfftel* Mag. Dioc. vacantem ad presens per obitum quondam domini *Johannis Rasoris* ultimi ipsius ecclesie possessoris honorabilis vir *Bernhardus Wolmerthusen* Canonicus ecclesie sancti *Petri* Fritzlariensis dicte Mag. Dioc. per venerabiles & circumspectos viros Dominos *Wigandum* Decanum & capitulum ecclesie beate *Marie ad gradus* Maguntin. ad quos presentatio seu jus presentandi ad dictam ecclesiam vacationis tempore personam ydoneam ad dictos dominos pleno jure dinoscitur pertinere prout hec & alia in ipsis litteris presentationis plenius habentur & continentur, supplicantes una cum eodem presentato quatenus ipsum presentatum ad dictam ecclesiam prout ad nostrum spectare dinoscitur officium,

investire dignaremur, ipsumque decreta proclamatione premissa cum ejusdem proclamationis termino nullus coram nobis comparuit oppositor seu contradictor discretum virum dominum *Henricum Rost* perpetuum vicarium ecclesie beate *Marie* ad *gradus* Magunt. procuratorem procuratorio nomine honorabilis viri domini *Bernhardi Wolmerthusen* de cujus procurationis mandato nobis constabat legitimis documentis. Quapropter eundem dominum *Henricum* procuratorem in personam dicti Dni *Bernhardi* decrevimus investiendum ac per libri tradicionem quem in nostris tenebamus manibus tenore presentium investimus mandantes vobis & in hys scriptis committentes quatenus eundem Dominum *Henricum* procuratorem per nos investitum ut premittitur in & ad dicte ecclesie possessionem ducentes corporalem facientesque sibi de fructibus redditibus juribus & obventionibus ejusdem integre responderi adhibitis circa hec solemnitatibus debitis & consuetis. Datum & actum sub anno à nativitate Dni millesimo quadringentesimo tricesimo octavo nostri subofficialatus officii sigillo presentibus appenso die nona mensis Maji.

XXIV.

Ordinatio circa competentiam parochi in Criifftel.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo, indictione quinta decima, die vero Veneris octava mensis Martii hora prima post meridiem vel quasi pontificatus sanctissimi in Christo patris & Domini nostri Domini *Sixti* divina providentia Pape quarti anno undecimo coram venerabili viro Domino *Conrado Kun-*

kell

kell ecclesie sancti *Petri* extra muros Maguntin. canonico & officiali prepositure dicte ecclesie *S. Petri* in mei notarii publici testiumque infra scriptorum presentia personaliter constituti venerabilis vir Dominus *Bertoldus de Lorich* decretorum doctor dicte *S. Petri* & *B. Marie Virginis ad gradus* Maguntin. ecclesiarum canonicus pro se & venerabilibus Dominis Decano & capitulo dicte ecclesie beate *Marie ad gradus* & eorum nominibus ex una & honorabilis Dominus *Petrus Addeln* plebanus in *Crüfftel* partibus ex altera asserens & exponens idem Dominus *Bertoldus* de *Lorich* decretorum doctor prefatos Dominos Decanum & capitulum beate *Marie ad gradus* Magunt. ipsum deputasse & ordinasse ad perficiendum & consummandum sive concordandum certas lites sive differentias preteritis temporibus inter eosdem Dominos Decanum & capitulum beate Marie virginis & prenominatum Dominum *Petrum Addell* plebanum in *Crüfftel* sive etiam ipsius predecessores exortas, volentes itaque ipsi Domini *Bertoldus* doctor & *Petrus Adell* uti plebanus in *Crüfftel* ut asseruerunt & quilibet eorum asseruit de & super omnibus & singulis differentiis, litibus, controversiis atque rixis inter eodem Decanum & capitulum & predecessores ipsius Domini *Petri Addell* de & super plebania in Crüfftel forsitan preteritis temporibus quomodolibet exortis rebusque aliis tunc expressis & illius occasione quantum juris fuerit finem imponere litium evitare anfractus & se ad concordiam seu amicitiam veram atque sinceram reducere non vi neque coacti atque seducti aut aliqua alia sinistra machinatione circumventi sed ex eorum certis & sponta-

neis voluntatibus omnibus melioribus via jure causa & forma quibus potuerant & debuerant concordarunt, convenerunt atque pepigerunt atque omnes ulteriores discordias lites atque rixas ratione & occasione dicte plebanie in *Crüfftel* quomodolibet exortas sedare evellere & suffocare penitus & in toto cum omnibus & singulis suis emergentibus & connexis prout & quemadmodum in quadam papiri cedula per me notarium infra scriptum ibidem de verbo ad verbum perlecta plenarie continetur & habetur; cujus quidem papiri cedule tenor de verbo ad verbum sequitur & est talis: Officialis nobilis ac generosi viri Domini *Henrici Rufs* de *Plauwe* prepositi ecclesie *sancti Petri* extra muros Magunt. predicte ad futuram rei memoriam. Inter ceteras curas nobis creditas potior nostra est sollicitudo ad ea, que in divine laudis augmentum congruamque & debitam sustentationem personarum in sortem divini ministerii presertim ad regimen parochialium ecclesiarum & curam animarum vocatarum vergere & litium anfractus rixas & discordias in futurum inter illas suscitandas amputari atque è medio tolli atque pacem & tranquillitatem inter ipsas concipere verisimiliter conspicimus, vires quoque nostros eo libentius impendimus, quo id convenientius comperimus ordinandum. Sane intelleximus diversas querelas à plebanis sive perpetuis vicariis ecclesie parochialis ville *Crüfftel* Mag. dioc. ad aures predecessorum nostrorum preteritis temporibus devenisse, quod licet eadem ecclesia parrochialis, que cum omnibus juribus & proventibus suis ecclesie beate *Marie ad gradus* Maguntin. ymo verius illius cottidianis distri-

butio-

butionibus auctoritate apostolica unita & incorporata existat, cujus fructus redditus & proventus tanti sint valoris, quod venerabiles Domini Decanus & capitulum nomine presentie dicte ecclesie beate Marie pro tempore plebano sive perpetuo vicario prefate ecclesie parochialis in *Crüfftel* pro congrua ipsius sustentacione & decenti statu debitam portionem assignare possent, ut ipse plebanus suam personalem residentiam, ad quam in eadem ecclesia continuo tenetur eo commodius continuare & adimplere, episcopalia & archidiaconalia jura solvere & alia incumbentia sibi onera supportare valeat; ipsi tamen Domini Decanus & capitulum id hucusque facere distulissent atque recusassent, quamvis sepius desuper requisiti, quodque etiam ex adverso memorati domini Decanus & capitulum allegassent, qualiter eo tempore, quo predicta unio & incorporatio facte fuerant plebano seu perpetuo vicario predicte parochialis ecclesie in *Crüfftel* pro congrua illius sustentatione & decenti statu sufficienter fuerit provisum, videlicet in quinque mansis terre arabilis, duobus agris vinearum certis pratis & aliquibus censibus pecuniarum ac decimis minutis de vitellis, ancis & pullis ibidem cedentibus illi assignatis, de quibus nec non de offertoriis & votivis ipsius ecclesie quam plures perpetui vicarii sive plebani ibidem fuissent contenti, ita quod ipsi Decanus & capitulum ad aliquam majorem competentiam assignandam non tenerentur, nos vero ex officii nostri debito, ad instantiam predictorum Decani & capituli & *Petri Adelln* moderni plebani sive perpetui vicarii predicte ecclesie parochialis requisiti, volentes hujusmodi que-

relis & altercationibus & majoribus insolenciis, que in futurum verisimiliter ex illis oriri possent, finem imponere, nec non plebano sive perpetuo vicario predicte parochialis ecclesie in *Crüfftel* pro tempore existenti de competenti portione providere, ac alia ordidinare, que inter partes predictas equitatem, pacem & tranquillitatem conservare possunt maxime ut plebanus sive perpetuus vicarius predicte ecclesie parochialis pro tempore suam personalem residentiam, ad quam in predicta ecclesia continue tenetur, eo commodius continuare & adimplere, episcopalia & archidiaconalia jura solvere & alia sibi incumbentia onera supportare valeat, propterea de dictorum dominorum Decani & capituli ecclesie beate Marie ad gradus Maguntin. ac *Petri Adelln* moderni plebani sive perpetui vicarii in predicta parochiali ecclesia in *Crüfftell* scito, voluntate & expresso consensu, auctoritate nostra qua fungimur in hac parte, statuimus & ordinamus tam a prefatis dominis Decano & capitulo quam à *Petro Adelln* moderno plebano sive perpetuo vicario predicte parochialis ecclesie & eorundem ex utraque parte pro tempore successoribus perpetuis futuris temporibus ratum gratum & firmum observandum prout id etiam ab ipsis prefata auctoritate inconcusse observari volumus precipimus atque mandamus, quod deinceps singulis annis perpetuis futuris temporibus ipse *Petrus Adelln* modernus plebanus sive perpetuus vicarius predicte ecclesie parochialis in *Crüfftel* & ipsius pro tempore in eadem successores ultra supradictam quotam ipsis ut premittitur olim pro competentia assignatam percipere sublevare & habere debent tertiam partem

deci-

decime vinorum, integram decimam feni, decimam herbarum five olerum & fructuum ex arboribus infra limites predicte ecclefie parochialis in *Crüfftel* exiftentium, nec teneri ad folucionem decimarum de predictis quinque manfis terre arabilis, duobus agris vinearum vel aliarum vinearum ad dotem fpectantium & pratorum ab olim perpetuo vicario ibidem pro quota five competentia affignatorum, fed hujusmodi decimas de dictis quinque manfis dummodo tamen & quamdiu illas per fe vel alium fuis expenfis five ftipendiis coluerit, nec non decimas de duobus agris vinearum & de pratis fibi affignatis libere & integre refervare fine omni contradictione & impedimento memoratorum dominorum Decani & capituli & ipforum fucceſſorum atque cottidianarum diftributorum predicte ecclefie *beate Marie.* Omnes vero alias decimas quorumcunque bladorum & duas partes decime vinorum infra limites predicte ecclefie parrochialis provenientium prefatis cottidianis diftributionibus ecclefie *beate Marie* refervatas effe volumus. In recompenfam vero prefate copiofe competentie plebano five perpetuo vicario predicte parochialis ecclefie parochialis in *Crüfftell* per nos ut premittitur ita affignate, ne prefati Domini Decanus & capitulum ymo verius cottidiane diftributiones in ipfa ecclefia beate Marie que prefentie nuncupantur per nimium graventur, pariformiter ftatuimus & ordinamus de confenfu predicti *Petri Adell* moderni plebani five perpetui vicarii in predicta ecclefia parochiali, quod ipfe ex nunc & ipfius in eadem ecclefia fucceffores plebani five perpetui vicarii perpetuis futuris temporibus fuis expenfis

pro-

providere debent communitati ville *Crüfftell* de animalibus que faſelfiehe vulgariter dicuntur & illa diſponere & his ſumptibus nutrire ita quod incole ibidem de illis querulare non habeant, quemadmodum ipſius anteceſſores in predicta ecclesia de illis etiam providere & diſponere obligati fuerunt atque etiam in domo dotis ſue ordinare, torcular pro vino duarum partium decimarum vinorum ibidem ad cottidianas diſtributiones ſpectantium torculando & illud in bona & debita ſtructura ſervare ac cum opus fuerit reparare ſine omni prefatarum cottidianarum diſtributionum contributione damno & impedimento nec non eorundem Dominorum Decani & capituli ymo verius cottidianarum diſtributionum hujusmodi officiatum & familiam ad colligendum decimas vinorum & bladorum hujusmodi annis ſingulis autumnali & meſſium temporibus in eadem domo dotis ſue voluntarie ſine repulſa & dedignatione expenſis preſentie hoſpitari honeſte & decenter locari atque tractari. Qua quidem papiri cedula ſicut premittitur per me notarium infra ſcriptum perlecta ſtatim & in continenti prelibati Domini *Bertoldus de Lorich* ſuo & dictorum Dominorum Decani & capituli eccleſie beate *Marie ad gradus* Magunt. nominibus & *Petrus Adell* alter partim hujusmodi nomine ſuo proprio uti pro nunc plebanus in *Crüfftell* hujusmodi cedulam cum omnibus ſuis clauſulis atque capitulis ac punctis ratificarunt, laudarunt & approbarunt & quilibet eorum nominibus quibus ſupra ratificavit, laudavit & approbavit ſtipulatione manuali loco juramenti michi notario infra ſcripto ſuper hoc libere per quemcunque ipſorum in manibus meis

meis tradita, & hec omnia prout prefcribuntur prefatus Dominus *Bertoldus* Doctor ut afferuit premiffa fuiffe & effe de mente & voluntate dictorum Dominorum Decani & capituli beate *Mariae Virginis ad Gradus* Magunt. quodque prelibati Domini Decanus & capitulum ejusdem ecclefie beate Marie ad Gradus ipfum ad premiffa faciendum & perficiendum difpofuiffent & ordinaffent & ita nomine dictorum Dominorum omnia & fingula ficut premittitur gefta & facta ratificavit & approbavit & in perpetuum per Dominos fuos fervari debere publice & expreffe dixit & allegavit omni fraude & dolo exceptionibus quibuscumque femotis & exclufis. In quorum omnium & fingulorum fidem & teftimonium premifforum prefentes noftras litteras five prefens publicum inftrumentum hujusmodi noftram concordiam in fe continentem five continens exinde fieri & per Notarium publicum fcribamque noftrum infra fcriptum fubfcribi & publicari mandavimus noftrique figilli officialatus juffimus & fecimus appenfione communiri. Datum & actum *Magunci*e in curia habitationis dicti Domini *Bertoldi Lorich* decretorum Doctoris *zum bauern* vulgariter nuncupata, fub anno indictione die menfe hora & pontificatu quibus fupra, prefentibus ibidem venerabili & difcreto viris Domino *Hermanno Erckell* fepedicte ecclefie *S. Petri* extra muros Magunt. Canonico & *Henrico Piftoris* de *Hoeft* Clerico Mag. Dioc. teftibus ad premiffa vocatis fpecialiter atque rogatis.

Et ego *Johannes Quaedheyn* clericus Maguntinus publicus facra Imperiali auctoritate notarius cau-

 farum-

ſarumque coram prefato Domino officiali ſcriba, quia predicte cedule exhibitioni lectioni ejusdem ſtipulationi atque promiſſioni omnibusque aliis & ſingulis premiſſis dum ſic ut premittitur una cum prenominatis teſtibus preſens interfui, eaque omnia & ſingula ſic fieri vidi & audivi, idcirco hoc preſens publicum inſtrumentum manu mea propria fideliter ſcriptum exinde confeci, ſubſcripſi & in hanc publicam formam redegi, ſignoque & nomine meis ſolitis & conſuetis ſignavi rogatus & requiſitus in fidem & teſtimonium omnium & ſingulorum premiſſorum.

XXV.

Præſentatio ad parochiam in Crüfftel.

Venerabili viro Domino Prepoſito eccleſie *ſancti Petri* extra muros Maguntin. aut ejus officiali ſeu locum tenenti Decanus & capitulum eccleſie beate *Marie ad Gradus* Maguntin. quidquid poterimus reverencie & honoris. Vacante ex nunc vicaria perpetua eccleſie parochialis ville *Crüfftel* Mag. Dioc. ex obitu quondam honorabilis Domini *Hartmanni Schorkopp* noviſſimi poſſeſſoris ejusdem perpetue vicarie cujus preſentacio ſeu jus preſentandi ad nos pleno jure pertinere dinoſcitur, honorabilem virum Dominum *Johannem Ruwe* presbiterum Maguntinum de vita & morum honeſtate plurimum commendatum ad predictam perpetuam vicariam tanquam abilem & ydoneum vobis duximus preſentandum, nec non in Dei nomine preſencium per tenorem preſentamus eundem ſupplicantes una cum eodem preſentato quatenus ipſum preſentatum ad predictam perpetuam vicariam inveſtire & inſtituere ſibique de fructibus redditi-

ditibus & juribus ejusdem perpetue vicarie respon-deri mandare dignemini, salvis tamen emolumentis & juribus nobis & presencie ecclesie nostre in predicta parochiali ecclesia reservatis & asignatis. In testimonium premissorum sigillum capituli nostri, quo ad causas utimur, presentibus duximus appendendum. Datum & actum in capitulo nostro *Maguncie* propterea celebrato die Jovis prima mensis Julii anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono.

§. V.

Item eadem die in vesperis in superiore Lyterbach. *Commissarii ibi habebunt unam procurationem solemnem. It. universitas ibidem dat duas libras hll., duo quartalia vini & duos grossos scriptori & tria maltera avene. Item pro more ibidem dant duos florenos, duo quartalia vini & duos grossos scriptori. Item quindecim soll. pro cathedratico dant idem. It. ibidem est una mola habens duas rotas. It. universitas in* superiori Lyterbach *dat duas libr. hll. unum quartale vini & unum grossum scriptori & duo octalia avene. Item pro more ibid. dant triginta soll. & unum quartale vini & unum grossum scriptori & est una filia.*

Item ipsa die Decollationis S. Johannis in Monster Lyderbach *hora misse. Commissarii ibi habebunt duas procurationes solemnes à decimatoribus scilicet vespere & mane. It. universitas duas dat libras hll. duo quartalia vini, duos grossos scriptori & unum malterum avene. Item pro more ibidem dans duos*

florenos, duo quartalia vini & duos grossos scriptori. It. quindecim soll. pro cathedratico dant idem. It. ibidem est una mola tres habens rotas.

Anno MCLIX *Arnoldo* sedem Archiepiscopalem Moguntinam tenente collegium *S. Stephani* ecclesiam in *Münster Liderbach* vindicat *Joan. T.* 2. *p.* 419.

Item eadem die in vesperis in Fischbach. *Commissarii habebunt duas procurationes hucusque solitas scil. vespere & mane. It. universitas ibidem dat unam libram hll. & unum quartale vini & unum grossum scriptori & unum malterum avene. It. una mola est ibidem.*

Sequenti die hora misse in Born. *Commissarii habebunt ibi duas procurationes dari consuetas ibidem. Item universitas ibidem dat duas libras hll. unum quartale vini, unum grossum scriptori & unum octale avene & colligitur ita, quod quelibet domus dat duos cumpos & campanator colligit ibidem. Item pro more ibidem dant duos florenos, unum quartale vini, & unum grossum scriptori, It. quindecim soll. pro cathedratico dant idem. It. una mola est ibidem.*

Item eadem die in vesperis in Goisbach. *Ibi nulla est procuratio, nec dabunt cathedraticum, quia filia est* Born. *Item universitas ibidem dat triginta soll. & unum quartale vini & unum grossum scriptori.*

An. MCXCVI *Conradus* Arch. Mog. *Gosbach* filialem parœciæ *Brunnensis* in parochialem sub certis modis erigit. *Joann. Tom.* 2. *p.* 525. Ecclesia in *Brunnon* jussu *Willigisi* constructa & à *Staggone*

gone Danorum Episcopo consecrata sic determinatur: à fonte fluvii *Wilene* & sic fluvium descendendo usque ad eum locum, qui vulgo dicitur Lach, ubi predia *Hartmanni* & *Baganhardi* finiunt & sic in fluvium, qui dicitur *Scanwilina* & eundem fluvium ascendendo ad eum locum, ubi predia *Cuononis* Ducis & *Hartmanni* invicem separantur & inde usque in medium montem *Veltberc* ad eum lapidem, qui vulgo dicitur lectulus *Brunnihilde* & sic viam quandam usque ad *Esgenestruot* ubi *Ronebach* rivulus oritur & inde per medium montem *Bondenhart* & sic in finem ejusdem montis usque ad eum locum, ubi scamna sunt posita & à scamnis usque in illum montem, qui dicitur *Wazzonis mons* & inde in fontem, qui dicitur *Belebrunnon* & sic in rivulum qui dicitur *Buochbach* ac totum predium *Beroldi* in loco qui dicitur *Laresbach* & sic descendendo in fluvium qui dicitur *Bruosdera* & eum fluvium descendendo usque ad eum locum, ubi *Duosna* influit & illud flumen ascendendo usque in ejus fontem & à fonte *Duosne* fluvii in plateam que de *Wisebadon* tendit in *Logenahi* & sic per eam plateam usque ad eum locum qui dicitur *psal* & sic in *psal* in circuitu usque ad fontem *Wilene* fluvii predicti, vid. *Joan. T.* 2. *pag.* 514.

Ex hoc corrigenda est *nota* * 3. in diplomate Gudeniano Tom. 1. pag. 267. occurrens, quæ ecclesiam *Aldenburc* ponit in præfectura *Alsfeld;* nam *Altenburg*, *Aldenburc vetus castrum*, de quo ibi quæstio, situm est in Archidiaconatu *S. Petri*, in parochia *Brunnen*. Anno MCCLXXVI III kalendas Februarii Abbas S. Albani ecclesiam *Aldenburg ve-*

tus castrum donavit sanctimonialibus in *Walestorff* testante charta apud *Joann. T. II. pag.* 765.

Ipsa die S. Paulini hora misse in Seelbach. *Commissarii ibi habent duas procurationes dari consuetas ibidem scilicet vespere & mane valde decentes. Item universitas ibidem dat viginti hll. & tres saccos avene. It. quindecim soll. pro cathedratico dant pro more ibidem. It. quatuor mole sunt ibidem & quelibet mola dat unum grossum & nullum capponem pro nunc.*

Item eadem die in vesperis in Nieroth. *Ibi nulla est procuratio, & scabini volunt habere unum quartale vini pro juribus eorum. It. universitas ibidem dat duodecim soll. & grossum scriptori & septem minas avene. Item pro more ibidem dant duodecim soll. & unum quartale vini & unum grossum scriptori. It. quindecim soll. pro cathedratico dant idem.*

Item ipsa die S. Egidii confessoris hora misse in Bremmenthal. *Commissarii ibi habent duas procurationes solemnes dari consuetas ibidem. Item universitas ibidem dat decem soll. unum quartale vini & unum grossum scriptori. It. quindecim soll. pro cathedratico dant decimatores ibidem. It. nota de molis in* Eppenstein. *It. mola* Cerdonis *dat unum soll.*

An. MCCCCLXVI. *Adolphus* Arch. Mog. ad instantiam *Eberhardi* de *Eppenstein* ecclesiam parochialem B. M. V. prope *Königstein* & capellam *S. Antonii* extra muros Eppensteinenses supprimit ac extinguit, easque in collegiatam erigit ad instar domorum *Fontis sal.*, *Weidenbach* & *vallis S. Mariae* in *Rhingavia.* Novo huic collegio cura animarum commissa est, quin tamen

tamen ejusdem presbyteri aut familia juribus archidiaconi subjiceretur, *Gud. T. IV. p.* 386.

XXVI.

Altaria in Epstein incorporantur collegio in Königstein.

Sixtus Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Decet ex benigno sedis Apostolice provenire subsidio, ut personis ecclesiasticis presertim studio pie vite vacantibus, ne rerum premantur inopia, provisionis succurratur gratia congruentis; exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Prepositi & capituli ecclesie *beatae Mariae* prope *Königstein* Mag. Dioc. petitio continebat, quod dicta ecclesia tunc parochialis pro divini cultus augmento ac ex certis aliis rationalibus tunc expressis causis in collegiatam ecclesiam sub certo numero sacerdotum & clericorum in communi viventium noviter canonice est erecta & ipsi Prepositus & capitulum de fructibus, redditibus & proventibus mense capitularis dicte ecclesie nequeunt commode sustentari; verum si *sancti Antonii* in dicta ecclesia, cujus quatuor, & ejusdem *sancti Antonii* & *S. Petri* in capella dicti sancti *Antonii* prope *Eppenstein* sita duo altaria, quorum quatuordecim marcharum argenti fructus, redditus & proventus secundum communem extimationem valorem annuum non excedunt, & que de jure patronatus quondam *Eberhardi* Baronis de *Eppenstein* & Domini in *Königstein* dicte diocesis extiterunt, cum omnibus juribus & pertinentiis suis dicte mense unirentur, annecterentur & incorporarentur, ex hoc ipsi Prepositus & capitulum aliquale susciperent relevamen; quare pro parte Prepositi &

capi-

capituli eorundem afferentium, quod altaria predicta, que fine cura funt, ex premiffis caufis vigore litterarum felicis recordationis *Pauli* P.P. fecundi predecefforis noftri, etiam ad fupplicationem dicti Baronis, in cujus dominio dicta ecclefia confiftit, predicte menfe unita fuerunt, quodque adhuc fubfunt caufe unionis antedicte, nobis fuit humiliter fupplicatum, ut altaria predicta cum omnibus juribus & pertinentiis fupra dictis eidem menfe de novo perpetuo annectere & incorporare de benignitate Apoftolica dignaremur; nos itaque, qui dudum inter alia voluimus, quod petentes beneficia ecclefiaftica aliis uniri, tenerentur exprimere verum valorem fecundum extimationem predictam tam beneficii uniendi, quam illius cui uniri peteretur, alioquin unio non valeret; & femper in unionibus fieret commiffio ad partes, vocatis quorum intereffet; fructuum reddituum & proventuum menfe hujusmodi verum valorem annum pro expreffo habentes, eidem menfe auctoritate Apoftolica in perpetuum unimus, annectimus & incorporamus, ita quod cedentibus vel decedentibus modernis ipforum altarium rectoribus feu illa alias quomodolibet dimittentibus, liceat ipfis Prepofito & capitulo per fe vel per alium feu alios corporalem poffeffionem altarium juriumque & pertinentiarum predictarum auctoritate propria libere apprehendere & predictos illorum fructus, redditus & proventus in fuos & dicte menfe ufus & utilitatem convertere, diocefani loci & cujuscunque alterius licentia fuper hoc minime requifita; non obftantibus voluntate predicta ac conftitutionibus & ordinationibus Apoftolicis, nec

non

non dicte ecclesie statutis & consuetudinibus, juramento, confirmatione apostolica vel quacumqne firmitate alia roboratis, contrariis quibuscunque, aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis de hujusmodi vel aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus specialis vel generalis predicte sedis vel legatorum ejus litteras impetrarint, etiamsi per eas ad inhibitionem, reservationem & decretum vel alias quomodolibet sit processum, quas quidem litteras & processus habitos per easdem & quecunque inde secuta ad dicta altaria volumus non extendi, sed nullum per hoc eis quoad assecutionem beneficiorum aliorum prejudicium generari & quibuslibet aliis privilegiis, indulgentiis ac litteris apostolicis generalibus vel specialibus, quorumcunque tenorum existant, per que presentibus non expressa vel totaliter inserta effectus earum impediri valeat quomodolibet aut differi, & de quibus quorumque totis temporibus habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Volumus autem, quod propter unionem, annexionem & incorporationem hujusmodi dicta altari a debitis non fraudentur obsequiis, sed illorum onera consueta congrue supportentur; & insuper ex nunc irritum decernimus & inane, si secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre unionis, annexionis, incorporationis & voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum

Romae apud *S. Petrum* anno incarnationis dominice millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, septimo idus Novembris, pontificatus nostri anno quinto.

XXVII.

Institutio rectoris directaneo collegiatæ.

In nomine Domini nostri *Jesu Christi* amen. Tenore presentis instrumenti publici pateat evidenter, quod anno a nativitate ejusdem Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo, indictione quinta decima, die autem Jovis, sexta decima mensis Julii, hora vesperarum vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris & Domini nostri Dni *Pauli* divina providentia Pape *secundi* anno tertio, in mei notarii publici & testium infra scriptorum presentia personaliter constitutus honorabilis & devotus vir dominus *Joannes* de *Berlyn* rector domus clericorum *zo Wydembach* in *Colonia*, omnibus melioribus modo, via, jure, causa, stilo, forma & ordine quibus melius & efficacius potuit & debuit, tam suo proprio, quam aliorum rectorum colloquii monasteriensis, ut asseruit, nominibus in vim & vigorem certarum litterarum apostolicarum & processuum desuper fulminatorum honestum & devotum Dominum *Henricum* de *Tulpeto* presbyterum seu fratrem domus *zo Wydembach* prefate ibidem presentem ac ut apparuit consentientem & acceptantem in rectorem nove congregationis collegialis & olim parochialis, ecclesie beate Marie in oppido *Königstein* Mog. dioc. ordinaria primo & de post apostolica auctoritatibus in collegialem ecclesiam erecte & institute, instituit, ordinavit, & deputavit, dans

dans & concedens eidem plenam & omnimodam poteſtatem per auctoritatem atque mandatum ſpeciale, illic perſonas idoneas in confratres juxta & ſecundum tenorem & continentiam litterarum apoſtolicarum & proceſſuum deſuper fulminatorum prefatorum congregandi, colligendi & recipiendi atque cum eisdem dictam novam congregationem fratrum communiter ad inſtar domus *zo Wydembach* pretacte vivere cupientium ibidem inchoandi, continuandi & regendi & generaliter omnia alia & ſingula faciendi, dicendi, gerendi & exercendi, que in premiſſis & circa ea neceſſaria fuerint ſeu quomodolibet opportuna, ſalva tamen atque retenta & reſervata ſibi & aliis rectoribus prefatis plenaria & omnimoda poteſtate & authoritate eandem antedictam novam congregationem ſeu eccleſiam collegialem viſitandi & corrigendi, prefatumque Dominum Henricum rectorem, ut prefertur, inſtitutum, ac alios rectores & fratres ibidem ſucceſſive inſtituendos & quomodolibet aſſumendos, juxta & ſecundum ſtatuta & conſuetudines colloquii monaſterienſis predicti hactenus inconcuſſe obſervata deſtituendi & confirmandi, ipſumque vel alium quemcunque idoneum de novo inſtituendi & deputandi totiens quotiens & quando ſibi placuerit & viſum fuerit expedire, de quo ſolenniter & expreſſe proteſtabatur. Super quibus omnibus & ſingulis premiſſis ipſi hinc inde domini Johannes inſtituens & Henricus inſtitutus me notarium publicum infra ſcriptum requiſierunt, quatenus ipſis deſuper conjunctim vel diviſim unum vel plura publica conficerem in meliore forma inſtrumenta. Acta ſunt hec in domo ſeu curia

venerabilis Domini et magiſtri *Henrici de Verpena* decretorum doctoris, canonici et theſaurarii collegiate eccleſie *ſancti Severini* Colonienſis infra emunitatem ejusdem eccleſie ſituatis, ſub anno, indictione, menſe, die, hora et pontificatu quibus ſupra. Preſentibus ibidem eodem magiſtro *Henrico* et honorabili domino et magiſtro *Gabriele Byel* in ſacra theologia licentiato presbytero predicte Maguntinenſis dioceſis teſtibus ad premiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis. Et ego *Johannes Wernher de Borgentryke* clericus Paderburn. dioc. publicus ſacra imperiali auctoritate et in dioceſi Colonienſi ordinaria admiſſione approbatus notarius &c. &c.

XXVIII.

Juramentum fratris neo recepti.

Ego *Nicolaus* frater domus *beatae Mariae in Königſtein* juro, quod ſtatum communis vite clericorum ſub noſtro generali capitulo domorum Almannie ſuperioris, ad quam receptus ſum et communitatem in eodem ſub noſtro generali capitulo non mutabo, neque deſeram, niſi per profeſſionem religionis approbate in aliquo conventu, in quo viget obſervantia regularis. Sic me Deus adjuvet et ſanctorum evangeliorum conditores. Salva tamen auctoritate generalis capituli predicti in caſſando, relaxando et limitando votum ſupra dictum.

XXIX.

Receptio ad collegiatam in Königſtein.

Inſtrumentum *Antonii de Remich* et *F. Joannis Tonſoris de Pingwia* wie ſie in der chorherrn hus angenommen,

In

In nomine Domini amen. Anno à nativitate ejusdem MCCCCLXXVII. indictione X. pontificatus sanctissimi in Christo patris et Domini nostri Dni *Sixti* divina providentia *Pape IV.* anno ejus VII die vero *Saturni* XII mensis Novembris, hora nona vel quasi in domo habitationis vel capituli fratrum ecclesie *S. Marie in Königstein* Mag. dioc. in venerabilium dominorum *Henrici* prepositi sive rectoris, ceterorumque fratrum canonicorum predicte ecclesie *S. Marie* ad hoc capitulariter congregatorum meique notarii publici *Antonius de Remich* et *Joannes de Pingwia* clerici in fratres ejusdem domus *S. Marie* recipi et admitti petierunt humiliter, qui sic ab eisdem dominis juxta statuta et ordinationes ejusdem domus in antea ipsis publicata et lecta in perpetuos fratres dicte domus *S. Marie* à prefatis preposito et confratribus pure propter Deum recipi et admitti petierunt humiliter; qui sic; ab eisdem Dominis juxta statuta et ordinationes ejusdem domus in antea ipsis publicata et lecta in perpetuos fratres dicte domus *S. Marie* recepti et admissi quasdam cedulas papyreas in manibus suis tenentes et manibus propriis, prout asseruerunt, scriptas, non coacti, nec vi, dolo aut fraude circumventi sed matura deliberatione ac bona voluntate sponte et libere altis, expressis et intelligibilibus vocibus legerunt ac de verbo ad verbum, prout sequitur, pronuntiarunt: Ego *Antonius de Remich*, ego *Johannes de Pingwia*, frater domus *S. Marie in Königstein* Mog. dioc. omnibus melioribus via, modo et forma, quibus id fieri potest ac in jure viribus subsistit, donatione inter vivos do, confero et irrevoca-

biliter aſſigno omnia et ſingula res et bona mihi tam ex hereditate vel hereditatibus, quam per labores manuum vel alias quomodolibet licite tamen acquiſita haſtenus vel inpoſterum acquirenda, dicte domui S. Marie ejusdemque menſe communi, promittens bona fide, loco juramenti, quod ſi me, quod Deus avertat, de domo & congregatione hac ſecundum ſtatuta et ordinationes capituli generalis expelli aut motu proprio vel paſſione victum recedere contingat, ex tunc cum pace recedam, nichil repetam, neque domum iſtam, congregationem, rectorem aut quemlibet ex fratribus trahendo ad quodcunque judicium per me vel per alium moleſtabo, eroque contentus in eo, quod mihi rector pro tempore ſua ſponte voluerit aſſignare. Quibus ſic ut premittitur, lectis tam donationem ipſam quam cetera omnia et ſingula inibi contenta ſe inviolabiliter, irrevocabiliterque firmiter ac perpetuo ſervaturos promiſerunt prefatis Domino *Henrico* Prepoſito ſui ac fratrum omnium preſentium et domus ipſius nominibus, michique notario publico infra ſcripto ſolemniter ſtipulanti ac promiſſionem ipſam recipienti vice et nomine omnium et ſingulorum, quorum intereſt, intererit ſeu intereſſe poterit quomodolibet in futurum, renuntiaverunt in his omnibus et ſingulis exceptioni juris, doli mali, fraudis, beneficii reſtitutionis in integrum vel minoris etatis et generaliter omni alii juris canonici et civilis auxilio per quodvis inſtrumentum reſcindi vel infringi vel aliqualiter vitiari poſſit et ſpecialiter juri dicenti generalem renuntiationem non valere, niſi preceſſerit ſpecialis. Super quibus omnibus et ſin-

ſingulis prefatus Dominus *Henricus* Prepoſitus ſive rector quibus ſupra nominibus unum vel plura ſibi à me Notario publico ſubſcripto confici petiit publicum ſeu publica inſtrumentum vel inſtrumenta. Actum anno Domini, indictione, pontificatu, die, menſe, hora et loco quibus ſupra, preſentibus ibidem diſcretis viris *Joanne Molitore de Itzſtein* clerico Mog. dioc. et *Petro Metzler* opidano in *Königſtein* teſtibus ad premiſſa vocatis et rogatis. Et ego *Johannes Scharph de Urſel* Mag. dioc. publicus ſacra imperali auctoritate notarius &c. &c,

XXX.

Confirmatio altaris in capella Ryſenberg.

Dietherus Dei gratia ſancte Magunt. ſedis Archiepiſcopus ſacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius ac Princeps Elector univerſis et ſingulis Chriſti fidelibus ad quos preſentes noſtre litere pervenerint ſalutem in eo qui omnium vera ſalus exiſtit. Inſtaurationem, fundacionem, erectionem et dotacionem perpetui beneficii in capella vallis *Ryſenberg* noſtre Dioc. ad altare ſancti Othmari conſecratum in eadem capella ſitum per *Waltherum* ſtrenuum de *Ryſenberg* armigerum pro ſue ſuorum parentum et ſingulorum Chriſti fidelium hominum animarum ſalute, cum certis ſufficientibus redditibus pro unius ſacerdotis dictum altare regentis congrua ſuſtentacione ſufficienter dotatum, prout in litteris autenticis dotacionis hujusmodi plenius fuimus informati dummodo ſine prejudico rectoris dicte capelle et eciam cujuſcunque alterius juris injuria facte ſint et fiant, ratas atque gratas habentes ipſas perpetuando ap-

pro-

probamus, collaudamus atque in Dei nomine auctoritate nostra ordinaria presentibus confirmamus, fructus redditus et bona in predictis dotacionis litteris nominatos ascribentes ecclesiastice libertati, jusque patronatus sive presentandi dicti altaris seu beneficii perpetui illi vel illis cui vel quibus in prefatis dotacionis litteris reservatum extitit, futuris temporibus reservantes harum nostrarum quibus sigillum nostrum appensum est testiminio litterarum. Datum in civitate nostra Maguntin. die lune post *Dionisii* mensis Octobris anno &c. LXXVII.

XXXI.

Possessio altaris S. Antonii prope Epstein.

In nomine Domini amen. Anno à natìvitate ejusdem MDVII. indictione decima, die vero Mercurii, tertia decima mensis Octobris, pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini *Julii* divina providentia Papæ *secundi* anno quarto, ego *Eberhardus Schiesher* Clericus Maguntinensis publicus notarius infra scriptus vigore litterarum sive processuum reverendi patris et venerablilis quondam viri Dominorum *Hermanni* Abbatis monasterii *sancti Jacobi* ordinis sancti *Benedicti* extra et *Antonii de Oppenheim* in decretis licentiati scholastici ecclesiæ sancti *Stephani* intra muros Maguntinenses commissariorum et executorum apostolica auctoritate deputatorum de data sub anno à nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo indictione quinta decima, die vero veneris decima nona mensis Junii mane hora tertiarum pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri Domini *Pauli* divina provi-

videntia *Papae secundi*, anno ejus tertio, eorum et cujuslibet ipsorum sigillis oblongis de cera viridi glauca circumdata in pressulis pergamenis impendentibus sigillatorum, signoque et manu discreti quondam viri magistri *Henrici Ortenberg* clerici Maguntinensis diœcesis publici Imperiali auctoritate notarii signatorum atque subscriptorum per venerabilem virum Dominum *Antonium de Remich* præpositum sive rectorem domus ecclesiæ beatæ *Mariae* Virginis in *Königstein* ejusdem diœcesis in vim decreti in dictis litteris sive processibus contenti legitime requisitus eundem dominum Antonium præpositum dictæ domus sive ecclesiæ nomine in perpetui beneficii ecclesiastici sive stipendii capellæ sancti *Antonii* sitæ extra muros oppidi *Eppstein* dictæ Maguntinensis diœcesis eidem domui ac ejus mensæ communi præmentionatarum litterarum vigore apostolica auctoritate uniti, annexi et incorporati ad præsens per decessum sive obitum quondam Domini *Johannis Stoll* ejusdem beneficii sive stipendii olim dum vixit ultimi et novissimi possessoris extra Romanam curiam defuncti vacantis, omniumque et singulorum illius fructuum, reddituum, proventuum, jurium et obventionum ac emolumentorum corporalem, realem et actualem possessionem vel quasi missarum solemniis inibi celebratis, nemine contradicente, uti obedientia filius auctoritate apostolica prædicta per tactum dextri cornu altaris summi in dicta capella siti et trinam repetitionem versiculi: *Haec requies mea in saeculum saeculi &c.* posui et induxi; sibi quoque Domino *Antonio* et ecclesie beatæ *Mariae* in *Königstein* prædictæ et eorum successoribus de eisdem

N fru-

fructibus, redditibus, proventibus, juribus, obventionibus et emolumentis perpetuo plenarie ac integre responderi prout melius potui et debui, mandavi. Super quibus omnibus et singulis præmissis idem Dominus *Antonius* sibi et ecclesie suæ prædictæ unum vel plura fieri petiit atque confici publicum seu publica instrumentum et instrumenta. Acta sunt hæc sub anno, indictione, die, mense, pontificatu et loco quibus supra hora ante meridiem decima vel quasi præsentibus ibidem honorabilibus viris Dominis *Michaele* de *Brunfels* in *Igstatt* et *Joanne Buser* in *Eppenstein* parochialium ecclesiarum Maguntinensis dioecesis, prædictæ rectoribus ac *Johanne Pistoris* altarista ibidem in *Eppenstein* testibus ad præmissa vocatis specialiter atque rogatis.

Et ego *Eberhardus Schisher* clericus Maguntinensis publicus apostolica et imperiali auctoritatibus notarius &c.

An. MDXVI *Joannes monasterii* suffraganeus Moguntinus annuam sacelli extra moenia *Eppenstein* dedicati memoriam transfert ad Dominicam *in Albis Joann. T.* 2. *p.* 910.

§. VI.

Item eadem die in vesperis in Laugenhan. *Commissarii habent unam procurationem de sero à plebano ibidem. It. universitas ibidem dat duas libr. hll. & unum quartale vini & unum grossum scriptori. Item pro more ibidem dant unam marcam, unum quartale vini & unum grossum scriptori. It. quindecim soll. pro cathedratico dant idem.*

Item

Item in craſtino beati Egidii *hora miſſe in* Larsbach. *Ibi nulla eſt procuratio, ſed vivunt de burſa dominorum ſuorum. It. univerſitas ibidem dat quindecim ſoll. & octo minas avene & eſt una filia. Item una mola eſt ibidem.*

Item eadem die in veſperis in Hoffheim. *Commiſſarii habent unam procurationem de ſero in caſtro de conſuetudine ibidem. It. univerſitas ibidem dat unum ſoll. & duo octalia avene. It. quindecim ſoll. pro cathedratico dantur pro more ibidem. It. molitor dat duos groſſos ibidem.*

Sequenti die hora miſſe in Marxheim. *Commiſſarii ibi habent unam procurationem ſolemnem de mane. Item univerſitas ibidem dat tres libr. hll. & duo quartalia vini & duos groſſos ſcriptori. Item pro more ibidem dant tres florenos, duo quartalia vini & duos groſſos ſcriptori. It. quindecim ſoll. pro cathedratico dant idem.*

Item alia die in Flörsheim *hora miſſe. Commiſſarii habent duas procurationes ſolemnes per plebanum ibidem. Campanator dat unam minam avene & candelam ceream, ut conſuetum eſt, ibidem in cena. It. univerſitas ibidem dat duodecim ſoll. vel circa, qui colliguntur ibidem & vocantur mutzengeldt. Item quindecim ſoll. pro cathedratico dantur pro more ibidem & molitor ibidem de qualibet rota dat duos groſſos. It. molitor dat ſex cappones de tribus rotis.*

Anno MCLXXXIV. *Conradus I.* Arch. Mog. adhibuit conſenſum, cum *Otto* præpoſitus collegiatæ *ad gradus* ejusdem eccleſiæ decano et capitulo

concedit jus patronatus ecclesie *Flersheimensis*. vid. *Joann. Tom.* 2. *p.* 650. Tali autem condicione hec tradicio facta est (verbis utor diplomatis) ut Decanus *S. Mariae* communi consilio et consensu omnium fratrum vel saltem sanioris partis sacerdotem in ecclesia instituat & ille ab Archidiacono donum altaris et curam populi recipiat, dotem ecclesie et oblaciones, nec non decimam animalium ad ecclesiam pertinentem et decimam vini id est dimidiam carratam, vel si minus ibi creverit. Preterea octo maldra siliginis et duo tritici in sustentacionem sui recipit; de peticionibus, quas consuetudo introducit et de cathedratico quod auctoritate et racione statum est, Prelatis illius ecclesie omnino respondeat; fratres vero decimam ecclesie etsi forte vinee augmentate decimam vini ultra dimidiam carratam augmentaverint, ad stipendiorum suorum supplementum accipiant.

Item eadem die in vesperis in Wickart. *ibi nulla est procuratio. It. universitas ibidem dat triginta soll. unum quartale vini & unum grossum scriptori. Item pro more ibidem dant quatuor florenos, quatuor quartalia vini, quatuor grossos scriptori. It. quindecim soll. pro cathedratico dant idem. It. molitor duos cappones & campanator mediam minam avene.*

It. universitas in Weilbach *dat unum florenum, unum quartale vini & unum grossum scriptori & est una filia. Item pro more ibidem dant quatuor florenos.*

It. quatuor cappones cedunt in Heydesheim.

Consensum Gerhardi *comitis de* Dietz *de filia* Nider-Weilbach *à matre ecclesia parrochiali in* Wicker

sepa-

feparanda an. MCCCV. litteris expreſſum vid. in Joan. Spicileg. pag. 483.

Sequenti die in Hochheim *hora miſſe. Commiſſarii habent ibi unam procurationem ſcil. in veſperis & de mane vivunt de burſa dominorum ſuorum. Ibi etiam colligitur pecunia, que extendit ſe ad decem vel duodecim ſoll. & dicitur mutzengeld & detur ſcabinis pro juribus eorum ibidem. It. univerſitas ibidem dat duos florenos, duo quartalia vini & duos groſſos ſcriptori. It. quindecim ſoll. pro cathedratico dantur ibidem.*

Eadem die in veſperis in Coſtheim, *ibi plebanus procurabit ad cenam ſolemniter & campanator dat minam avene & nauta ibidem duos juvenes pullos & caupo menſuram vini. It. univerſitas ibidem dat quatuor libr. hll. duo quartalia vini & duos groſſos ſcriptori. It. dantur ibidem triginta ſoll. It. quindecim ſoll. pro cathedratico.*

XXXII.

Abbatiſſa veteris cellæ in conventum ſuum transfert jus patronatus eccleſiæ in Coſtheim.

Sifridus Dei gratia ſancte Maguntine ſedis Archiepiſcopus, ſacri imperii per Germaniam Archicancellarius univerſis Chriſti fidelibus preſentem paginam inſpecturis. Pia ſuper grege ſuo geſtans viſcera *Irmintrudis* in Maguntia *veteris monaſterii* Abbatiſſa, ut idem ancillarum Chriſti grex paſcatur uberius, ſuſtentationis ſue paſcuis ampliatis, jus patronatus eccleſie in *Coſtheim* eidem monaſterio contulit, noſtra ſuper hoc invocata licentia ſpeciali. Nos igitur attendentes, quod ipſe grex in monaſterium memora-

tum noſtris manibus ſit plantatus, et ideo noſtra in divinum miniſterium providentia confovendus, utpote qui non ceſſat ibidem benedicere pariter quam laudare Dei filium Jeſum Chriſtum ac ejus matrem *Mariam* virginem ſempiternam, donationem factam a nominata ipſius gregis Abbatiſſa gratam habemus et ratam et perpetuo volumus inviolabilem obſervari, de prudentum virorum conſilio ſtatuentes, quod paſtore, qui nunc in eccleſia ſupradicta deſervit, carnis debitum perſolvente et alio per preſentationem conventus in eadem parrochia ab Archidiacono ſubſtituto, qui curam animarum habeat, eique prebenda, que ad ſuſtentationem ejus honeſtam et ad reſpondendum dioceſano et Archidiacono in ſuis juribus ſufficere poterit, ordinata, proventus et fructus qui ſuper excreverint, in ſepedicti gregis proveniant alimentum, ne ſuper ſollicite colligendis paſcuis cogitatio robur in eis minuat ſanctitatis. Nulli ergo hominum liceat hanc noſtre confirmationis paginam infringere vel eidem auſu temerario contraire, quod ſi quis fecerit, omnipotentis Dei, beatorum *Petri* et *Pauli* Apoſtolorum ejus, beati *Martini* ac noſtram indignationem ſe noverit incurriſſe, donec reſipuerit, excommunicationis ſententia cohercendus. Datum *Maguncie* xv Kalend. menſis Novembris anno gratie MCCXXXIX.

XXXIII.

Conſenſus Archidiaconi in translationem præfatam.

Fridericus Dei gratia prepoſitus ſancti *Petri in Maguntia* ad cunctorum tam preſentium quam futurorum notitiam volumus pervenire, quod, cum intelleximus, Dominam *Irmintrudem* Abbatiſſam eccleſie

ſan-

sancte Marie veteris monasterii in Maguntia ecclesiam in *Koistheim* ad uberioris sustentationis subsidium suo conventui contulisse, gratum sue collationi consensum sicut et Dominus noster *Sifridus* Archiepiscopus adhibuit, duximus adhibere, salvo per omnia jure nostro et successorum nostrorum, quibus tanquam Archidiaconis ecclesia ipsa subest. Ne igitur super hoc nostro consensu dubium generetur imposterum, hanc presentem paginam super hoc conscriptam sigillo nostro fecimus communiri. Datum apud *Maguntiam* anno gratie MCCXLI.

XXXIV.

Consensus capituli majoris.

Joannes Decanus, *S.* custos, *V.* scolasticus, *W.* cantor totumque capitulum Maguntinum universis Christi fidelibus scriptum istud visuris salutem in auctore salutis. Bone memorie venerabilis ille pater Dominus *Sifridus* noster olim Archiepiscopus in ecclesia *veteris monasterii* religionem Cisterciensis ordinis et plantavit et plantatam paterno affectu confovit ac beneficiis, quibus potuit, irrigavit; ne igitur gregem dominicum, quem plantaverat, temporalium rerum defectos quandoque abstraheret a ministerio salvatoris, donationem quam de ecclesia *Costheim Irmintrudis* ipsius monasterii Abbatissa pie et provide fecerat ipsi loco, ad quam jus pertinet patronatus, idem Archiepiscopus gratam et ratam habuit, volens ipsam inviolabiliter observari et adjiciens statuendo, ut mortuo tunc pastore alii per presentationem conventus ab Archidiacono substituto et curam animarum habenti talis ordinaretur prebenda, que ad honestam

ejus

ejus sustentationem sufficeret et ad diocesano et Archidiacono in suis juribus respondendum, ad hec etiam Domini *Friderici*, qui tunc Archidiaconus loci fuit, consensns accessit, quod cum aliis ante scriptis, que super his confecte sunt, eorum littere manifestant. Nos autem, quod ad gloriam Domini ab eisdem super his gestum est, in Domino commendantes et ratum habemus et gratum et in testimonium nostri consensus tradimus scriptum presens sigillo nostri capituli communitum. Datum *Maguntiae* anno incarnationis Domini MCCXLIX v idus Decembris.

XXXV.

Congrua parochi in Costheim determinatur.

Gerhardus de *Eppenstein* Dei gratia prepositus sancti *Petri* Archidiaconus Magunt. presentes nostras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Significavit nobis *Hermannus* perpetuus Vicarius ecclesie parrochialis in *Costheim*, quod propter incertitudinem proventuum singulis annis ex eadem vicaria sibi provenientium, qui à diversis personis debentur eidem et quod ille persone, que ad solutionem eorundem proventuum tenerentur, debito sepius minus solvant, per incollectionem proventuum singulis annis magnis vexetur laboribus et expensis; quare supplicavit nobis ex officiis nostri debito, eidem dignaremur consulere super eo et prebendam certam juxta quondam ordinationem Domini nostri Archiepiscopi et tum temporis prepositi ecclesie nostre sancti *Petri* predicte circa hujusmodi prebendam habitam ordinare et providere velimus; nos igitur ejusdem perpetui vicarii justis precibus annuentes ita pro presentibus statuimus

mus

mus et de cetero obſervandum ordinamus, quod Domina Abbatiſſa et conventus *veteris monaſterii* Maguntie, ad quas ſpectat collatio ſive preſentatio eccleſie in *Coſtheim* predicte nomine prebende ſingulis annis quinquaginta maltera ſiliginis, decem ſaccos avene, duo maltera rape, centum pondera ſtraminum; de cetero vicario in *Coſtheim*, quicunque pro tempore fuerit, ex horreo ſuo ibidem miniſtrent. Item quod habeat duo jugera pratorum et virgam ad dotem ipſius eccleſie ſpectantia ſingulis annis loco feni. Item ordinamus quod habeat in oleribus infra ſepta ex nutrimentis animalium decimam minutam, de quibus lumen nocturnum, jus ſynodale et cathedraticum vicarius, qui pro tempore fuerit, procurabit. Item ordinamus, quod habeat ſingulis annis carratam vini creſcentis ibidem. Item quod remedia habeat quecunque provenientia, que etiam ex noſtra ordinatione Abbatiſſa predicta et conventus perpetuo vicario, quicunque pro tempore in *Coſtheim* fuerit, nomine prebende de cetero miniſtrabunt. Hanc igitur ordinationem auctoritate noſtra de cetero inviolabiliter obſervari precipimus et mandamus, dantes noſtras litteras in memoriam ſupra ſcriptarum rerum. Anno Dni MCCLXXVII.

XXXVI.

Wernerus Dei gratia ſancte Maguntine ſedis Archiepiſcopus ſacri Imperii per Germaniam Archicancellarius dilecto in Chriſto *Hermanno* perpetuo vicario eccleſie de *Coſtheim* Mag. Dioc. ſalutem in Domino. Juſtis petentium deſideriis facilem decet nos prebere

Confirmatio præcedentis ordinationis.

consensum et vota, que à rationis tramite non discondant, effectu prosequente complere. Cum igitur, sicut tua nobis oblata petitio continebat, ad eandem ecclesiam de *Costheim* ad monasterium sanctimonialium *veteris monasterii* Maguntinens. pleno jure spectantem per dilectum in Christo *Gerhardum* prepositum ecclesie *S. Petri* Maguntie, loci Archidiaconum de consensu et voluntate unanimi dilectarum in Christo Abbatis se et conventus monasterii memorati sis in perpetuum vicarium canonice institutus, ordinatis tibi tuisque successoribus ipsius ecclesie vicariis, qui pro tempore fuerint, certis proventibus à dicto monasterio nomine prebende annuatim perpetuo ministrandis, prout in literis super hoc confectis plenius continetur; nos tuis devotis supplicationibus inclinati quod per eundem prepositum factum est, in hac parte ratum habentes et gratum, illud auctoritate presentium confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere aut ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, beatorum *Petri* et *Pauli* Apostolum ejus et nostram se noverit incursurum. Datum *Maguntie* anno Domini MCCLXXVII, v nonas Julii.

Sequenti die hora misse in Cassel. *Commissarii habent unam procurationem de mane. It. naute, piscatores, carnifices, caupo dant octo solidos, quorum quatuor cedunt scabinis & piscatoribus & quatuor soll. de violatione festorum. It. universitas ibid. dat*

dat triginta ſoll. It. triginta ſolidi ulterius ibidem dantur. It. quindecim ſolidi pro cathedratico.

An. MCXLVII *Henricus* Archiepiſcopus Moguntinus inveſtituram eccleſiæ in *Caſtell* à *Ludovico* præpoſito ſancti *Petri* traditam conceſſit fratribus ejusdem eccleſiæ collegiatæ. Vid. *Joann. T.* 2. *pag.* 466. Cum viri rei litterariæ et boni publici amantes originale diplomatis modo allegati examinandum obtulerint, licuit obſervare, quod Joannis l. c. ita corrigendus ſit: Facta eſt autem hec traditio anno Dominice incarnationis MCXLIX indictione decima regnante *Cuonrado* rege Romanorum hujus nominis tercio.

It. eadem die in Moſsbach, *ubi commiſſariis cena procuratur ſolemnis. It. univerſitas ibidem dat duodecim ſoll. It. dantur tres floreni. It. quindecim ſolidi pro cathedratico. It. ſex cappones de molendino ibidem.*

XXXVII.

Collegiata S. Simeonis Treviris transfert jus patronatus et eccleſiam in Mosbach in monaſterium Eberbach.

Nos Decanus totumque capitulum eccleſie *S. Simeonis* civitatis Trevirenſis publice profitemur et per preſentes recognoſcimus, quod de ſingulari permiſſione, conſenſu et licentia reverendiſſimi in Chriſto Patris et Domini Dni *Joannis* Dei gratia Archiepiſcopi Trevirenſis ac Romani Imperii per Galliam et regnum Arelatenſe Archicancellarii ac Principis Electoris Domini noſtri gratioſiſſimi eccleſiam ville *Mosbach* Moguntinenſis diocefis cum omnibus juribus ſuis menſe capitulari *S. Simeonis* Trevirenſis incorporatam, que titulo proprietatis ad nos et dictam noſtram ſpectavit

et pertinuit ecclesiam, prout proprietatis titulo de presenti ad nos et nominatam ecclesiam nostram spectare ac pertinere dignoscitur, ob singulares religionis zelum et favorem, quos ad religiosos Abbatem et conventum monasterii *Eberbacensis*, Cisterciensis ordinis, Moguntinensis diocesis gessimus et gerimus, presatis Abbati et conventui pure propter Deum omnibus melioribus modo via et jure, quibus melius et efficacius possumus et valemus, donavimus et concessimus, illamque cum universis suis pertinentiis in predictos Abbatem et conventum penitus et in totum transtulimus, illis donamus, concedimus et transferimus in eosdem in Dei nomine per presentes omnibus solemnitatibus juris forsitan ad hujusmodi donationem quomodolibet requisitis expresse renuntiantes ita et taliter: quod prefatus Abbas et conventus perpetuis futuris temporibus ecclesiam predictam nostre ecclesie incorporatam cum omnibus juribus suis proprietatis titulo obtineant et possideant, illis quoque uti frui et gaudere juxta omnem suam voluntatem, quemadmodum nos usi fuimus, perpetuo valeant atque possint; in cujus donationis, concessionis, collationis et translationis firmius robur has nostras concessionis et donationis litteras nostri capituli sigillo impendente communimus. Et nos *Joannes* Archiepiscopus Trevirensis prefatus in vim confirmationis, donationis et translationis supradictarum et ut de licentia nostra plene constare possit, nostrum sigillum his litteris duximus preponendo appendendum. Datum decima sexta mensis Julii anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo.

XXXVIII.

XXXVIII.

Adolphus Dei gratia ſancte Moguntine ſedis Archiepiſcopus ſacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius ac Princeps Elector ad futuram rei memoriam. Notum fieri cupimus univerſis et ſingulis preſentium inſpectoribus; quod expoſito nobis pro parte religioſorum nobis in Chriſto devotorum, dilectorum Abbatis et conventus monaſterii *Eberbacenſis* noſtre dioceſis ordinis Ciſtercienſis, qualiter honorabiles, devoti, nobis in Chriſto dilecti Decanus et capitulum eccleſie *S. Simeonis* Treviris jus patronatus eccleſie parochialis in villa *Mosbach* prefate dioceſis, quod olim menſe capitulari ejusdem eccleſie *S. Simeonis* incorporatum fuit et proprietatis titulo ad ipſos Decanum et capitulum atque eorum eccleſiam ſpectabat, prelibatis Abbati et conventui pure propter Deum donaverint et conceſſerint, illudque cum univerſis ſuis pertinentiis in eosdem Abbatem et conventum tranſtulerint, prout et quemadmodum in patentibus inde confectis litteris eorundem Decani et capituli nec non reverendi in Chriſto Patris Domini *Joannis* Archiepiſcopi Trevirenſis conſanguinei noſtri chariſſimi ſigillis munitis plenius continetur, nobisque humiliter ſupplicarunt; quatenus eisdem donationi, conceſſioni et translationi authoritatem noſtram ordinariam interponere, illasque approbare et confirmare ac defectus, ſiqui forſan intervenerunt, ſupplere dignaremur. Unde nos attendentes hujusmodi petitionem rationi conſentaneam ſupradictas donationem, conceſſionem et translationem juris patronatus eccleſie parochialis in villa *Mosbach* in modum

Archiepiſcopus Mog. confirmat translationem prædictam.

dum et formam litterarum prenarratarum, quarum tenorem hic pro insertis haberi volumus, quibusque presens nostra pagina transfixa est, rite et legitime factas, ratas et gratas habentes, eas authoritate nostra metropolitica, quantum possumus et debemus, Dei in nomine confirmandas et approbandas, illisque authoritatem nostram ordinariam pariter et decretum interponenda duximus, confirmavimus, approbavimus et interposuimus, confirmamusque approbamus et interponimus presentis scripti patrocinio, defectus, siqui forsan intervenerunt, eadem authoritate supplendo, juribus tamen nostris episcopalibus, archidiaconalibus, capituli ruralis et aliis quibuscunque salvis et citra illorum prejudicium. In cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum anno Dni millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo, die vigesima septima mensis Julii.

XXXIX.

Confirmatio apostolica.

Marcus miseratione divina sacrosancte Romane ecclesie et *S. Marci* Presbyter Cardinalis Patriarcha Aquilejensis et apostolice sedis legatus reverendo patri ac religiosis viris Abbati et conventui monasterii in *Eberbach* ordinis Cisterciensis Mog. dioc. salutem in Domino. Ad perpetuam rei memoriam. Tunc nostre legationis debitum arbitramur exercere officium, cum ad ea attendamus, que Christi fideles maxime ecclesiasticas et religiosas personas in pace et tranquillitate videntur conservare. Sane exposito nobis nuper pro parte vestra, quod dudum felicis recordationis *Bonifa-*

nifa-

nifacius Papa octavus certis et rationalibus causis animum suum ad id moventibus ecclesiam parochialem in *Mosbach* Mog. dioc. mense Decani et capituli *S. Simeonis* civitatis Trevirensis, ad quos pro tunc collatio sive jus presentandi personam idoneam ad ecclesiam predictam ejus vacatione occurrente, dignoscebatur pertinere, per certas suas litteras perpetuo incorporavit, univit et annexuit, que etiam incorporatio suum debitum sortita fuit effectum; postmodum vero prefati Decanus et capitulum *S. Simeonis* religionis zelo moti dictam ecclesiam in *Mosbach* ac jus patronatus ejusdem cum juribus et pertinentiis suis universis vobis Abbati et conventui et vestre mense expressa ordinariorum locorum confirmatione interveniente pure et propter Deum transtulerunt, contulerunt et donaverunt, prout in litteris desuper confectis, quarum omnium et singulorum tenores pro expresso habere volumus, dicitur contineri, quodque vos Abbas et conventus vigore litterarum hujusmodi parochialis ecclesie predicte ac fructuum et redituum ejusdem corporalem possessionem sitis consecuti; et quia in donatione hujusmodi authoritas sancte sedis apostolice non intervenit, dubitetis donationem eandem et inde secuta viribus non subsistere et in futurum posse inquietari. Quare nobis supplicari fecistis, vobis super hoc de opportuno remedio providere, easque donationem, translationem et collationem sic ut premittitur, factas confirmare et approbare dignaremur; nos supplicationibus vestris hujusmodi inclinati cupientes pacem et tranquillitatem vestram, ne possitis premissorum occasione in futurum molestari quo-

vis

vis modo, authoritate legationis nostre translationem, collationem et donationem parochialis ecclesie predicte ac ipsius confirmationem, defectus, siqui forsan intervenissent, supplentes majori sedis apostolice munimine confirmandas et approbandas duximus et tenore presentium, sine tamen alicujus, cujus quomodolibet interesse possit, prejudicio confirmamus et approbamus, vobisque indulgemus, ut vos Abbas et successores vestri pro tempore Abbates possitis dicta parochiali ecclesia per cessum vel decessum moderni ipsius possessionis vacante et deinceps perpetuis futuris temporibus ipsa rectore suo carente seu vacante, in ea unum probum, idoneum, secularem vel regularem ponere, inducere et investire toties, quoties opus et vobis visum fuerit expedire, et sic ecclesiam ipsam regi et gubernari, quod tamen cultus divinus et cura animarum non negligatur. Volumus etiam, quod vos episcopalia jura solvere et alia onera consueta ratione dicte ecclesie teneamini pro tempore integre supportare. Insuper ex nunc irritum decernimus et inane, si secus super his à quoquam quavis simili aut inferiori authoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Datum Confluentie nostro sub sigillo anno à nativitate Domini millesimo quadringentesimo, septuagesimo quarto, quarto decimo kalendas Augusti, pontificatus sanctissimi in Christo patris et Domini nostri Dni *Sixti* divina providentia Pape *quarti* anno tertio.

Qualiter *Gerardus* præpositus ecclesiæ *S. Simeonis* Trevirensis ecclesiam prædictam in manus ejusdem capituli erga annuam pensionem anno

MCLXX-

MCLXXXVIII resignaverit, vid. apud ill. *Hontheimium T. 1. hist. Trev. dipl. p.* 616.

Item in vigilia nativitatis B. Marie V. hora misse in Schierstein *plebanus procurabit de mane solemniter et campanator dat minam avene. It. universitas ibidem dat duodecim soll. & unum grossum scriptori. It. datur unus florenus. It. quindecim soll. pro cathedratico dantur ibidem.*

Eadem die in vesperis in Dozenheim. *Commissarii ibi habent duas procurationes vespere & mane. Campanator dat unam minam avene, caupo unum grossum, & molitor unum grossum. It. universitas ibidem dat triginta soll. & unum grossum scriptori, porro dantur duo floreni, duo quartalia vini & duo grossi scriptori. It. quindecim soll. pro cathedratico. It. molitor ibidem dat duos cappones. Item unum quartale vini dat universitas ad mensam synodalium.*

§. VII.

Item in crastino nativitatis B. Marie V. hora misse in Erbenheim, *ibi nulla est procuratio. Commissarii tenent scabinum & fabros in expensis. Campanator ibidem dat unam minam avene, molitor duos cappones & unum grossum, caupo unum grossum. Item universitas ibidem dat duodecim soll. & unum quartale vini, unum grossum scriptori & unum saccum avene & ultra. Porro datur ibidem una marca. Item quindecim soll. pro cathedratico.*

Eadem die in Birgstat *in vesperis. Commissarii habent ibi duas procurationes solemnes. It. univer-*

ſitas ibidem dat decem & octo torneſes & unum quartale vini & unum groſſum ſcriptori. It. univerſitas in Rambach *dat duodecim ſoll. & eſt filia pertinens in* Bürſtat. *It. dantur quindecim ſoll. pro cathedratico.*

Sequenti die hora miſſe in Clopheim. *Commiſſarii habent ibi duas ſolemnes procurationes. Item univerſitas dat unum florenum, unum quartale vini & unum groſſum ſcriptori. It. dantur quindecim ſoll. pro cathedratico. It. molitor dat duos cappones & unum groſſum, caupo dat unum groſſum, campanator dat unam minam avene.*

Item eadem die in veſperis in Ickſtatt. *Commiſſarii ibi habent duas procurationes. It. univerſitas ibidem dat unum florenum, unum quartale vini & unum groſſum ſcriptori. Item dantur quindecim ſoll. pro cathedratico.*

It. molitor dat duos cappones, unum groſſum, campanator dat unam minam avene & unum groſſum.

XL.

Dotatio altaris S. Martini in ecclesia parrochiali villæ Igſtatt.

Judices ſancte Maguntine ſedis preſentium litterarum tenore recognoſcimus et conſtare cupimus univerſis tam preſentibus quam futuris, quod coram nobis perſonaliter conſtituta honeſta matrona *Catherina*, ſoror quondam *Anzonis* ſacerdotis dicti *unter der ſtegen*, matura deliberatione prehabita et pia mota affectione, quam ſe habere dicebat ad cultum divinum exercendum et complendum, interveniente gratia Spiritus Sancti in altari ſtructo in eccleſia parrochiali ville *Igeſtatt* et conſecrando in honorem beatorum *Martini* Epiſcopi et *Katherine* virginis pro reme-

me-

medio ac salute sue, parentumque suorum, aliorumque benefactorum suorum animarum bona sua infra scripta sita in villa et terminis jam dicte ville *Igestatt* et ad hoc generaliter omnia et singula sua bona mobilia et immobilia quesita et non quesita quocumque nomine censeantur, que nunc tenet et possidet ac in futurum tenebit et possidebit in villa et terminis ville *Igestatt* supra tacte, reservato tantum ad vite sue tempora usufructu bonorum eorundem ad perpetuum sacerdotale beneficium infrascripta predia et altare erigendum cessit et donavit ac in his scriptis donat, donatione inter vivos perfecta et irrevocabili, adhibitis et servatis circa hec solemnitatibus consuetis et debitis, in statutis sacri provincialis concilii Moguntini comprehensis atque factis; nam eadem *Katherina* inter cetera tactis sacro sanctis Dei reliquiis juramentum nobis sibi hoc deferentibus prestitit corporaliter, se prescriptas cessionem et donationem non fictam, non simulatam, nec causa mutandi judicium factam esse, eamque etiam ullo tempore ob quamcunque causam revocare publice vel occulte per se vel per alium non velle sed simpliter se ipsam fecisse sine fraude qualibet atque dolo; principaliter tamen et ante omnia in hoc dicte *Katherine* donatricis resedit voluntas et in his scriptis hoc vult et ordinat, quod hujusmodi beneficium, ut profertur, de novo erigendum et de bonis pretactis instituendum seu dotandum primo habeat et possideat, occupet et officiet *Johannes* quondam *Emrigonis* dicti *Wise* de *Maguntia* et sibi de ipso absque aliqua difficultate provideatur. Postquam vero id ipsum beneficium per ces-

sionem vel decessum dicti Johannis vacare contigerit, predicta *Katharina* similiter statuit et ordinavit ut in antea perpetuis temporibus idem beneficium devolvatur et spectet ad collationem, provisionem, presentationem et quamcunque aliam dispositionem religiosarum Dominarum Abbatisse et conventus sanctimonialium monasterii veteris Celle in *Maguntia* et communiter de eodem beneficio per ipsas dominas seu moniales provideatur idoneo sacerdoti vel alii clerico digno et ad hoc apto, qui ex tunc infra spatium unius anni ad sacerdotium valeat atque velit promoveri, dolo et fraude in premissis omnibus penitus extirpatis. Situs autem bonorum de quibus superius fit mentio, talis existit . : : : In quorum omnium testimonium, robur et evidentiam ampliorem nos judices sancte Maguntine sedis prescripti sigillum nostrum ad preces et instantias a supra scripta *Katherina* nobis factas ex certa scientia duximus presentibus appendendum. Actum anno Domini MCCCXXXVIII idibus Maii presentibus honestis viris et discretis Domino *Henrico* dicto *Fingerhuth* canonico ecclesie *S. Marie ad gradus* Mog. *Nicolao* dicto *Beseler* vicario Moguntino, *Arnoldo Meygir* sacerdote de *Pinguia* pastore in *Aspisheim*, *Nicolao* de *Polary* advocato, *Ludewico* de *Ameneburg*, et *Heinrico* de *Nussia* notariis sedis predicte pro testibus ad premissa vocatis pariter et rogatis.

XLI.

Præsentatio ad prædictum altare

Venerabili viro Domino Dno preposito ecclesie sancti *Petri* extra muros Mogunt. seu ejus officiali vel ipsius vi-

vices gerenti, *Margaretha* Abbatiſſa et conventus Monialium *veteris celle Maguntie* quidlibet poterint venerationis et honoris. Ad beneficium altaris ſancte *Katherine* virginis ecclefie parrochialis ville *Igeſtat* dicte Mag. dioc. vacans ad preſens per reſignationem ſeu dimiſſionem *Georgii de Rockenberg* noviſſimi poſſeſſoris ejusdem, cujus collatio ſeu proviſio ad nos Abbatiſſam et conventum dignoſcitur pertinere pleno jure; *Johannem de Guckenberg* preſentandum duximus, cui idem altare propter Deum pure contulimus et conferimus libere per preſentes, ſupplicantes humiliter et devote, quatenus ipſum de dicto altari inveſtire dignemini, prout veſtrum requirit officium, adhibitis ad hoc etiam premiſſis ſolemnitatibus debitis et conſuetis. Datum noſtro ſub ſigillo anno Domini MCCCXC IX. pridie idus Aprilis.

XLII.

Alia preſentatio ad idem altare.

Venerabili et circumſpecto viro Domino prepoſito ecclefie ſancti *Petri* extra muros Magunt. aut ejus officiali. *Anna* Abbatiſſa et totus conventus ſancte *Bilhildis* monaſterii *veteris Celle* Maguntie quidquid poterimus in orationibus devotis et reverentiis. Ad altare ſancte *Catharine* virginis et martyris ſitum in parrochiali eccleſia in *Igeſtat* Mag. dioc. vacans ad preſens per liberam reſignationem honorabilis viri Domini *Conradi Ros* cuſtodis et canonici eccleſie ſancti *Stephani* Maguntie ejusdem ultimi et noviſſimi rectoris, cujus collatio, preſentatio, proviſio ſeu quevis alia diſpoſitio, quoties ipſum vacare contigerit, ad nos et conventum noſtrum ſpectare et pertinere

dignofcitur ac fpectat et pertinet, difcretum *Johannem Goftenhöfer* clericum Maguntinum tanquam habilem et idoneum veftre reverentie duximus prefentandum et prefentamus in Dei nomine per prefentes rogando, una cum dicto prefentato, quatenus ipfum ad dictum altare inftituere et inveftire dignemini, fibique de ejusdem fructibus, redditibus et proventibus provideri faciatis adhibitis circa hec folemnitatibus debitis et confuetis. In cujus rei teftimonium figillum noftre Abbatie duximus prefentibus appendendum. Datum anno Dni millefimo quadringentefimo quinquagefimo feptimo die lune tertia menfis Octobris.

XLIII.

Collatio fæpe dicti altaris in Igftatt.

In nomine Domini amen. Anno à nativitate ejusdem millefimo, quadringentefimo feptuagefimo quinto, indictione octava, die vero lune nona menfis Octobris, hora vefperarum vel quafi, pontificatus fanctiffimi in Chrifto patris et Domini noftri Dni *Sixti* divina providentia Pape *quarti* anno quinto coram venerabili et religiofa Domina *Metza* Abbatiffa monafterii *veteris Celle* intra muros Moguntinos meque notario publico ac Prioriffa aliisque fanctimonialibus et profeffis ejusdem monafterii ibidem prefentibus perfonaliter conftitutus honorabilis vir Dominus *Ruffus Coppenbach* de *Odernheim* presbyter Mog. dioc. principalis predicti et palam pro certo affeverans et dicens quod altare *S. Katherine* in villa *Igftatt* dicte Mog. dioc. quod quondam *Joannes Goftenhöfer* dictus *Wolber* habuit et in pacifica et quieta poffeffione vel quafi poffedit, per ipfius Joannis liberam renunciationem vaca-

vacare nunc incepisset, ad presens, quodque altare coram providus vir *Henno Gostenhöfer* dictus *Walber* pater carnalis dicti *Eckermund* ac ejusdem assertus procurator ibidem presens omneque jus dicto *Joanni* filio suo ad illud quomodolibet competens sive competiturum, in ejus manus supradicte Domine *Metze* Abbatisse cessit et renuntiavit asserens et dicens ac bona fide loco juris jurandi affirmans, quod in cessione et renuntiatione predicta non interveniat nec intervenerit fraus, dolus ac aliqua simoniace pravitatis labes vel corruptela; quam quidem cessionem et renuntiationem dicta domina *Metza* Abbatissa acceptavit et ratam ac gratam habuit; quo facto dictus Dominus *Ruffus* prelibatam Dominam Abbatissam *Metzam* tanquam collatricem dicti altaris humiliter supplicavit et petiit sibi dictum altare modo consueto conferri pure et simpliciter et propter Deum dare ipsumque ad altare supra dictum per suas patentes litteras velit venerabili viro Domino preposito ecclesie sancti *Petri* extra muros Mog. vel illius officiali, ad quos institutio dicti altaris, ut similiter asseruit, spectaret et pertineret, presentare dignaretur; memorata tunc Domina *Metza* Abbatissa supplicationibus dicti Domini *Ruffi* annuens prestito prius per eum ad mandatum dicte Domine Abbatisse juramento librum in manibus tenentis flexis genibus in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti pure simpliciter et propter Deum contulit ac ipsum ad illud presentavit, prout in quadam presentatione pergamenea conscripta et sigillo dicte Domine Abbatisse munita et sigillata plenius continetur. Acta sunt hec *Moguntie* in diversorio *veteris*

Celle

Celle supradicte, anno indictione, die, mense, hora et loco supra dictis coram testibus ad id requisitis. *Wentzelaus Statzhuber* clericus Ratisbonensis dioc. publicus imperiali auctoritate notarius loco protocolli ac instrumenti publici manu mea propria hoc scripsi ac subscripsi omnibus personaliter interfui.

Sequenti die hora misse in Nortenstat, *ibi nulla est procuratio, sed caupones faciunt scabinis procurationem et campanator dat unam minam avene. It. universitas ibidem dat duos florenos, duo quartalia vini & duos grossos scriptori. It. dantur quindecim soll. pro cathedratico. It. universitas in* Medenbach *dat unam libr. hll. unum quartale vini et unum grossum scriptori et est una filia. It. universitas in* Wedelsassen, *que est filia dat duodecim soll. medium quartale vini & unum grossum scriptori. It. molitor ibidem dat duos cappones & unum grossum.*

An. MCXLV *Henricus* Archiepiscopus præsente Archidiacono *S. Petri* preposito consecrat ecclesiam in *Witelesassen*, eaque ordinat, que respiciunt ecclesiam matricem *Nordenstat* videlicet: ut in pascha, pentecoste et in nativitate domini baptismum et cetera divina agenda et sepulturam in matrice ecclesia, sicut prius, per omnia observent (incolæ in *Wildesassen*) nisi quos suprema necessitas vel ad sepeliendum vel ad baptizandum urget in rogationibus etiam cum reliquiis Sanctorum more suo devote ad eandem matrem suam procedant. Synodis et capitulis Archidiaconi, sicut juris est, subjecta sit, et dum necessitas exigit, baptizandi et sepeliendi inibi facultatem

tem

tem habeant integrum diploma vide apud de *Gudenus Tom.* 1. *pag.* 174. quod, cum varia contineat illius ævi disciplinam quæ illustrant, probe notari meretur.

XLIV.

S. Sifridus Dei gracia sancte Maguntine sedis Archiepiscopus sacri imperii per Germaniam Archicancellarius fidelibus suis *F.* ac fratribus ejus de *Aschebur-nin* salutem in Domino. Quia variis impediti causam que inter capitulum Maguntinum ex una parte et vos ex altera super jure patronatus ecclesie in *Nordenstat* vertitur decisioni nostre per compromissum partium fidei impositione firmatum commissam terminare non possumus, dilecto nostro Abbati de *Ebberbach* duximus committendam, sicut nos rogastis mandantes eidem, quatinus eam secundum formam nobis injunctam examinans previa ratione decidat, faciens nichilominus quod decuerit per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Datum *Pinguis* VIII. idus Aprilis pontificatus nostri anno decimo.

Lis super jure patronatus ecclesiæ in Nordenstat examinanda committitur Abbati in Eberbach.

Eadem die in vesperis in Delckenheim *ibi nulla est procuratio, sed commissarii vivunt de bursa dominorum suorum. It. universitas ibidem dat decem & octo tornenses, unum quartale vini & unum grossum scriptori. It. dantur quindecim soll. pro cathedratico. It. campanator dat unam minam avene. It. molitor ibidem dat duos cappones & tres soll. It. caupo dat unum grossum.*

An. MCCXCIX *Gerhardus* Arch. Mog. parochialem *Delckenheim* univit sacello *S. Georgii* in valle sub

castro *Eppenstein.* Unionem ratam habuit prepositus *S. Petri.* Vid. *Joann. spicil. pag.* 328 & 344.

Sequenti die hora misse in Walla. *Commissarii ibi habent duas procurationes valde solemnes. Item universitas dat tres florenos duo quartalia vini & duos grossos scriptori. It. quindecim soll. dantur pro cathedratico. It. campanator dat unam minam avene. It. ibidem sunt tres molitores, quilibet dat duos cappones & duos grossos. It. caupo ibidem dat unum grossum.*

XLV.

Presentatio ad altare S. Petri in Wallawe.

Nos *Johannes Jacobus Leyst* decretorum doctor Decanus totumque capitulum ecclesie beate *Marie virginis ad gradus* Maguntin. venerabili Domino preposito ecclesie sancti *Petri* extra muros civitatis Maguntinensis aut ejus officiali quidqnid poterimus reverencie et honoris. Ad altare sancti *Petri* olim capella *superioris* ville Wilbach et nunc propter ejusdem capelle devastationem ad villam *Wallau* translatum et inibi situm per obitum honorabilis Domini *Conradi Hambach* presbyteri Maguntinensis diocesis dicti altaris novissimi possessoris in presenciarum vacans cujus collatio presentatio seu quevis alia dispositio ad nos vacationis tempore pleno jure spectare et pertinere dinoscitur vobis discretum et honorabilem Dominum *Henricum Wenz* plebanum in *Marxheim* et presbyterum Magunt. dioc. tanquam habilem et idoneum presentandum duximus et in his scriptis presentamus, supplicantes una cum eodem presentato quatenus eundem in et ad dictum altare instituere

et

et investire aliaque sibi prout vestrum spectat ad officium, impendere dignemini adhibitis circa hec solemnitatibus debitis et consuetis. In quorum fidem sigillum nostri capituli quo ad causas utimur, presentibus duximus appendendum. Datum *Maguntie* die veneris decima sexta mensis Aprilis anno Domini millesimo quingentesimo decimo octavo.

Anno MCCCCXCIX, die vigesima sexta Octobris *Bertholdus* Arch. Mog. Georgio Heylmann commisit negotium permutationis beneficiorum Jacobi Pistoris de Itstein plebani in Wallauwe et Johannis Sartoris de Kidderich altaristæ S. crucis in ecclesia S. Gangolffi litteræ datæ sunt in oppido Amorbach.

XLVI.

Alia presentatio ad idem altare.

Nos *Johannes Jacobus Leyst* decretorum doctor Decanus totumque capitulum ecclesie beate *Mariae virginis ad gradus* Mogunt. venerabili Domino preposito ecclesie sancti *Petri* extra muros civitatis Mogunt. aut ejus officiali quicquid poterimus reverentie et honoris. Ad altare sancti *Petri* olim in capella *superioris* ville *Wylbach* et nunc propter ejusdem capelle devastationem ad villam *Wallawe* translatum et inibi situm per obitum honorabilis Domini *Heinrici Wenntz* presbyteri Magunt. diocef. dicti altaris novissimi possessoris in presentiarum vacans, cujus collatio, presentatio seu quevis alia dispositio ad nos vacationis tempore pleno jure spectare et pertinere dinoscitur vobis discretum *Mathiam* de *Sara-Castro* clericum Treverensis diocef. tanquam habilem et ydoneum

presentandum duximus et in his scriptis presentamus supplicantes una cum eodem presentato, quatenus eundem in et ad dictum altare instituere et investire, aliaque sibi prout vestrum spectat ad officium impendere dignemini adhibitis circa hec solemnitatibus debitis et consuetis. In quorum fidem sigillum nostri capituli, quo ad causas utimur presentibus duximus appendendum. Datum *Moguntie* die veneris vicesima octava mensis Augusti anno Dni millesimo quingentesimo vicesimo octavo presentibus ibidem honorabilibus viris dominis *Johanne Fischer*, vicario supradicte ecclesie beate *Marie* et *Jacobo Pellificis* plebani in *Lüttershausen* testibus.

Joannes Götzlinger notarius, scripsit.

Item eadem die in vesperis in Massenheim. *Pastor ibidem procurabit commissariis. It. universitas dat unum libr. hll. unum quartale vini, unum grossum scriptori. It. dantur quindecim soll. pro cathedratico. It. campanator dat unam minam avene. It. caupo dat unum grossum.*

An. DCCCCIX, ecclesia in *Massenheim* cessa est *Hattoni* Arch. Mog. ab Abbate Fuldensi erga locum *Salchimunstere.* Notari meretur diploma cessionis, in quo villa *Massenhelm* in comitatu *Cuningishuntra* sita memoratur. De *Guden. T.* 1. *p.* 347.

Ipsa die S. Michaelis *equitant de* Moguntia *versus* Blidenstatt *ad plebanum ibidem, qui illo servo procurabit; de qua curatione commissarii solvunt ex consuetudine duas partes et plebanus tertiam partem & in*

cra-

crastina hora misse celebratur synodus, ubi conveniunt plures ville ad illam spectantes, ut patebit infra & dant unam summam avene, sicut manifestabunt ibidem scabini. Finita synodo Dominus Abbas & conventus procurabunt solemniter commissariis & plebanis & aliis presbyteris, campanatoribus & fabris. Ibi una est mola spectans ad Dominum Abbatem de qua nihil postulamus propter reverentiam, quam solet exhibere Dominis in vectura & in ministrando eis avenam que eis cedit ibidem & in Breidhart.

Et eadem die equitant versus Breidhart *ibidem pernoctando.*

Sequenti die hora misse celebratur synodus in Breidhart, *ubi quam plures ville conveniunt ad illam spectantes, facientes sua consueta, uti moris est, ut infra patebit; ubi etiam scabini faciunt relationem de avena cedente ibidem, de qua cedit tertia pars pastori. It. quilibet mechanicus dat denarium & scabini petunt quilibet denarium, pro quo remittuntur ad mechanicos & notandum est, quod a domino comite habent in recompensam unum malterum frumentorum & duo quartalia vini & universitas ibidem solet ministrare album panem valoris sex denariorum & scapulum à porco valoris sex denariorum & duo quartalia vini. It. universitas in* Blidenstatt *unum malterum avene. It. tres mine cum dimidia in* Sizenhan. *It. unum malterum avene in* Olla. *It. unum malterum avene in* Hayn. *It. unum malterum avene in* Lydebach. *It. medium malterum avene in* Mackenberg. *It. unum malterum avene in* Wehen. *It. unum malterum avene in* Stryntze *Margarethe. It. unum malternm avene*

in Michelnbach. *It. dimidium malterum avene in* Wünsbach. *Et sciendum est, quod tertia pars illorum frumentorum cedit pastoribus & plebanis ibidem. It. quindecim soll. pro cathedratico dantur in* Blidenstatt. *It. universitas in* Breidhart *dat unum malterum avene & sex denarios facientes quatuordecim hllr. It. universitas in* Holzhusen *dat unum malterum avene & sex denarios. It. universitas in* Steckenroth *dat unum malterum avene & sex denarios. It. universitas in* Born *& in* Rofsfelden *dat unum malterum avene & tres denarios. It. quindecim soll. dantur in* Breidhart *pro cathedratico.*

Item feria secunda post Galli *in* Kirchberg *ibi nulla est procuratio, sed tres solidi denariorum cedunt ibidem commissariis. It. cathedraticum non datur.*

Item eadem die in vesperis in Bergen *ibi nulla est procuratio, nisi ex benevolentia. Ibi datur cathedraticum. It. universitas ibidem dat sex libr. hll. duo quartalia vini & duos grossos scriptori. It. universitas in* Seckenbach, *que est filia in* Bergen, *dat triginta soll. unum quartale vini & unum grossum scriptori. Notandum, quod quilibet molitor dabit de qualibet rota duos cappones & unum grossum commissariis. Quilibet faber dat quatuor babata cum gumphis per ambas sedes ubicunque morantur per terminos prepositure. Quilibet caupo dat grossum commissariis & alias ut supra. Quilibet mechanicus dat tres hll. vel duos commissariis & alias juxta excessum eorum.*

Commissarii recipiunt violationes festorum, prout consuetum est in terminis et hoc, si ita erit conventum cum Dominis de capitulo ecclesie S. Petri *extra muros Moguntinenses.*

§. VIII.

§. VIII.

An. MCCXI, *Henricus* et *Robertus* comites de *Nassauwe* pro sua suorumque parentum salute ad honorem D. N. I. C. nec non sanctissime terre, quam pedes ejus calcaverunt, tradidere beate et gloriose semper virgini Dei genitrici *Marie de domo Theutonica* transmarina jus patronatus ecclesie in *Wiscbaden*, ut magister prefate domus et fratres in ea Christo famulantes ipsam veri pastoris nomine possideant in perpetuum et divinum in ea ministerium populo provideant. *Gud. T.* 3. *p.* 1078. Jus patronatus ecclesiæ in Wisbaden.

An. MCCXIV, *Fridericus* Romanorum Rex, ad quem prædicta ecclesia jure proprietario pertinuit, hospitali Theutonico donavit et supra fatam traditionem regia auctoritate confirmavit. *Gud. T.* 3. *p.* 1080.

An. MCCXVIII, *Sifridus* Arch. Mog. piam donationem ecclesiæ in *Wisbaden* hospitali Theutonico Jerosolymitano factam confirmat. Charta desuper idibus junis data inter alia hæc continet: ea propter donum ecclesie antedicte, sicut ab illustrissimo rege prefato pie ac salubriter noscitur esse collatum, gratuite duximus approbandum, idemque auctoritate metropolitica confirmamus, statuentes ut in ecclesia ipsa perpetui ministrent pastores, tali eis stipendio assignato, quo decenter valeant sustentari et tam dyocesano quam archidiacono jura exsolvere debito et consueta. Curtis vero dotalis cum omnibus decimis majoribus et minutis absque diminutione qualibet serviet usibus infirmorum, quibus providet hospitale. *Guden. Tom. I. p.* 457.

XLVII.

XLVII.

Documenta ecclesiæ in Wiſebaden de cambio facto inter dominam Jutham & fratres Theutonicos.

Frater *Hermannus* hoſpitalis ſancte *Marie* domus Theuton. Jeroſolimitani miniſter humilis omnibus fidelibus in perpetuum: In nomine Domini noverint univerſi, quod ex quo ad domum Dei in cultu religionis amplius dilatandum nobili fœminæ ſorori *Juthae* de Dorndorf juxta pium voluntatis ſuæ propoſitum, monaſterium ſanctimonialium in loco qui nunc dicitur *Vallis S. Eliſabeth* conceſſimus inchoare, ne propter bona ſua, quæ late diſtabant, diſpendium paterentur, forſitan et defectum de fratrum noſtrorum conſilio pro ſuis bonis tantundem de bonis noſtris in locis vicinioribus juſta æſtimatione taxatis permutationis titulo duximus aſſignandum, bona autem ipſius iſta fuerunt: in *Buslar* et in *Casle* pro quibus et dedimus decimam in *Wiſebaden*, et bona alia, quæ ad domum Confluentinam noſtri ordinis pertinebant, quorum redditus ad quindecim marcas annis ſingulis computantur. Item bona in *Guntersblume*, ad octo marcarum redditus annuatim. Item in *Wickere* bona, quæ fuerant fratris *Gerhardi* de *Diere*, quæ ſolvunt ſimiliter per annos ſingulos octo marcas. Item in *Hambach* ad tres marcas, et in nova curia ad duas marcas ei relinquimus annuatim; Inſuper habet ipſa de bonis propriis in *Derne* decem marcarum redditus annuatim. Teſtes hujus rei ſunt frater *Henricus* de *Honlo*, tunc habens in Theutonia vices noſtras frater *Conradus* quondam Lantgravius, frater *Rudpertus* de *Naſſou*: frater *Henricus* de *Ybach*: frater *Conradus Rubſame*: frater *Conradus* de *Oſterna*: frater *Volbertus*,

tus, et alii quam plures. Acta ſunt hæc anno Domini MCCXXXVII, in circumciſione Domini.

XLVIII.

Compoſitio controverſiæ inter nobilem Dominum Adam de Wiſebaden & conventum in Diffendall.

Gerhardus Comes de *Dier*, *Godefridus* de *Biegen*, *Sifridus* de *Vrowenſtein* Marſcalcus, et frater *Gerhardus* humilis proviſor in *Diffendall*, ad notitiam tam præſentium quam futurorum pervenire deſideramus, quod controverſia et cauſa, quam habuit Dominus *Adam* nobilis de *Wiſebaden*, contra conventum et eccleſiam in *Diffendall* ſuper prediis et bonis hereditatibus, quæ *Theodericus* olim ſcultetus in *Wiſebaden*, cum conſenſu uxoris ſuæ *Paulinae* dictæ eccleſie legaverat, ſpecialiter quoque de uno manſo, et bonis *Theoderici* ſemiclerici et omnibus bonis, quæ præfata eccleſia poſſedit, per arbitrium proborum virorum et amicabilem compoſitionem penitus fuit deciſa, et ſopita, ita quod jam dictus Dominus *Adam* libere, et abſolute renuntiavit omnibus actionibus et cauſis, quas egerat contra prædictam eccleſiam ut autem ipſum arbitrium in perpetuum ratum, et firmum permaneat, ad petitionem honeſtorum virorum conventus memoratæ eccleſiæ in *Diffendall* contulit domino *Adae*, et heredibus ſuis in quolibet campo in *Wiſebaden* ſex jugera agriculturæ, perpetuo ab ipſo et hæredibus poſſidenda, quorum ſumma conſiſtit in XVIII. jugeris ſi vero quiſpiam auſu temerario pactum præſcriptum, occaſione domini *Adae* infringere, ſeu ipſam eccleſiam pro eisdem bonis impetere attemptaverit; Dominus *Adam* propriis ſuis expenſis et laboribus ſine diſpendio damno eccleſiæ prælibatæ

tollere tenebitur. In hujus igitur facti memoriam, præsens scriptum cum sigillorum nostrorum munimine dedimus prænominatæ ecclesiæ in *Diffendall* corroboratum, testes siquidem hujus rei sunt; *Petrus* de *Vernen*, *Heinricus Franco*, *Ulbertus* de *Sunnenberch Budo* filius suus, *Fridericus* filius *C.* de *Rudensheim Arnoldus* de *Cleberch*, *Simon* de *Rudensheim; Nicolaus* de *Scarpenstein*, *Ruggerus* frater ipsius; *Cunradus* de *Kunegestein: Henricus* de *Scherstein: Wigandus Mulich*; *Rupertus* advocatus; *Marquardus* advocatus, milites *Bertoldus Kunechin* scultetus *Keppechinus* et scabini: *Wolframus Wigandus, Anshelmus, Heinricus* de *Birgestat*, et scabini in *Wisebaden.* Item *Heinricus* scultetus de *Birgestat*, *Gisbertus* scultetus de *Erbenheim*, et alii quam plures, tam milites, quam rustici. Actum anno Domini MCCXLVIII. III idus Februarii in cimiterio ecclesiæ beati *Mauritii Wisebaden.*

Anno MCCLXXXVI jura in *Wisebaden* exercenda hactenus inter *ordinem Theutonicum* et monasterium in *Tiefenthal* contentiosa per arbitros utrimque selectos definiuntur sic, quod jus patronatus alternis vicibus exerceatur ab utraque parte præsentando clericum sacerdotem; aliis super permutatione decimæ et aliorum bonorum olim ordinatis in suo robore perpetuo duraturis. Capella ibidem sita cum omnibus redditibus ad ipsam pertinentibus, sicut olim extitit, sic deinceps remaneat in dispositione Abbatissæ et conventus sanctimonialium. *Gud. T.* 4. *p.* 955.

XLIX.

XLIX.

Nos frater *Lutherus* commendator, cæterique fratres domus Theutonice sancte *Mariae* in *Franckfort*, universis, præsens scriptum visuris salutem in Domino sempiternam ad hoc scribuntur pia gesta hominum, ut bene vivendi fidelibus dent exemplum. Noverint igitur præsentium inspectores, quod *Elisabeth* relicta bonæ memoriæ quondam *Conradi* dicti *Colbe* civis Moguntinensis, ob sui mariti jam dicti anime remedium, et ob sui ipsius tam corporis quam anime felicitatem domui nostræ in *Sachsenhusin* contulit centum et viginti marcas Coloniensium denariorum cum quibus comparavimus undecim mansos, cum omnibus attinentiis suis in *Ekinheim* sitos, erga Dominum *Wernherum* de *Minzinberg*, salvo tamen jure, et redditibus, et ab antiquo, pauperibus hospitalis domus nostræ prædictæ a Domino *Cunone* de *Mizinberg*, videlicet, centum et decem octalibus, siliginis sunt, perpetuo absque omni alienatione sive venditione, qualibet instituti. Ita quod de proventibus, qui ultra redditus centum et decem octalium de eisdem mansis, ac eorum attinentiis cedere poterunt, procurabimus perpetuo sacerdotem, et apud nostram domum mansurus in capella nostra beatæ *Elisabeth*, ad minus bis in qualibet ebdomada, nisi impedimentum legitimum infirmitatis, sive auræ non obstiterit, missam defunctorum, pro antedictis *Conradi* & *Elisabeth* memoria celebrabit, et in aliis missis sepedictorum *Cunradi*, & *Elisabet* memoriam faciet, per collectam tali autem conditione adjecta, quod occasione hujusmodi sacerdotis consuetus apud nos non minuatur numerus

De conditione, qua monasterium in Disfenthall accipere possit bona pertinentia ad domum Theutonicam, in Ekinheim.

ſacerdotum imo quod ad minus duo apud nos permaneant in divino officio, ut dictum eſt, ſervituris inſuper de bonis predictis lampadem, diebus ac noctibus arſuram in eccleſia noſtra extra chorum, ante imaginem beatæ *Mariae* virginis pro animabus dictorum *Cunradi*, et *Eliſabet* procurabimus in æternum quod ſi hæc omnia prætaxata non fuerint obſervata monitione tamen dimidii anni cum dictis literis nobis factas volumus et ſponte eligimus, ut redditus ſive proventus dictorum bonorum cum prælibata pecunia comparati, integraliter cedant monaſterio in *Diſſendall*, ſine noſtra contradictione qualibet vel offenſa. Ad hæc autem obſervanda, de conſenſu et licentia ſpeciali, religioſi ac reverendi viri fratris *Cunradi* de *Untrewangin* præceptoris fratrum ordinis noſtri per Alemanniam, nos aſtrinximus per præſentes. Ne autem hæc per ſucceſſum temporis, aliquatenus oblivioni tradantur, præſens ſcriptum inde confectum eſt, munimine ſigilli noſtri firmatum: Actum anno Domini MCC°LXXX ſeptimo menſe Aprili in *annuntiatione beatae Virginis Mariae.*

L.

De libertate bonorum in Wiesbaden, quam conceſſit Adolphus Comes de Naſſoia.

Nos *Adolphus* Comes de *Naſſoia* preſentibus litteris publice profitendo conſtare cupimus univerſis, quod nos una cum uxore noſtra *Ymagina* et ejus voluntate permutationem fecimus cum venerabili Domina *Sophia* Abbatiſſa, totoque conventu ſanctimonialium in *Diſſenthal* ordinis Ciſtercienſis, videlicet quod ipſe ſanctimoniales predicte curiam ſuam que dicitur *zume Nuwenhove* ſitam juxta *Wehene* cum ſuis pertinentiis ſcili-

ſcilicet agris, pratis et ſilvis, exceptis hominibus cenſibus decimis et curia in *Hambach* nobis et noſtris heredibus dederint et ejusdem poſſeſſionem et dominium in nos perpetualiter transtulerint, ſicut ad ipſas notum fuit permutationis tempore pertinere. Et nos proinde bona prediƈtarum ſanƈtimonialium, que in *Wisbaden* ſita permutationis tempore habuerunt, ab omni onere exaƈtionum, precariarum et cenſuum annuorum, quæ nobis aut noſtris ſucceſſoribus debebantur, libera fecimus perpetualiter reddidimus et ſoluta, adjicientes quod ſi prediƈtis ſanƈtimonialibus in preſatis bonis aliquod damnum aut prejudicium violenter aliqualiter inferetur, nos vel noſtri heredes tale damnum vel prejudicium deponemus infra ſpatium unius anni à tempore illati gravaminis computandum aut infra jam diƈtum ſpatium de noſtris bonis in certis reditibus tantum quantum à prefatis ſanƈtimonialibus extortum fuerit refundemus, alioquin ex tunc prefate ſanƈtimoniales prediƈtam curiam *zume Nuwenhove* tanquam ipſis pro prenotatis pignori ſubrogatam ceſſante noſtro aut heredum noſtrorum omni impedimento aut obſtaculo rehabebunt, nullam penitus refuſionem expenſarum à ſepediƈtis ſanƈtimonialibus requirendo, ſi ſepediƈtam curiam variis edificiis emendatam reſignare nos oportet. In cujus rei memoriam firmiorem preſentes litteras dedimus prefatis ſanƈtimonialibus viri nobilis Domini *Gerlaci* de *Limburc* noſtri et uxoris noſtre prediƈte ſigillorum appenſionibus communitas. Huic ordinationi interfuerunt *Philippus* marſchalcus de *Frowenſtein*, *Cuno* de *Glimendal*, *Conradus Merckelinus* de *Edechenſtein*,

Ludewicus de *Vokenhoven* milites et *Johannes* Capellanus noster et alii quam plures. Acta sunt hec coram universitate de *Wisebaden* et coram dapifero *Conrado* dicto *Treffere*, *Thilmanno* sculteto et scabinis scilicet *Harcelone*, *Henrico in der Muren*, *Arnoldo* dicto *Higil*, *Bertolfo* dicto de *Aldestelen* et *Bertolfo* de *Jungestelen*, *Hildemaro* molendinario, *Hermanno* dicto *Durrenbergere* et aliis quam pluribus viris fide dignis. Datum anno Domini M°CC°LXXX. v° kal. Augusti.

An. MCCCXVI cives in *Wisebaden* in dubium vocabant, qualiter capella beatæ *Mariae* virginis ibidem per Abbatissam et conventum in *Tiessenthal* officiari deberet? Rei discussio Abbati in *Eberbach* commissa fuit, qui tale medium adinvenit, quod predictæ moniales sepefatam capellam tribus diebus per quemcunque sacerdotem ipsæ voluerint, in qualibet septimana faciant officiari. *Gud. T.* 3. *pag.* 143.

An. MCCCXXVI jus præsentandi alternativum stabilitur vid. supr. *Gud. T.* 4. *p.* 1039.

LI.

Confirmatio præcedentium literarum.

Gerlacus Dei gratia sanctæ Moguntine sedis Archiepiscopus sacri imperii per Germaniam Archicancellarius, notum esse volumus universis quorum interest vel interesse poterit in futurum, quod nos novellam plantationis hospitalis in *Wisebaden* erectam et fundatam, per nobiles viros Dominum *Gerlacum* patrem nostrum, *Adolphum*, et *Johannem* fratres nostros comites de *Nassaw*, cum consensu preceptoris ordinis sanctæ *Mariae* Theutonicorum domus in *Moguntia*,

et

et ſuorum ſubditorum, nec non Abbatiſſæ et conventus ſanctimonialium in *Diſſendall* patronorum parochialis eccleſiæ opidi *Wiſebaden* prædicti, in præſentando alternatis vicibus ad eandem eccleſiam plebani pro nunc ibidem exiſtentis, ſub omni modo et forma, ac jure quibus dictum hoſpitale inſtitutum dignoſcitur collaudamus, approbamus, et tanquam loci ordinarius præſentibus confirmamus concedentes et liberaliter tribuentes, omnibus et ſingulis, qui eleemoſynas ſuas ad prædictum hoſpitale, cum debita devotione contulerit, auctoritate nobis a jure permiſſa, quadraginta dies indulgentiarum, quotiens hoc fecerint, in remiſſionem omnium ſuorum peccatorum. In quorum omnium et ſingulorum teſtimonium hanc præſentem literam ſigilli noſtri munimine fecimus communiri: nos quoque præceptor domus Theutonicorum prædictæ in *Moguntia* de conſenſu noſtrorum ſubditorum: ac Abbatiſſa et conventus in *Diſſendal* patroni, ut præmittitur parochialis eccleſie prædictæ in ſignum, et memoriam noſtri conſenſus adhibiti, in fundatione, et erectione hoſpitalis antedicti, dum tamen hæc in præjudicium ejusdem eccleſie minime extendantur, noſtra ſigilla appendimus huic literæ, in robur et memoriam omnium præmiſſorum. Data feria tertia poſt dominicam palmarum: anno M°CCC°LIII.

An. MCCCCLXV charta prodiit, quæ denuo agit de jure patronatus parochiæ in *Wisbaden* ſpectante ad domum ordinis Teutonici Mogunt. quod ejusdem ordinis magiſter *Udalricus* de *Lentersheim*

tran-

tranſtulit in *Adolphum* Arch. Mog. et *Joannem* Com. *Naſſov.* eo tamen pacto ut ſalvis juribus cæteris alternative illud cum parthenone *Tieffenthal* exerceant. Congregationem ſacerdotum ſibi propoſitam, qualis in *Widenbach* (vid. ſupr. *Königſtein*) Coloniæ extat ſic inſtituant, ut, ſi hæc ſucceſſu careat, re tanquam infecta jus præſentandi ad priorem redeat Dominum. *Gud. T.* 4. *p.* 380.

LII.

Dotatio altaris S. Michaelis in Wiſsbaden.

Sapienter agit, qui mortem, cujus adventu nichil certius eſt, hora autem ejus nichil incertius reperitur, nititur bonis operibus prevenire, ſciant ergo cuncti preſentes et futuri, quod ego *Betheidis* relicta quondam *Thi* dicti *Hud* militis pie memorie, non immemor ſalutis anime meæ in honorem Jeſu Chriſti ſanctiſſime matris ejus *Mariae* virginis et beati *Michaelis* Archangeli et in remedium animæ meæ, animeque predicti *Thi* mariti mei atque omnium Chriſti fidelium animarum perpetuam conſolacionem altare ſitum in *Wiſebaden* in honorem beati *Michaelis* dedicatum cum quinquaginta et ſex jugeribus terre arabilis et duabus peciis pratorum ſitis in *Erbenheim* et una area in *ſuperiori Erbenheim* ſita, que propria pecunia pro nonaginta marcis denariorum comparavi, que etiam *der Volraden Gud* nuncupantur, et ut divinus cultus eo magis augeatur dotavi et doto per preſentes eidemque altari prefata bona, ut ex ipſis perpetua miſſa ibidem ſummo mane ad conſolacionem peregrinantium et laborantium hominum devocius celebretur, donavi, legavi et perpetualiter aſſignavi

con-

condicionibus tamen intermediis que fecuntur. Primo, quandocunque dictum altare vacaverit, quod femper heredum meorum fenior ipfum conferendi et donandi præ ceteris heredibus meis liberam habebit poteftatem; adjectum eft etiam, quod fi præfatum altare fcolari ad ordines non promoto forte conferretur, debet tamen per idoneum facerdotem regi, cui etiam prefata bona omnia medio tempore debent affignari tamdiu, quo usque ille fcolaris ad ordinem facerdocii eft promotus, ne in divinis officiis defraudetur; ut autem predicta mea dotacio robur firmitatis adipifcatur et ut in pofterum maneat inconvulfa, prefentem literam figillis nobilis viri Domini *Gerlaci* comitis de *Naffowe*, religiofi viri Domini commendatoris et conventus ordinis Teuthonicorum domus in *Moguncia*, nec non Domine Abbatiffe in *Diffendal* feci communiri. Nos vero *Gerlacus* comes, Dominus commendator et Domina Abbatiffa recognofcimus antedicti, quod prefate dotacioni feu legacioni noftrum confenfum et favorem fpecialem adhibuimus et prefentibus adhibemus, ipfamque per appenfionem noftrorum figillorum, que ad rogatum memorate *Betheidis* prefentibus funt inpenfa, in nomine Domini prefentibus confirmamus. Datum anno Domini M°CCC°XXX° in die *beate Elizabeth* vidue.

LIII.

Confirmatio prædictæ dotationis.

Heinricus Dei gracia fancte Maguntine fedis Archiepifcopus facri imperii per Germaniam Archicancellarius univerfis ad quos prefentes litere pervenerint falutem in Domino. Erreccionem inftauracionem et do-

dotacionem altaris beati *Michahel* Archangeli in capella cimiterii parochialis ecclesie in *Wiscbaden* constituti, in quantum sine matricis ecclesie predicte ac cujuslibet juris alieni prejudicio facte sunt, ratas habemus atque gratas, easque in Dei nomine presentibus confirmamus; proviso quod pro ejusdem altaris beneficio tanta dos fuerit assignata, de qua unus sacerdos sustentacionem habere valeat congruentem ac alia onera sibi incumbencia supportare. Datum *Aschaffenburg* feria quinta post diem *beati Mathaei* Apostoli anno Domini M°CCC°XXXVIII°.

LIV.

Consensus Archidiaconi.

In nomine Domini amen. Officialis Domini præpositi ecclesie sancti Petri Mogunt. universis presentes literas inspecturis seu audituris et specialiter quorum interest aut interesse poterit quomodolibet in futurum salutem in Domino cum noticia subscriptorum. Humanam creaturam ymagyni et similitudini divine figuratam ipse creator misericordi pietate semper respiciens miro et multiplici sue thesauro clemencie decrevit ad vite gaudia relevare. Hinc honesta matrona *Betheidis* relicta quondam *Theoderici* dicti *Hud* militis infundente altissimo ejus menti timorem sui nominis et amorem ipsa in augmentum divini cultus nec non in remedium animarum ipsius *Betheidis* ac *Theorici* predicti atque omnium Christi fidelium perpetuum consolamen altare situm in parrochiali ecclesia in *Wisebaden* in honore beati *Michaelis* dedicatum pro officiacione unius misse ibidem perpetue celebrande dotavit; cujus dotalicium in bonis agris, re-

reditibus, cenſibus et juribus infra ſcriptis deputavit, conſtituit et ſolemniter ordinavit. Primo videlicet in villa *Erbinheim* in campo verſus *Nordenſtatt* ij juger juxta dominas de *Gotstal* of *Klopheimer wege.* Item duale infra duas villas *Erbinheim* juxta *Cunradum* militem de *Rudensheim.* Item unum juger dictum *der crumme morge* of *Delkelnheimer wege.* Item i juger prope dictum juger an der ſyte *Delkelnheimer wege.* Item i juger juxta advocatum. Item duale parum ſuperius juxta *Heinricum ſacerdotem.* Item ii jugera bi den *langen ſtrigen* juxta dominos de ſancto *Petro.* Item ij juxta viam dictam *Yſterder wege.* Item duale of der *largruben.* Item i juger uber *Wieſebeder wege.* Item i juger uber *Grunt.* It. ij juger of dem *kappus graten.* It. duale infra dominas de *Diffendal.* It. i juger juxta *Helmannum* dictum *Durne.* Item ij juger juxta *Petrum* de *Lynperg* militem. Item i juger ofme *Koſtheimer wege.* Item i juger an *Koſtheimer velde* juxta *Georgium* de *Solzbach* militem. Item i juger an *handelo* juxta fontem. Item i juger an *Yſteder velde* juxta *foſſatum.* Item i juger *an Birgeſteder velde* obir den *Birgeſtedir wege.* Item duale an *Birgeſtedir velde* juxta dominos de ſummo. Item i juger juxta *Rupertum* de *Sunnenberg* an *Birgeſtedir ſtraze.* Item duale juxta advocatum juxta ſeptem ſua quartalia. Item ij juger ubir *di Sale.* Item i juger juxta *Cunradum* de *Rudensheim.* It. dimidium juger juxta molendinum juxta ſepes. Item duale infra villas cum arboribus. Item ſuperius juxta eundem *Cunradum* ſeptem quartalia. Item prope dimidium juger. Item i juger of dem *wingarth paht.* Item i juger

ſuper eadem via. Item ij juxta eandem viam juxta Dominos ſancti *Petri*. Item VII quartalia ſupra vineis. Item i juger ubir *Salzawir weg*, juxta *Nicolaum*. Item ij juger of *Wiſebader weg* inferiori. Item i juger of *Wiſebadir velt obir grunt*. Item ij juger of der *Birgeſteder ſtraze* juxta crucem. Item ij juger juxta *Georgium* de *Solzbach* militem. Item ij juger retro vineas juxta *der Wydenhuben*. It. ij jugera of der *Birgeſteder ſtraze*. Item duale juxta dominas *de Dyffindal*. Item i juger juxta Dominas de Diffindal juxta prata. Item i juger ubir *Rinkawirweg*. It. v jugera juxta dominos de *ſancto ſepulcro*. Item duale et quartale ibi prope undir dem *Rinkawirwege*. Item dimidium juger juxta dotem eccleſie ubirm *Huſer wege*. Item dimidium juger *of Merſchirborne*. Item i juger pratorum. It. aream in ſuperiori villa ſuper ripa. Item in *Mezzcilſehe* juxta dominos de ſancto *Petro* ij jugera. Que quidem bona ipſa fundatrix pro ſua pecunia comparavit et volgariter der *Volraden gut* nuncupantur, jure collacionis miſſe ſeu beneficii pretacti ex nunc quociens et ex quacunque cauſa ipſum vacare contigerit, heredum ſuorum ſeniori omnimode reſervato, prout in aliis literis deſuper confectis plenius eſt expreſſum, requirens nichilominus eadem fundatrix et dotatrix beneficii ante dicti ſuper premiſſis omnibus perficiendis et complendis conſenſum rectoris parrochialis eccleſie predicte et noſtram licenciam et confirmacionem, prout ad noſtrum ſpectat officium humiliter ſpecialem, cujus quidem rectoris conſenſus ſua patente litera eſt habitus, cnjus tenor talis eſt: ego *Henricus* plebanus in opido *Wiſebaden* recognoſco publice per preſentes

quod

quod ad dotacionem altaris sancti *Michaelis* siti in ecclesia mea parochiali dicti opidi per Dominam *Bechtam* relictam quondam *Theoderici* dicti *Hut* militis factam et collacionem ejusdem altaris factam *Johanni* clerico dicto *Bertorn* meum consensum adhibui et presentibus consencio et ratum habeo premissa; in cujus consensus et recognicionis testimonium sigillum meum presentibus est appensum. Actum et datum anno Domini M°CCC°XXXIII° XII. kal. Augusti. Nos igitur officialis predictus sacris canonibus informati ac laudabili consuetudini Moguntine dyocesis circa premissa hactenus observate inherere volentes supplicacionem supradicte fundatricis cum adjeccione discrecionis subsequentis duximus admittendam, primo ut capellanus pro officiando missam predictam institutus ut premittitur in eadem capella missam cum notis non celebret sed legat, nisi ad hoc per rectorem parochialis ecclesie fuerit requisitus, die dedicacionis ipsius cappelle duntaxat excepta. Secundo ut oblaciones sibi ad altare provenientes rectori predicte parochie pro tempore existenti integraliter assignet. Tercio ut cum funus in eadem parochiali presens fuerit, idem capellanus ad ipsum eciam venire teneatur, cooperaturus rectori in misse solemniis et aliis exequiis, si fuerit requisitus, ut saltem ea die non celebret in capella, donec funus sit traditum ecclesiastice sepulture. Quarto quod in solemnibus festis totius anni in vigilia cujuslibet festi quoad vesperas in sequenti die quoad matutinas et ad missam cooperaturus dicto rectori, ut predicitur, nec non ad vigilias cene Domini usque in completorium diei sacre

 pasche

paſche ad ipſam eccleſiam venire ſit aſtrictus; inſuper eſt adjectum, ut articulo neceſſitatis imminente, rectore quoque eccleſie abſente vel alias infirmante idem capellanus ab eodem rectore requiſitus morientibus et infirmis penitenciam ſalutarem injungat, viaticum tranſeuntibus ad vitam amminiſtret et eis ſacri olei conferat ungcionem. Premiſſis itaque omnibus et ſingulis rite et canonice dotatis, deputatis et completis ut premittitur ac per modum ordinacionis per nos inſertis inpoſterum inviolabiliter obſervandis ea et eorum quelibet prout tacta ſunt, ratificamus laudamus et approbamus nec non prout ad noſtrum ſpectat officium in nomine Domini in hys ſcriptis et ex certa ſciencia confirmamus. In cujus rei et confirmacionis teſtimonium ſigillum officialitatis noſtre preſentibus duximus appendendum. Datum anno Domini M°CCC°XXXIV°. VI nonas Mai.

LV.

Nos *Adolphus* comes in *Naſſaw* et Dominus in *Wisbaden* venerabili viro Domino *Johanni ſerratoris* de *Itzſtein* plebano in *ſuperiori Laynſtein* quicquid honoris poterimus, ad capellam beate *Marie* virginis in campis in vineis opidi *ſuperioris Laynſtein* Treverenſis dioceſis ſitamque ad preſens per liberam reſignacionem Domini *Johannis Zaegiler* de *Budingen* noviſſimi et inmediati . . poſſeſſoris, vacat, cujus collacio, preſentacio ſeu quevis alia diſpoſicio ad nos, autoriſabilis vero inſtitucio ad vos ſpectare dinoſcitur ac pertinet vobis diſcretum virum Dominum *Dietherum Felthen* de dicto oppido *Laynſtein* clericum Treverenſis

ſis dioceſis tanquam habilem et idoneum præſentandum duximus et preſentium tenore preſentamus, hortantes quatenus dictum *Dietherum* ad prefatam capellam inveſtire et ad realem et actualem illius poſſeſſionem inducere dignemini, nec non de fructibus et proventibus ejusdem illi correſpondere faciatis, adhibitis circa hæc ſolemnitatibus debitis et conſuetis. In cujus rei evidens teſtimonium preſentes preſentationis literas ſigillo noſtro communiri fecimus et communivimus. Datum anno milleſimo quingenteſimo quarto ſexta Aprilis,

LVI.

Wir *Adolff* grave zu *Naſſaw* herre zu *Wisbaden &c.* bekennen und thun kunt offentlich mit dyſem brive, das wir uns mit dem veſten *Eberharten Vetzer* vonn *Geyspisheim &c.* gutlich und fruntlich vereyniget und vertragen haben dem almechtigen Got zu lobe und ere auch zu merung gotsdienſt umb ein altar oder capell uff dem kirchoff der pfarrkirchen in unſer ſtat *Wisbaden* ſant *Michaels* altar gnant, ſo gemelter *Eberhart* oder ſein erben haben zu verleyhen von der gerechtigkait jus patronatus gnant, dargegen haben wir *Adolff* obgemelt, bemelten *Eberharten* und ſeyn erben eynen andern altar zu *Oberncannſtein* gnant beate virginis in campis zugeſtelt, gegen dem vorangezeigten altar oder capellen zu *Wysbaden*, allſo das furterhin wir *Adolff* obgnant unnd unſer erben den gemelten altar zu *Wysbaden*, ſo der gemelt *Eberhart* bysher zu leyhen gehebt hat, ſollen furter wir *Adoff* und unſer erben zu leyhen haben, urſach ſolichs

lichs kawts unnd wechsal ist geschehen darumb dweyl der altar zu *Wyssbaden* in unser Grave *Adolffstat* gerichtszwangk und obrigkait ligt und bemeltem *Eberharden* ungelegen ist, auch das wir *Adolff* grave zu Nassau den gnanten altar nach laut und inhalt seiner styfftung zu lobe und ere Got dem allmechtigen bass dann der gnant *Eberhart* uffhalten und handthaben konnen und mogen unnd zu zimmlichen wechsell oder gleichung so bemeltem *Erharten* der altar zu *Lanstein* ungelegen und zu weyds ist, so sagen wir *Adolff* Grave zu *Nassaw* obgeemelt ime zu, das wir allen möglichen vleyss ankeren und furwenden wollen, ob wir unns mit unserm vettern Grave *Ludwigen* von *Nassau* oder sunst vertragen möchten, das derselb von unnsern wegen bemeltem *Eberharten* ein anndern altar oder beneficium zustellen wolte uf dem Gawe, das dem obgemelten altar zu *Wysbaden* gleich und gemess oder aber ein andern umb *Mentz* gelegen wäre das wir *Adolff* grave zu *Nassaw* unserm lieben vettern obgemelt vergleichen wollen nach notturfft und aller billichheit, es sollen und wollen auch wir *Adolff* Grave zu *Nassaw* dem gemelten *Eberharten* alle unser jura und gerechtigkait, nemlich die fundacion oder styfftung, so den gemelten altar zu *Lanstein* berurende sein zu stellen und ubergeben, desgleichen sall der gedacht *Eberhart* berurende sannt *Michaels* altar in unser stat *Wysbaden* uns auch tun, darzu wolten wir *Adolff* Grave zu *Nassaw* solche fruntschaft, so Got dem almechtigen zu lobe und ere, gescheen ist, in sunderen gnaden unnd fruntschafften gegen gemelten *Eberharten* und seinen erben erkennen

nen und in gutem nit vergeſſen. Deſs zu urkunt haben wir grave *Adolff* obgnannt unſer ingeſigell an dieſen brive tun henken, der geben iſt uff dinſtag nach *Mauricii* anno funffzehen hundert und im fünfften.

LVII.

In nomine Domini amen. Serie preſentis publici inſtrumenti cunctis id ipſum intuentibus notum ſit et manifeſtum, quod anno à nativitate ejusdem Domini milleſimo quingenteſimo viceſimo ſeptimo, indictione decima quinta, die vero ſaturni que fuit viceſima quarta menſis Auguſti, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris et Domini noſtri Domini *Clementis* divina providentia Papæ *ſeptimi* anno ejus quinto in mei notarii publici teſtiumque ſubſcriptorum preſentia perſonaliter conſtitutus honorabilis et magne litterature vir Dominus *Johannes Hundsrucker* artium liberalium magiſter poſſeſſor ſeu rector altaris ſeu verius capelle beatæ *Mariae* virginis extra muros opidi ſuperioris Lanſtein Treverenſis dioceſis ſiti per robuſtum et nobilem virum *Eberhardum Fetzer* de *Geysſpisheim* tanquam verum et indubitatum collatorem vigore juris patronatus preſentatus, prout hæc et alia plenius in litteris preſentationis et collacionis in anno Domini milleſimo quingenteſimo quinto deſuper confectis continentur et habentur, quas quidem literas collacionis dictus Dominus et magiſter *Johannes* dicto Domino *Petro Hacken* ad effectum inſertum conſequendum et alias non tradidit, dedit et aſſignavit, qui quidem Dominus *Johannes* ex certis piis cauſis animum ſuum moventibus hujusmodi capellam in

ſavorem perſone Domini *Petri Hacken* ibidem preſentis et acceptantis ſperans ex dicti Domini *Petri* induſtria et ſagacitate dictum altare ſeu capellam augmentum recepturum, ſalvo previo conſenſu et aſſenſu expreſſo dicti nobilis et robuſti viri tamquam collatoris impetrando, quem quidem conſenſum collatoris ſi dictus Dominus *Petrus* impetrare non valuerit, ex tunc prout ex nunc et ex nunc prout ex tunc hujusmodi reſignationem irritam nullam et invalidam habere volebat et de preſenti vult ac ſeſe in ſua adepta poſſeſſione permanere vult, de quibus tunc publice proteſtabatur et de preſenti proteſtatur, ſalvaque illa ut premittitur proteſtatione dictus Dominus *Johannes* omnibus melioribus modo, via, jure, cauſa et forma quibus melius et efficacius potuit et poteſt hujusmodi capellam in et ad manus prefati collatoris ſeu ſuorum heredum verorum ſaltem in favorem perſone ſepementionati Domini *Petri* et nullius alterius ad effectum novas collationis litteras à dicto domicello ut et tanquam collatore impetrandi cum omnibus et ſingulis juribus, proventibus et emolumentis univerſis reſignavit, dedit et renunciavit dicte capelle penitus et in toto ſtipulataque manu dictus Dominus et magiſter *Johannes* principalis reſignans mihi notario infra ſcripto per fidem nomine juramenti ab ipſo corporaliter ad ſancta Dei ewangelia preſtiti promiſit, quod in hujusmodi reſignacione ac renunciatione non intervenit neque interveniet fraus, dolus, ſymoniaca pravitas aut aliqua alia corruptela ſiniſtra aut illicita pactio, ſuper quibus omnibus et ſingulis predictis Dominus *Petrus* ſibi à me nota-

notario publico ſubſcripto unum vel plura publicum ſeu publica fieri atque confici petiit inſtrumentum et inſtrumenta in meliori forma. Acta fuerunt hæc in *ſuperiore Langenſtein* in ede ſolite reſidencie dicti Domini *Johannis*, quam ibidem infra emunitatem eccleſie ſancti *Martini* inhabitat ſub anno, indictione, die, menſe, hora et pontificatu quibus ſupra, preſentibus ibidem providis et honeſtis viris *Johanne Metzhen* ſcabino et *Wernero piſtori* incolis dicti oppidi teſtibus ad premiſſa vocatis atque rogatis. Et ego *Philippus Breitbach* de *ſuperiori Lanſtein* presbiter dicte Treverenſis Dioceſis ſacra apoſtolica auctoritate ac olim venerabilis curie Confluentine communis nec non ordinaria admiſſione approbatus notarius et ſcriba juratus, quia predicti beneficii reſignationi, proteſtationi, literarum collacioni, dacioni, juramenti preſtacioni, omnibusque aliis et ſingulis premiſſis, dum ſic ut premittitur, fierent et agerentur una cum prenominatis teſtibus preſens interfui, eaque omnia et ſingula ſic fieri vidi et audivi, idcirco hoc preſens publicum inſtrumentum ſcripſi et ſubſcripſi ſignoque nomine et cognomine meis ſolitis et conſuetis ſignavi in fidem et teſtimonium omnium et ſingulorum premiſſorum rogatus et requiſitus.

De eccleſia parochiali in *Wiſsbaden*, quæ Patronum veneratur *S. Mauritium*, de capella *B. M. V.* de capella *S. Georgii*, de capella *S. Mariae Magdalenae*, de capella *B. M. V.* in hoſpitali, de capella *S. Michaelis* varia enarrat ſed documentis non confirmat *Gottfried Anton* Schenck *in der Geſchicht-Beſchreibung der Stadt Wiſsbaden pag.* 313 *&c.* 348 *& ſeq.*

LVIII.

Titulus auctoritatis statutorum.

Sequuntur statuta ruralis capituli *sedis Castellensis* infra limites preposidture sancti *Petri* extra muros Maguntinenses site. Ab archipresbitero camerario ac ceteris confratribus ejusdem sedis capitularibus cum consensu et de certa scientia ac mandato venerabilis et generosi Domini Domini *Heinrici Russ* de *Plawen* dicte ecclesie prepositi, majorisque ecclesie civitatis Maguntine Canonici ex antiquis predicte sedis statutis, aliqua et pro majori parte sumpta. Aliqua vero ob rerum ac temporum varietatem et mutationem de novo edita. Et a reverendissimo in Christo patri illustrique Principe ac Domino, Domino *Bertoldo* de *Henenbergk* Maguntinensi Archiepiscopo sacro sancti Romani imperii per Germaniam Archicancellario ac Principe Electore graciose ratificata et confirmata. Sub anno dominice incarnationis millesimo quadringentesimo nonagesimo.

Juramentum plebanorum.

Ego N. rector ecclesie parochialis. N. infra limites prepositure ecclesie sancti *Petri* site, ero obediens et fidelis, reverendissimo in Christo patri et Domino Domino Archipresuli pro tempore existenti, similiter et suis successoribus ac eorundem judicibus. Nec non venerabili viro et Domino preposito ecclesie prefate sancti Petri ac ejus officiali pro tempore existentibus, eorundemque successoribus. Sic et archipresbitero et camerario debitam reverentiam et honorem ipsis exhibendo. Eroque fidelis ecclesie meæ ac personis et fratribus sedis *Castel.* Omnia et singula

gula ſtatuta ordinationes et conſuetudines ejusdem capituli conſueta et conſuetas. Ac quecunque alia per capitulum prefatum impoſterum rationabiliter ſtatuenda bona fide firmiter et inviolabiliter obſervabo. Et omnibus jam per me memoratis nequaquam contraire volo verbo ſeu facto per me vel alium directe ſeu indirecte publice aut occulte. Ita me Deus adjuvet et conditores ſanctorum evangeliorum.

Evangelium ſecundum Johannem.

In illo tempore dixit *Jeſus* diſcipulis ſuis. Ego ſum paſtor bonus, bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis. Mercenarius autem et qui non eſt paſtor, cujus non ſunt oves proprie, vidit lupum venientem et dimittit oves et fugit, et lupus rapit et diſpergit oves. Mercenarius autem fugit quia mercenarius eſt, et non pertinet ad eum de ovibus. Ego ſum paſtor bonus, et cognoſco oves meas, et cognoſcunt me mee. Sicut novit me pater, et ego agnoſco patrem, et animam meam pono pro ovibus meis, et alias oves habeo que non ſunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere et vocem meam audient. Et fiet unum ovile et unus paſtor

Juramentum Altariſtarum.

Ego N. rector altaris N. infra limites prepoſiture ecclefie ſancti *Petri* ſiti ero obediens et fidelis reverendiſſimo in Chriſto patri et Domino Domino Archipreſuli pro tempore exiſtenti ac ſuis ſucceſſoribus eorundemque judicibus. Nec non venerabili viro et Domino prepoſito ecclefie prefate ſancti *Petri* ac ejus officiali pro tempore exiſtentibus eorundemque ſucceſſoribus ſimiliter et archipresbytero et camerario

 debi-

debitam reverentiam et honorem ipsis exhibendo. Eroque fidelis ecclesie mee ac personis et fratribus sedis *Castel.* Omnia et singula statuta ordinationes et consuetudines ejusdem capituli consueta et consuetas ac quecunque alia per capitulum prefatum imposterum rationabiliter statuenda bona fide firmiter et inviolabiliter observabo. Et omnibus jam per me memoratis nequaquam contraire volo verbo seu facto per me vel per alium directe seu indirecte publice aut occulte. Ita me Deus adjuvet et conditores sanctorum evangeliorum.

Evangelium secundum Matheum.

In illo tempore dixit *Jesus* discipulis suis. Amen amen dico vobis nisi habundaverit justitia vestra plusquam scribarum et phariseorum: non intrabitis in regnum celorum. Audistis quia dictum est antiquius non occides. Qui autem occiderit reus erit judicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit consilio. Qui autem dixerit fatue reus erit gehenne ignis. Si autem offers munus tuum ad altare et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te relinque ibi munus tuum ante altare & vade prius reconciliari fratri tuo et tunc veniens offeres munus tuum.

De acceptatione possessionum beneficiorum.

Primo statuimus et ordinamus ut omnes beneficiandi infra limites archipresbiteralis sedis *Castel* tam curati quam non curati. Pastores plebani perpetui vicarii et altariste quacumque provisione seu etiam permutatione sua beneficia impetrantes eorundem

dem

dem beneficiorum aſſignationem ſeu poſſeſſionem ab archipresbitero dicte ſedis camerario ſeu alio confratre tui id commiſſum fuerit, per ſe aut ſuos legittimos procuratores recipere teneantur.

De duobus capitulis celebrandis.

Item in predicta ſede *Caſtel* ſingulis annis per beneficiatos infra limites ejusdem ſedis duo ſub forma ſubſcripta celebrentur capitula.

De primo capitulo ac ordine in eo ſervando.

Primum capitulum celebrabitur feria ſecunda poſt corporis Chriſti. In capella ville *Caſtel* ubi primo ſummo mane vigilie mortuorum legentur, poſt quas miſſa pro defunctis per camerarium vel tui commiſerit cantabitur, ſub qua in cancellis defunctorum commemoratio et de hinc viventium fratrum fiat oblationis finitis fiat proceſſio ad eccleſiam ſancti *Georii* martiris extra villam ſitam. In qua proceſſione ab archipresbytero ſeu alio confratre cui commiſerit ſacerdotalibus veſtimentis induto ſacratiſſimum dominici corporis portetur ſacramentum. Quem duo juniores dalmaticis ac ceteri omnes religione induti cum omni reverentia et canoris laudibus antecedant fratres. Poſtquam autem ventum eſt ad prefati ſancti *Georii* martyris eccleſiam ab aliquo confratrum miſſa legetur. Ceteri autem ad honorem glorioſiſſime virginis Marie primo ſalve regina cum verſiculo et coll. Deinde an. de beato *Georio* martyre cum verſi et coll. ſolenniter decantent. Et ſingulis confratribus his in religione intereſſentibus per camerarium ſedis ſex denarii diſtribuentur. Et demum archipresbiter coram altari ſtans dominicum corpus

in

in manibus reverenter tenens in honorem et devotionem ejusdem confratres et populum concitabit et ter exaltata voce. Ecce panis angelorum decantabit. De hinc fratribus una cum venerabili ſacramento proceſſionabiliter ad capellam reverſis archipresbiter miſſam de ſacratiſſimo corpore Chriſti miniſtrantibus ſibi duobus junioribus de capitulo confratibus ſolenniter decantabit. Quibus omnibus cum ea qua decet reverentia finitis et peractis ſi qua reverendiſſimi Domini noſtri ArchiepiſcopiMaguntini vel etiam Domini noſtri præpoſiti ſancti *Petri* extra muros Maguntinenſes pro tempore exiſtentium emanaverint mandata illa publicentur, ſtatutaque capitularia in hoc libro conſcripta ne quis illorum ignorantiam pretendere poſſet legentur. Et ea que in receptione novorum fratrum vel alias pro pace et concordia confratrum nec non pro conſervatione ac manutentione jurium privilegiorum ac libertatum capitularium ſunt facienda cum manſuetudine tractentur. His autem omnibus ſupra ſcriptis, omnes confratres religione induti intereſſe debent. Sub pena libre cere. Niſi rationabili cauſa quis poſſit excuſari. Nullus etiam ſub eadem pena in hujusmodi divinis proceſſionibus ac aliis tractatibus capitularibus ſtrepitum cavillationes aut clamores facere preſumat.

De ſecundo capitulo et ejus celebratione.

Secundum capitulum celebrabitur feria quinta poſt feſtum *nativitatis beate Virginis*. In quo archipresbiter camerarius et diffinitores cum loco proximioribus vocatis fratribus conveniant. Et primo vigilias ac miſſam pro fratribus defunctis. Deinde de

octa-

octava nativitatis gloriosissime Virginis solenniter decantent. Quibus finitis si qua reverendissimi Domini nostri Archiepiscopi Maguntinensis ac Domini nostri prepositi mandata emanaverint illa publicentur, et de hinc fratribus absentibus per camerarium expensis capituli insinuentur.

De celebrationibus in capitulis fiendis.

Item rogamus ac per viscera misericordie Dei singulos nostri capituli confratres obsecramus ut quivis saltem in beneficio residens in primo capitulo ac etiam in secundo si ad id per archipresbiterum vocatus fuerit, vel saltem in loco sue residencie singulis annis unam vel duas missas pro felici statu reverendissimi in Christo patris et Domini Domini nostri Archiepiscopi Maguntinensis ac Domini nostri prepositi pro tempore existentium nec non pro vivis et defunctis fratribus celebret ac sicut pro se vivo et defuncto fieri optat devotas altissimo preces fundat.

De refectione.

Item singulis capitulis ut premittitur celebratis. Archipresbiter camerarius diffinitores una cum ceteris confratribus honestam refectionem non nimis crapulosam absque contentionibus detractionibus et dissolutis confabulationibus ibidem facient qua peracta omnes surgent referentes omnipotenti Deo omnium bonorum largitori debitas et devotas gratiarum actiones adjungentes psalmos miserere et de profundis, cum certis collectis pro fratribus ac aliis fidelibus defunctis.

De ordine sessionum in conventionibus capitularibus.

Ut autem debitus ordo et reverentia inter per-

fonas capituli fervetur, ftatuimus quod in omnibus predictis capitulis prandiis offertoriis fimiliter in aliis fratrum congregationibus feffionibus proceffionibus Archipresbiter camerarius et diffinitores propter eorum pereminenciam et officia primum et fupremum fufcipiant locum, deinde alii capitulares primo curati dehinc altarifte quilibet juxta ipfius introitum et receptionem ad capitulum, fiquis vero hujusmodi ordinationi in menfa contravenerit et ad alium locum fuperiorem federe prefumpferit, dimidium quartale vini melioris pro augmento ejusdem prandii, in aliis vero feffionibus proceffionibus five offertoriis dimidiam libram cere pro candelarum confervatione irremififibiliter folvat.

De fufceptione novorum fratrum ad capitulum.

Cum autem pro duobus capitulis fingulis annis ut premittitur celebrandis ac perfonarum refectionibus ad eadem ex ftatutorum coercione confluentium juriumque fynodalium folutionibus faciendis noftre fedis cenfus annui non fuppetant a predeceſſoribus noftris ftatutum et longi temporis confuetudine comperimus obfervatum, ut omnis in noftra fede beneficiatus in receptione fua unum florenum Renenfem pro jocundo adventu et fingulis annis quibus in fede beneficium curatum optinet fex albos. Si vero non curatum tres albos pro abfentiis et in morte melius pecus a fe relictum vel faltem in defectum illius unam marcam denariorum in anime fue remedium capitulo camerario vero unum florenum. Si curatus vel faltem dimidium fi non curatus fuerit, folvere et relinquere teneatur. Nos igitur predeceſſorum noftrorum

ſtrorum veſtigiis inherentes et hujusmodi ſtatutum cum quodam moderamine et pene adjectione innovantes ſtatuimus quod omnis in noſtra ſede beneficium aliquod obtinens, ſingulis annis ſi curatum ſex ſi vero non curatum ſit, tres albos pro abſentia in primo anni capitulo camerario noſtro ſolvere teneatur, et infra annum a tempore pacifice poſſeſſionis beneficii hujusmodi obtenti computandum ad capitulum ſe recipi facere et de obſervandis ſtatutis conſtitutionibus et ordinationibus ejusdem ſedis juramentum ſub forma in primo folio hujus libri preſcripta preſtare, et in tali receptione pro jocundo adventu unum florenum Renenſem capitulo noſtro cujus tamen quarta pars Archipresbytero et camerario cedet, dare, ceterumque teſtamentarii beneficium hujusmodi obtinentis ac in poſſeſſione hujusmodi decedentis unum florenum Renenſem capitulo noſtro pro exitu et dimidium florenum camerario pro tunc exiſtenti, infra annum a tempore obitus defuncti computandum ſolvere et exponere teneantur ſub pena triginta florenorum Renenſium reverendiſſimi in Chriſto patris illuſtrisque Principis ac Domini Domini *Bertoldi* de *Hennebergk* Maguntinenſis Archiepiſcopi ſacroſancti Romani Imperii per Germaniam Archicancellarii ac Principis Electoris ac ejusdem pro tempore exiſtentium ſucceſſorum fiſco irremiſibilter ſolvendorum, nec non ſuſpenſionis et ceſſationis divinorum quas his ſtatutis beneficiorum in noſtra ſede ſitorum poſſeſſores et obtentores ac etiam in illis locum eorum tenentes et poſt mortem eorundem teſtamentarii ſeu manufideles contumaces vel rebelles,

nec non ecclesie et altaria ab hujusmodi rebellibus seu contumacibus in nostra sede possesse et obtenta per hec que nos prefatorum reverendissimi in Christo patris illustrisque Principis ac Domini Domini *Bertoldi* de *Hennebergk* Maguntinensis Archiepiscopi sacrosancti Romani Imperii per Germaniam Archicancellarii et Principis Electoris, venerabilisque et generosi Domini Domini *Henrici Russ* de *Plawen* ecclesie sancti *Petri* prepositi eorundemque successorum reputamus quam de alterius consensu et certa scientia ac mandato edita, alterius vero auctoritate recepta ac gratiosissime confirmata sunt statuta ipso contumacie facto incurrant, neque ab alio quam a prefato Domino nostro gratiosissimo Maguntinensi Archiepiscopo vel suis successoribus absolvi possint atque valeant. Sed quia nonnulli consolationum socii passionum vero esse reperiuntur minime beneficiorum fructus sibi imbursare et illorum onera refugere volentes allegantes fructus beneficiorum sibi vel ut ajunt sue communi mense incorporatos ac appropriatos, benefitia vero quorum ratione fructus proveniunt omnino esse extincta ac per hoc quot beneficia in capitulo non habeant, a beneficiorum quondam nunc vero extinctorum oneribus saltem capitularibus se tueri nituntur. Quid autem ex isto tandem oriri possit luce est clarius. Queniam sicut jam alique tales beneficiorum extinctiones et fructuum eorundem incorporationes seu appropriationes sunt facte, ita et in dies plures fieri possent, et tandem pauci invenirentur qui annuatim juxta provincialia statuta capitula ruralia celebrare et non sine magno damno et incom-

incommodo ſuo epiſcopalia et ſynodalia jura etiam ſi vellent ſolvere et procurare poſſent. Ne igitur contra apoſtoli ſententiam illiusque cujus auctoritate ſunt facte, procul dubio mentem tales incorporationes et fructuum beneficiorum extinctorum appropriationes aliis fiant remiſſio aliis autem tribulatio, ſtatuimus et ordinamus ut quicumque fructuum beneficiorum ſic extinctorum in noſtro capitulo exiſtentium perceptores infra annum aliquam perſonam etate ad quondam beneficium licet nunc extinctum et ratione cujus fructus percipiuntur habilem nominare et illius nomen inſcriptis tradere et demum de introitu exitu et abſentiis juxta ſtatuta non a nobis noviter ſed a predeceſſoribus noſtris et multis retroactis temporibus introducta et ſupraſcripta ſatisfacere, et poſt illius ſic nominati mortem modo et forma ſupra expreſſis alium nominare ac cetera juxta ſtatuta premiſſa totiens quotiens ſic nominatus moritur agere et facere, vel ſaltem ſingulis annuis abſentiis juxta ſtatutum ſupraſcriptum expeditis et ſolutis quibuslibet quinque luſtris hoc eſt viginti quinque annis decurſis et transactis in duobus et dimidio florenis Renenſ. capitulo et camerario noſtro ſolvere et ſatisfacere teneantur ſub penis in ſtatutis premiſſis et preſcriptis habitis et expreſſis.

Item ſtatuimus et ordinamus ut ſi quandocumque futuris temporibus introitum exituum abſenciarumque annualium ſolutiones pro preſcriptis capitulorum procurationibus ac ſynodalium jurium ſolutionibus faciendis ſufficere non contingat ne capitulum et ſucceſſores ere alieno graventur, Archipresbiter

camerarius et diffinitores cum aſſumptis ac per ſe elegendis quatuor confratribus unam competentem et decentem per quoscumque in noſtra ſede beneficiatos faciendam contributionem cujuscumque etiam contradictione minime obſtante indicere ac imponere poſſent atque valeant, quam etiam contributionem ſic indictam et ut premittitur impoſitam quivis in ſede noſtra beneficiatus infra menſis ſpatium realiter et cum effectu ſolvere teneatur, ſub penis ac cenſuris in ſupraſcriptis ſtatutis proximioribus impoſitis et expreſſis.

De teſtamentariis conſtituendis.

Item monemus et aviſamus ſingulos noſtri capituli confratres quod ſua teſtamenta ſingulis annis innovare ſtudeant, et quilibet coram notario et teſtibus duos teſtamentarios ſeu manufideles et ad minus unum de capitularibus dicte ſedis eligat.

De ſolario Notarii.

Item ſtatuimus et ordinamus quod noſtre ſedis notarius pro laboribus ſuis in duobus capitulis faciendis decem et octo albos et in quolibet fratrum teſtamento apud ſe facto pro inſtrumentorum ac inventarii editione una cum expenſarum ſi quas in via fecerit refuſione unum florenum renenſem habeat niſi multiplicibus per teſtamentarios quos ipſi ſua remuneratione recognoſcent gravetur laboribus.

De ſuſceptione officiorum.

Item ſtatuimus ut quicumque ex capitularibus predicte ſedis in Archipresbiterum camerarium aut diffinitorem electi fuerint hujusmodi officia acceptare et illorum onera ad biennium absque contradictione

por-

portare, et singulis annis duobus uno Archipresbiter cum duobus diffinitoribus in officio senioribus altero camerarius cum reliquis duobus nisi de consilio et consensu tam fratrum quam ipsorum officiatorum secus actum fuerit officio cedere teneantur et alii in locum cedentium capitulariter eligantur.

De onere camerarii.

Item statuimus quod nostre sedis camerarius omnes redditus census ac singulorum absentias nec non quecumque subsidia procurationes et contributiones per reverendissimum Dominum Archiepiscopum Maguntinensem aut alias qualitercunque imposita vel impositas colligere præsentare, et de illis singulis annis in secundo nostre sedis capitulo rationem et computum facere teneatur.

Item volumus quod nostre sedis camerarius in quibuscumque subsidiis procurationibus sive contributionibus sublevandis nullum fratrum ante requisitionem expensis capituli faciendam inscriptis presentet.

De juribus Archipresbiteri et camerarii.

Item statuimus quod in singulis subsidiis sive totalibus sive partialibus per reverendissimum nostrum Archipresbyterum Maguntinensem impositis Archipresbiter et camerarius nostre sedis ratione preeminentie et administrationis duos florenos Rhenenses habeant. A ceteris autem procurationibus seu contributionibus ob earundem collectionem per eosdem faciendam sint liberi et exempti.

Item ut autem Archipresbyterum camerarium ac diffinitores in importatione debitorum nostre sedis promptiores ac in jurium privilegiorum et libertatum

con-

conſervatione promptiores et animoſiores reddamus ſtatuimus et ordinamus ut ſi quem eorum vel omnes pro hujusmodi importatione debitorum ſeu manutentionem jurium privilegiorum vel libertatum aſſumpto forte jure vel etiam facto in corpore ſeu in rebus vexari vel moleſtari contigerit ceteri fratrum una cum moleſtates ſeu vexatis omnia damna incommoda et expenſas inde provenientia et provenientes ad dictamen officialis pro tempore exiſtentis ſolvere et refundere teneantur,

De mutua fratrum aſſiſtentia.

Item ſtatuimus et ordinamus quod quantumque aliquem ex confratribus dicte ſedis Caſtel ſuper redditibus et juribus beneficii ratione cujus ad capitulum noſtrum receptus et litigare et litem de et ex conſilio Archipresbyteri camerarii & diffinitorum in judicio ſpirituali ſuis expenſis et laboribus intentare et proſequi contigerit eundem litigantem ſinguli concapitularium quousque ad finem litis pervenerit tueri. Et ſi forte propter expenſas in hujusmodi lite factas, paupertate confectus cauſam ad finem producere non poſſit, omnes confratres eum juxta moderationem per Archipresbiterum camerarium et diffinitores faciendam relevare et adjuvare teneantur.

De amotione vicarii perpetui.

Item ſtatuimus ut ſi aliquem vicarium alicujus eccleſie parochialis infra limites dicte noſtre ſedis per ipſius paſtoris reſidentiam perſonalem amoveri contigerit ex tunc de edificiis et meliorationibus neceſſariis vel utilibus per eundem vicarium ſuis expenſis et laboribus factis, debita recompenſa per paſtorem

ſuum

ſuum aut ipſius ſucceſſorem ſecundum determinationem Archipresbyteri camerarii et diffinitores predicte ſedis fiat antequam de eadem vicaria amoveatur.

De aſſiſtentia altariſtarum.

Item ſtatuimus et ordinamus quod omnes altariſte in beneficiis reſidentes et preſentiarum ſi que in eccleſia exiſtant participes ſuis plebanis infirmitate non durabili detentis aut in eccleſiarum neceſſitatibus abſentibus in legendo cantando ſacramenta miniſtrando verbum Dei predicando aſſiſtere et vices eorum requirentium gerere teneantur. Eosdem autem labores plebanus recognoſcere habebit ſic quod mercenarius non gratis laboret ſed gaudeat de fructibus laborum ſuorum.

Item ſtatuimus quod onus plebani in exequiarum peractionibus ac ceteris deſerviendis emolimentis ſuos vicarios et altariſtos tanquam eccleſie membra primo et præ aliis advocent et admittant.

Item ſtatuimus quod altariſte ad celebrandum divina altare non accedant contra voluntatem plebanorum niſi offertoriis in miſſis eorum peractis neque de his que de jure aut conſuetudine ad eccleſiarum rectores ſpectant ſe intromittant. Sed ſint eccleſiarum rectoribus in licitis et honeſtis obedientes utilitatem et honorem eccleſiarum in omnibus promoventes. Infra preſenciarum divina que in eccleſia celebrantur eccleſiarum rectores altariſte reſidentes et preſentiarum participes absque religione non inveniantur ſtrepitus cavillationes ſive clamores aut alias diſſolutiones in choro et eccleſia omnino caveant ſed humiliter et devote per eccleſiam et chorum verſus

X vene-

venerabile ſacramentum eucariſtie, et altaria ſe inclinantes pertranſeant atque vadant, ſub pena dimidie libre cere fabrice eccleſie viremiſibiliter ſolvende.

De proviſione eccleſiarum.

Item ſtatuimus quod cum aliquis beneficiatus infra limites noſtre ſedis humane conditionis debitum perſolverit ne beneficia ipſa divinis obſequiis ac ceteri ſacramentis eccleſiaſticis priventur teſtamentarii defuncti ad minus per triginta dies poſt deceſſum defuncti, tali beneficio quoad omnia et ſingula in eodem fieri conſueta provideant, omnes quoque proventus ipſius beneficii infra predictos triginta dies proportionabiliter cedentes teſtatoris nomine percipiant.

Item ſtatuimus et ordinamus quod cuilibet ſacerdoti infra limites noſtre ſedis beneficiato et decedenti miniſtrari debeant ornamenta ſacerdotalia pro ſepultura ipſius facienda de ornamentis eccleſie in qua beneficiatus et defunctus fuerit. Si vero parochiani eadem denegaverint camerarius et alii confratres capitulares predicte ſedis eidem de eisdem providebunt, et tales parochianos ad ſolutionem eorundem per cenſuram eccleſiaſticam aut alia juris remedia compelli faciant.

Item ſtatuimus ut quandocunque aliquem ex confratribus rebus humanis adimi contingat, tunc quilibet concapitularium mox deſuper habita noticia vigilias mortuorum ac divina pro tali confratre defuncto celebret, ſicuti ſibi ipſi a ſuis confratribus fieri exoptat atque deſiderat.

Item ſtatuimus quod quivis paſtor decimas cujuscunque eccleſie in noſtra ſede ſite percipientes,

ſummo

fummo altari de libro miffali et ornamentis ad divinum officium in hujusmodi altari peragendis neceffariis providere et chorum, reliquam vero partem ecclefie quam corpus dicunt magiftri fabrice de cenfibus et redditibus five trunco ecclefie vel faltem illis non fufficientibus communitas opidi vel ville per capitales incolarum contributiones in decenti ftructura fervare teneantur.

Item fi quam domum cujuscumque ecclefie in noftra fede fite violento feu cafuali extraneo tamen igne confumi feu deteriorari contingat, ftatuimus ut decimatores ecclefiaftici vel feculares ecclefie qui vel totam decimam vel illius partem feu partes percipiant neceffarias expenfas totales vel faltim partem illarum vel partes in reedificationem domus factas vel faciendas juxta quotam fe contingentis decime folvere teneantnr.

Quoniam ut experientia rerum magiftra fepe edocuit, lites et diffentiones inter teftamentarios defunctorum ac eorum fucceffores infurgunt atque emergunt, illis quod fructus atque proventus beneficiorum anni quo poffeffores eorum moriuntur defunctis iftis quod fucceſſoribus cedant afferentibus, nos his diffentionibus quantum nobis poffibile eft obviare, et medium tenere volentes quosdam certos dies ac terminos quibus annus percipiendi libere vel non libere cedentes fructus beneficiorum in noftra fede fitorum incipiat atque finiat eos videlicet qui fequuntur.

Diem fancti Ambrofii pro agnelis decimalibus. Diem fancti Bonifacii pro feno primo libere vel non libere cedente. Diem beati Egidii pro fructibus ar-

borum et feno fecundo libere vel non libere cedentibus. Diem fancti Michaelis pro vino libere vel non libere cedente. Diem fancti Galli pro caulibus et oleribus libere vel non libere cedentibus. Diem fancti Martini pro omnibus in quibuscumque rebus feu animalibus quomodocunque et undecumque provenientibus. Diem fancte Margarete virginis pro omnibus aliis frumentis fiiliginibus leguminibus, feminibus et quibuscumque aliis tam hyemalibus quam eftivalibus libere vel non libere quomodocunque et undecunque et fupra non expreffis, fructibus provenientibus cum moderamine quod fequitur, ftatuimus et ordinamus.

De fructibus libere cedentibus.

Item ftatuimus et ordinamus ut fi quis in noftro capitulo beneficiatus aliquem vel aliquos dierum et terminorum fingulis fructibus feu proventibus fupra afcriptorum fupervixerit vel faltem fuus tricefimus aliquem vel aliquos dierum ac terminorum illorum attigerit quocumque tempore anni moriatur ejus teftamentarii in omnibus fructibus feu proventibus libere cedentibus a fingulis terminis et diebus fingulis fructibus feu proventibus fupra afcriptis, usque in finem tricefimi obitus fui proportionabiliter fecundum eatum temporis quotam percipiant. Et quod reliquum in talibus fructibus feu proventibus fuerit, inter teftamentarios defuncti, et fuccefforem equaliter divitatur, ut fuum defunctum teftamentarii eo honorabilius fepelire et ejus debita fi qua forte per ipfum contracta et nondum foluta fint folvere fucceffor vero alia et fe contingente portione usque ad novorum fructuum feu proventuum perceptionem commodius pervenire poffint.

De

De fructibus non libere cedentibus.

Item ſtatuimus et ordinamus quod ſi quis in noſtra ſede beneficiatus moriatur eo tempore anni quo fructus qui non libere cedunt ſed laboribus culturis et expenſis proveniunt ſunt jam per eum collecti vel veriſimiliter infra triginta dies poſt obitum defuncti per teſtamentarios utiliter colligi poſſunt, ſic per defunctum vel teſtamentarios collecti ſi hiemales ordeum vel piſa ſint in duas ſi vero eſtivales ſint in tres partes dividantur, et in hyemalibus ordeis vel piſis de duabus unam, in eſtivalibus vero de tribus duas partes teſtamentarii defuncti pro laboribus culturis ac expenſis per defunctum vel forte ſe ipſos factis ante omnia capiant. Et de reliquo quod ſupra eſt et jam libere cedit fiat talis diviſio et diſtributio qualis ſupra in ſtatuto de fructibus libere cedentibus ſcripta eſt et expreſſa.

Si autem quis in noſtra ſede beneficiatus moriatür eo tempore anni quo fructus non libere cedentes ſed laboribus et expenſis provenientes nondum ſunt per defunctum collecti neque per teſtamentarios ipſius infra triginta dies obitum defuncti immediate ſequentes utiliter colligi poſſunt. Si tunc omnes culture pro fructibus percipiendis usque ad collectionem excluſive per defunctum vel ſuos teſtamentarios ſunt facte vel ſaltem infra triginta dies per teſtamentarios utiliter fieri poſſunt, ipſorum teſtamentariorum erit unum de duobus eligere vel fructuum per ſe ſuoque tempore faciendam collectionem et ex illis portionem ſe contingentem expectare vel refuſionem laborum ac expenſarum pro fructibus percipiendis factarum ſicut

de utrisque sequitur capere. Et si priorem optionis partem elegerint, fructus suo tempore per testamentarios colligantur. Et si hiemales ordeum vel pisa sint in duas si vero estivales in tres partes dividantur, et in hiemalibus ordeis et pisis de duabus unam, in estivalibus vero de tribus duas testamentarii defuncti pro laboribus culturis et expensis per defunctum et se ipsos forte factis, ante omnia accipiant et de reliquo si quod defunctum vel testamentarios contingit et jam libere cedit, fiat talis divisio et distributio qualis supra in statuto de fructibus libere cedentibus expressa est et scripta. Si autem testamentarii aliam optionis partem elegerint laborum videlicet et expensarum refusionem vel forte quis in nostra sede beneficiatus sit defunctus eo tempore anni quo nondum omnis culture pro fructibus percipiendis per defunctum ipsum vel testamentarios usque ad collectionem exclusive sunt, sunt facte, neque verisimiliter per testamentarios infra triginta dies utiliter fieri possunt. In hunc eventum statuimus et ordinamus quod successor infra duos menses a tempore obitus defuncti computandos omnes labores sumptus et expensas in stercorisatione seu impiguatione bonorum cultura una vel pluribus si qua forte per defunctum vel testamentarios illo facta est anno ad taxationem bonorum virorum per testamentarios et successorem electorum realiter et cum effectu solvat atque refundat sub pena viginti florenorum Renensium reverendissimi in Christo patris et Domini Domini Archiepiscopi Maguntinensis et pro tempore existentis fisco viremisibiliter applicandorum solutione et expensarum refusione minime tamen sublatis. Hoc

Hoc tamen ftatutum ita moderamus ut fi quis in noftra fede beneficiatus moriatur, cui viventi vifum non fuit, bona beneficialia quecumque illa fuerint laboribus et expenfis propriis colere, neque illa forte propter illorum fterilitatem pro communi aratri parte fupra qua ftatutum fuprafcriptum eft fundatum, etiam fufpitione carentibus potuit locare, quoniam in hunc eventum, ftatuimus et ordinamus quem extraneus ille bonorum cultor in perceptione fructuum fuis expenfis et laboribus jam factis provenientium juxta locationem bona fide fibi per defunctum factam absque contradictione cujuscumque permaneat, parte autem fua fuo tempore de fructibus fubducta, de reliquo fi quid fuper eft, fiat talis divifio et diftributio qualis fupra in ftatuto de fructibus libere cedentibus fcripta eft et expreffa.

His autem ftatutis hoc adicimus ut fi quis in noftra fede beneficiatus moriatur, eo tempore quo nondum omnes culture pro fructibus ex labore provenientibus fint facte, fi aliqua vel alique fint, etiam fi feminatio fuerit, que absque verifimili damno et incommodo ultra triginta dies differri non poffent, illam vel illas teftamentarii facere feu procurare fieri teneantur, fub pena refufionis omnis intereffe et damnorum fucceffori inde provenientium et futurorum.

Item ftatuimus et ordinamus quodquod omne quod fupra in ftatutis de fructibus hyemalibus ordinatum eft, hoc idem et fimile in vino feno primo et fecundo et quibuscunque aliis feminibus et leguminibus non libere fed labore et expenfis provenientibus quecumque illa fint intelligatur fic tamen quod

in

in omnibus fructibus et proventibus ad ſingulos dies et terminos ſingulis fructibus et proventibus ſupraſcriptos reſpectus habeatur, et illud quod ſupra in fructibus hyemalibus de collectione continetur in feno, de importatione ſeu invectione intelligatur, et in vino vaſorum expenſas non minus ſucceſſor quam teſtamentarii et e contra proportione vini quemquam contingente ſolvant.

Item ad declarationem ſupra et infra ſcriptorum ſtatutorum ſtatuimus et ordinamus ut omnia et ſingula que ex decima proveniunt, libere cedentes fructus eſſe intelligantur.

Item cum ſupra de aucis anetis pullis vitulis porcellis ceteriſque animalibus ex decima provenientibus agnellis exceptis, nulla mentio habent quoniam non uno neque contiguo ſed diverſis et longe a ſe diſtantibus terminis cedere ſolent. Statuimus et ordinamus ut quicquid ex illis quiſquis in noſtra ſede beneficiatus vivens vel poſt obitum ſuum infra triceſimum teſtamentarii omni dolo et fraude ſemotis ſuſcipiunt pro ſuo habebunt.

Item in agnellorum olerum ſeu caulium ex decima proveniencium raro vel portione noſtri capituli quemquam defunctum vel ejus teſtamentarios et ſucceſſorem contingente ſtatuimus et ordinamus ut pro unoquoque agnello ſupervivente ſeu in uſum defuncti accepto et pro quocumque centum olerum octava pars floreni monete currentis ſolvatur, aut agni vel olera juxta ratum ab ipſis teſtamentariis quorum alteram partem eligere intererit ſucceſſori dentur.

Item ſtatuimus et ordinamus ſi beneficiatus in no-

noſtra ſede aliquos cenſus vel redditus annuos pro remediis et anniverſariis animarum fidelium legatos habuerit, ſiquidem idem beneficiatus anniverſarium hujusmodi vel ſui teſtamentarii infra triceſimum obitus ſui juxta ſtatuta tempora peregerint cenſus et redditus hujusmodi anniverſariis deputatos ipſe vel ſui teſtamentarii ſublevabunt. Si vero beneficiatus morte preventus vel ſui teſtamentarii infra triceſimum obitus ſui hujusmodi anniverſarium juxta ſtatuta tempora non preregerint, ſucceſſor defuncti cenſus ad hoc conſtitutos ſublevabit et anniverſarium non peractum celebrabit.

Item ſtatuimus, quod fimus et ſtercora jumentorum ſeu animalium et omnia ſtramina ex bonis et decimis beneficialibus provenientia et circa noſtre ſedis decedentes relicta apud beneficium et defuncti ſucceſſorem ex integro remaneant.

Item ſi forte quod poſſibile eſt plures in eodem beneficio uno anno mori contingat ſtatuimus et ordinamus ut tam defuncti quam ſucceſſores quivis in portione que ſibi juxta ſtatuta premiſſa debetur, ſuccedant et illam pro ſua habeant.

Item ſtatuimus et ordinamus ut quidquid ſupra de rato et perceptione quorumlibet fructuum et proventuum poſt mortem in noſtra ſede beneficiatorum cavetur et habetur, hoc item et ſimile in beneficiorum permutationibus intelligatur, ſic tamen quam nullius triceſimi ad diem translationis ſolum diviſionis rati ſeu portionis quemquam permutancium fructuum contingentium reſpectus habeatur.

Item quia in preſenciis annuis et fixis deſerviendis

dis ecclesie diverse variam et diversam habent consuetudinem neque etiam uno sed multis solent promereri terminis statuimus et ordinamus ut juxta unius cujusque consuetudinem hactenus introductam et servatam rati ipsius portio mecietur et dividatur.

Item si alicujus defuncti testamentarii una cum successore ratione rati differentes fuerint statuimus et ordinamus ut utraque pars nostre sedis camerarium dissensionis causam proponendo adeat, qui parcium expensis, Archipresbiterum et diffinitores in locum ipsis convenientem convocet, qui predictam diversitatem statutorum nostrorum ordinatione aliave equitate per suam diffinitionem amoveant et concordent.

Item statuimus et ordinamus quod quicumque aliqua subsidia procurationes seu contributiones in anno obitus alicujus infra limites nostre sedis beneficiati imposita, seu imposite ac tali anno solvenda vel solvende fuerint, tam defunctus vel sui testamentarii quam successor partem hujusmodi subsidiorum procurationum seu contributionum juxta fructuum per quamlibet partem pro rato proportionabiliter perceptorum solvat atque exponat. Item statuimus observandum in censuum si qui solvendi sint solutione de bonis immobilibus hujusmodi beneficiorum cedentium.